

**KIRSAL YERLEŞMELERE İLİŞKİN MEKANSAL TASARIM
YAKLAŞIMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ
VE İZMİR ÇINARDI KÖYÜ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YAĞMUR KUTLAR

Kentsel Tasarım Anabilim Dalı

Kentsel Tasarım

ARALIK 2015

**KIRSAL YERLEŞMELERE İLİŞKİN MEKANSAL TASARIM
YAKLAŞIMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ
VE İZMİR ÇINARDI KÖYÜ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YAĞMUR KUTLAR
(519111014)**

Kentsel Tasarım Anabilim Dalı

Kentsel Tasarım

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Azime TEZER

ARALIK 2015

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 519111014 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi **YAĞ-MUR KUTLAR**, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “**KIRSAL YERLEŞMELERE İLİŞKİN MEKANSAL TASARIM YAKLAŞIMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE İZMİR ÇINARDIĞI KÖYÜ ÖRNEĞİ**” başlıklı tezini aşağıdaki imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Azime TEZER**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Doç. Dr. Yasin Çağatay SEÇKİN**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Hürriyet ÖĞDÜL
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Teslim Tarihi : **20 Kasım 2015**
Savunma Tarihi : **25 Aralık 2015**

Aileme ve Çınardibi halkına,

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tezimin oluşmasında bilgi ve deneyimini ilgi ve hayecanla paylaşan danışmanım Prof. Dr. Azime Tezer'e teşekkür ederim.

Ayrıca yüksek lisans eğitimim boyunca ve tezin ilk aşamalarında beni destekleyen ve yol gösteren Doç. Dr. Aliye Senem Deviren'e; Kentsel Tasarım Bölümü hocalarına; alan çalışmasında destek olan Çınardibi köyü çocuklarına ve Marmariç Ekolojik Yaşam Derneği'ne; önümde yeni ufuklar açan Herkes İçin Mimarlık ekibine; sabırla ve sükunetle yanımda olan aileme ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Aralık 2015

YAĞMUR KUTLAR
Şehir Plancısı

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR.....	xi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xv
ÖZET	xvii
SUMMARY	xix
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Metodu.....	3
1.2 Literatür Araştırması	6
1.3 Tezin Literatüre Katkısı.....	9
2. KIRSAL YERLEŞME TANIMLARI, BİÇİMLENİŞLERİ.....	11
2.1 Kırsal Yerleşme Tanımları.....	11
2.2 Kırsal Yerleşmeleri Biçimlendiren Faktörler.....	15
2.2.1 Kırsal Yerleşmelere Dair Tipolojik Çalışmaların İrdelenmesi	16
2.2.2 Kırsal Yerleşmeleri Biçimlendiren Faktörler, Yerleşme Özellikleri ve Sorunları	24
2.3 Dünyada Kırsal Yerleşmelerde Planlama ve Tasarım Yaklaşımı.....	28
2.3.1 Bölgesel Kırsal Gelişme (Almanya).....	30
2.3.2 Arazi Kullanımı İçin Rehber (FAO)	31
2.3.3 Köy Tasarım Raporları ve Rehberleri.....	32
2.3.4 Aga Khan Kırsal Destek Programı (AKRSP)	33
2.3.5 Citizen's Institute on Rural Design (CIRD)	34
2.3.6 Rural Studio.....	34
2.4 Türkiye’de Kırsal Yerleşmelere İlişkin Düzenleyici, Politika ve Uygulama Araçları	36
2.4.1 Planlı Dönem Öncesi.....	37
2.4.1.1 Köy Kanunu.....	37
2.4.1.2 Mübadele Yerleşmeleri, İdeal Köy Planı ve Numune Köy.....	39
2.4.1.3 Köy Enstitüleri.....	42
2.4.2 Planlı Dönem Sonrası	47
2.4.2.1 Ulusal Kalkınma Planlarında Kırsal Alana İlişkin Yaklaşımlar ve Yerleşme Üzerine Çalışmalar.....	47
2.4.2.2 Köy Yerleşmesine İlişkin Yönetmelik ve Kanun Tasarıları.....	57
2.4.2.3 TOKİ Tarım Köy Projesi	61
2.4.2.4 Köy Tasarım Rehberleri.....	62
2.5 Bölüm Değerlendirmesi.....	67

3. KIRSAL YERLEŞMELERE İLİŞKİN TASARIM KRİTERLERİNİN BELİRLENMESİ.....	71
3.1 Alan Çalışmasına Dair.....	73
3.2 Araştırma Alanına İlişkin Genel Bilgiler	73
3.2.1 İlçeye İlişkin Temel Bilgiler	74
3.2.2 Köye İlişkin Temel Bilgiler	78
3.2.2.1 Doğal Çevre	79
3.2.2.2 Sosyo-kültürel Yapı	80
3.2.2.3 Ekonomik Yapı	81
3.2.2.4 Yapılaşmış Çevre	81
3.3 Kırsal Yerleşmelere İlişkin Belirlenen Mekansal Tasarım Kriterleri Çerçevesinde Alanın İrdelenmesi	82
3.3.1 Doğal Çevre ve Gelişme Sınırları.....	82
3.3.2 Köyde Sosyo-Ekonomik Yaşam ve Mekanlar	83
3.3.3 Yapılaşmış Çevre ve Ortak Mekanlara İlişkin Talepler ve Öneriler	86
3.3.4 Yetkili Kurumlarla Görüşmeler ve Kırsal Yerleşmelere İlişkin Görüşler	89
3.4 Kırsal Yerleşme Mekansal Tasarım Kriterleri Çerçevesinde Çınardibi Köyü için Mekansal Tasarım İlkeleri ve Geliştirilen Öneriler	90
3.4.1 Yerleşme Gelişimi	91
3.4.2 Ortak Açık Alan ve Yapılar	94
3.4.3 Malzeme	96
3.4.4 Uygulama Süreci ve Yöntemi.....	97
3.5 Bölüm Değerlendirmesi.....	98
4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	101
KAYNAKLAR.....	107
EKLER	111
ÖZGEÇMİŞ	124

KISALTMALAR

DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
FAO	: Food and Agriculture Organization of the United Nations
AKRSP	: Aga Khan Rural Support Programme
CIRD	: Citizen's Institute on Rural Design
İZBP	: İzmir Bölge Planı
İZKA	: İzmir Kalkınma Ajansı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 3.1: Bayındır İlçesi Nüfus Değişimleri / 1965-2014(TUİK).....	77
--	----

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1	: Kırsal Planlama ile ilgili yayınların yıllara göre dağılımı (Web of Science, 2015)	7
Şekil 1.2	: Kırsal Tasarım ile ilgili yayınların yıllara göre dağılımı (Web of Science, 2015)	8
Şekil 2.1	: Tanımların birarada değerlendirilmesi.....	15
Şekil 2.2	: West Wycombe Köyü (Sharp, 1946)	17
Şekil 2.3	: Thaxted/ Kare biçimli (Sharp,1946).....	18
Şekil 2.4	: Polperro / Deniz kenarı (Sharp, 1946)	18
Şekil 2.5	: Milton Abbas / Planlı (Sharp, 1946)	19
Şekil 2.6	: Tek ev tipi(Rize) (Tümertekin, Tunçdilek, 1967)	21
Şekil 2.7	: İskan grubu (Tümertekin, Tunçdilek, 1967)	21
Şekil 2.8	: Gevşek dokulu mahalle tipi, Rize (Tümertekin, Tunçdilek, 1967) ..	22
Şekil 2.9	: Tipolojik çalışmaların birarada değerlendirilmesi	23
Şekil 2.10	: Toplulukların ihtiyaçları belirlemek üzere yapılan toplantı, Güney Gujarat, Hindistan (Aga Khan Rural Support Programme, 2010)	33
Şekil 2.11	: "Dreaming Houston" Atölyesinden (rural-desing.org, 2015)	34
Şekil 2.12	: Alabama'da Sunshine Okulu Projesi (Url-2, 2015)	35
Şekil 2.13	: Atık malzemelerle mimarlık öğrencilerinin Mr. Eyes Cancer'a yaptıkları ev (Url-2, 2015)	36
Şekil 2.14	: İdeal Cumhuriyet Köyü Planı (İnan, 1937)	41
Şekil 2.15	: Sincan Köyü Planı (Ünsal, 1940)	42
Şekil 2.16	: Köy Okulu (Ünsal, 1940)	42
Şekil 2.17	: Çifteler Köy Enstitüsü Yerleşim Planı (Çorak, Sümertaş, 2014)	45
Şekil 2.18	: Yaylabaşı Köyü, Erzincan (Url-3)	61
Şekil 2.19	: Küre Köy Tasarım Rehberi (Öğdül, Olgun, Çalışkan, 2015)	65
Şekil 2.20	: Yerleşim ve Doğa İlişkisi (Öğdül, Olgun, Çalışkan, 2015)	66
Şekil 2.21	: Parsel Biçimlenişi (Öğdül, Olgun, Çalışkan, 2015)	66
Şekil 3.1	: Kırsal Yerleşme Mekansal Tasarım Kriterleri	74
Şekil 3.2	: İzmir Bölge Planı, Sektörel Yoğunlaşma Eğilimleri (İZKA, 2013) .	75
Şekil 3.3	: Çınardibi Köyü hava fotoğrafı (maps.google.com, 2015)	79
Şekil 3.4	: Çınardibi Köyü yerleşme-doğa ilişkisi (maps.google.com hava görüntüsü kullanılarak üretilmiştir, 2015)	79
Şekil 3.5	: Çınardibi Köyü Nüfus Değişimi(TUİK, 2015).....	80
Şekil 3.6	: Köydeki kayrak taşı dokusunu koruyan yapı (Kutlar, 2015).....	81
Şekil 3.7	: Köyün çeperlerinde gelişmiş olan tavuk/ hindi çiftlikleri (Kutlar, 2015)	82
Şekil 3.8	: Rüzgar Enerjisi Santralinin ilk türbinleri (Kutlar, 2015).....	83

Şekil 3.9	: Görüşme yapılan nüfusun işkollarına dağılımı.....	83
Şekil 3.10	: Köy meydanındaki yapılar.....	84
Şekil 3.11	: Cinsiyete göre kişilerin köyde bireysel olarak tercih ettiği yerler	85
Şekil 3.12	: Cinsiyete göre kişilerin köyde akraba, arkadaşlarıyla birlikte tercih ettiği yerler.....	85
Şekil 3.13	: Çalışma durumuna göre kadınların tercih ettiği mekanlar.....	86
Şekil 3.14	: Çalışma durumuna göre erkeklerin tercih ettiği mekanlar	86
Şekil 3.15	: Mevcut yapılara ve açık alanlara ilişkin öneriler.....	87
Şekil 3.16	: Mekan Önerileri.....	87
Şekil 3.17	: Köyde ortak kullanıma yönelik mekanların yaratılmasında nasıl bir sorumluluk alabilirsiniz?	88
Şekil 3.18	: Alan Çalışması Akış Şeması.....	91
Şekil 3.19	: Çınardibi Köyü Mekansal Nitelikleri ve Öneriler (Kutlar,2015)	92
Şekil 3.20	: Yerleşmenin doğal sınırları (Kutlar,2015)	93
Şekil 3.21	: Pazar yeri önerisi	95
Şekil 3.22	: Bahçe düzenlemesi ve Çay Bahçesi	96
Şekil 3.23	: Okul Bahçe Düzenlemesi	97
Şekil 3.24	: Atıl yapıların dönüşümü-Orman binasının "Ortak üretim" alanına dönüşmesi önerisi.....	97

KIRSAL YERLEŞMELERE İLİŞKİN MEKANSAL TASARIM YAKLAŞIMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ VE İZMİR ÇINARDIBİ KÖYÜ ÖRNEĞİ

ÖZET

Kentleşen bir dünyada nüfusun yarısından çoğunun yaşadığı kentsel yerleşmeler için, bu yerleşmeleri besleyen kırsal alanların önemi fark edilmeye başlanmıştır. Kırsal yerleşmelerin tarımsal üretimle kentleri beslemenin ötesinde doğal kaynakları, üretkenliğiyle günümüzün ekolojik kaygılarına ilişkin cevapları içinde barındırmaktadır. Öte yandan; kırsal alanlar üretken peyzajları, özgün dokuları ve yaşam biçimleriyle kendine yetebilen yerleşmeler olarak örnek teşkil etmektedirler. Kentleşmenin kırsal sınırlara dayanması, kırsalın göç, ekonomik darlık, hizmetlerden mahrumiyet gibi farklı sebeplerle güç kaybetmesi önemli bir sorun olarak gündeme gelmektedir. Kırsal yerleşmelerin üzerindeki baskılar (doğal, ekonomik, sosyal), kentlerin çekici hale gelmesiyle kırsalın cazip olmaması karşısında kalkınma odaklı projeler, altyapı yatırımları belli bir noktaya kadar etkili olmaktadır. Kırsal yerleşimlerin bölgesel ölçekteki yaklaşımlar, vizyonlar, kalkınma projeleri kadar mekansal yaklaşımlara da ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Kırsal yerleşmelerle ilgili mekansal yaklaşım, ortak alanların tasarımı, katılımcı tasarım süreçleri vb. konular, bu yerleşmeler üzerinde dokusuyla, yaşamıyla uyum göstermeyen projelerle eş zamanlı olarak, daha yoğun bir şekilde tartışılmaya başlanmıştır. Kırsalın tarım, ekonomi, hayat koşulları, göç gibi sorunlarının giderek büyümesi ve kırsal alanların güçsüzleşmesiyle paralel olarak bu yerleşmelere ilişkin değişen tanımlamalar tartışma konusu olan mekansal tasarım meselesini daha önemli bir zemine taşımaktadır. Kırsal yerleşmelerin ilk çağlardan bu yana var olma biçimi, çevresel koşullara göre biçimleniş, kendine yeterli olması, ortak üretim ve ortak alanlara sahip olmaları gibi yerleşmelere özgü karakteristikler olarak ortaya çıkmaktadır.

Mekanla uğraşan Planlama, Peyzaj mimarlığı, Mimarlık gibi tasarım disiplinleri yoğunluklu olarak kentsel mekan ile uğraşıyorken son dönemlerde ilgiyi yavaş yavaş kırsala yöneltmiştir. Tasarım disiplinlerinin ilgisini yönelttiği kırsal yerleşimlerde yoğun olarak; sürdürülebilirlik, ekoloji, doğa koruma gibi konulara yönelik araştırmalar ağırlık kazanmıştır. Kırsal koruma, kırsal mimari, kırsal peyzaj gibi korunması gereken kültürel miras öğeleri kadar yerleşme bütünü için de çalışmalar önem kazanmaya başlamıştır. Kentsel-kırsal arasındaki güçlü ilişki, kırsalın gizli birikimi, kent mekanında çalışan disiplinlerin kırsal yerleşmelere yönelmesine vesile olmuştur. Kırsal yerleşmelerde birtakım ihtiyaçların karşılanabilmesi için oluşmuş olan mekanlar, ortak alanlar, yerel çözümler özgün bir yaklaşım sergilemektedir.

Kırsal yerleşmelerin "kendi kendine" gelişme hali yanında mekansal olarak daha bütüncül bir yaklaşım geliştirmenin gerekliliği bu çalışmanın ana odağıdır. Kırsal yerleşmelerin sunduğu özgün karakteristikler, korumaya değer yapıları ve peyzaj alanlarının öne çıktığı günümüzde, bu alanların biçimlenişleri tasarım ölçeğinde pek

çok ipucu vermektedir. Kırsal yerleşmelerin sahip olduğu özgün karakteristikler, yaşam biçimi ve ortaya koyduğu mekansal örnekler, tasarım disiplinlerine örnek teşkil etmektedir. Bu alanlardaki çalışmaların birarada sunulması, geçmişten bugüne ayna olabilecek yaklaşımların değerlendirilmesi önem teşkil etmektedir. Kırsal yerleşimler üzerine mekansal çalışmalar önem kazanmaya başlamış olsa da, geniş bir zemine oturmamaktadır. Bu tez çalışmasında kırsal yerleşmelerin sahip olduğu karakteristiklerden yola çıkarak bu yerleşmelerde özellikle ortak alanlara ilişkin bir mekansal tasarım yaklaşımı geliştirmek ve gelecek çalışmalara kaynak oluşturmak amaçlanmıştır.

**EVALUATION OF SPATIAL DESIGN APPROACHES
TO RURAL SETTLEMENTS
AND CASE STUDY OF İZMİR ÇINARDİBİ VILLAGE**

SUMMARY

In an urbanized world where the most of the population has settled, the rural areas have been discovered recently as the food supplier of cities. Humans started to settle with farming activities centuries ago as the ancient people grow different plants instead of foraging. Agriculture can be counted as a milestone in history which had lead to people to settle, build their neighbourhoods and create a different social life. Agricultural settlements used to be not only defined as rural settlements as they are more intermingled urban settlements. In today's world the distinction between rural and urban has been extreme so that there needs to be a perspective that can take them more holistically.

Rural areas have been important with their productive landscapes, natural resources like water, soil, forests etc. With all these wealth, rural areas are crucial for the sustainability of this world and the ecological crisis that the world is facing. Beyond the regional and wider perspective, rural settlements are also giving so much information how a settlement can sustain itself. The sustainability issues rising in the world since 1970s has become more important after 1990s. So rural settlements can be taken as the living examples for the sustainability issues not only for settlement planning but also for the general perspective. Rural settlements are self-sustaining, agriculture based, socially heterogenous and solidarist places. As the ecological crisis rises, cities are reaching their physical and non-physical boundaries, rural settlements start to become more important and at the same time more fragile.

While the urbanization is spreading so fast, rural settlements are facing the problem of economic deficiencies, insufficient services, migration of the youth and over-consuming of the natural resources. The problems of the rural settlements are related with urbanization but also with the regional decisions. Regional approaches has been applied to many rural areas around the world but that is not enough for the revitalization. Regional approaches, visions, development plans for the future of rural areas has been necessary, whereas more spatial approaches are needed.

Planning, architecture and landscape architecture disciplines which are dealing with places and design has been focusing and working on urban areas. On the other hand these design fields have not been familiar with the rural settlements which are directly connected with their urban playground. As the cities are growing and reaching their limits, rural settlements appear to be more important. Design disciplines have also understand the value of these settlements and start to bring their focus on rural areas which has unique, self-sustaining organization spatially and different social structure.

Research on rural settlements in architecture, planning, landscape architecture and other related disciplines like geography and environmental fields started from 1970s. After 1990s the focus of the study for rural settlements started to be more focused

on the ecological issues and sustainable planning. In the 21st century, the researches on rural settlement design, participatory design and preserving the rural character and landscape are getting more significant.

Rural settlements are defined mostly with their economic structure, natural resources, social structure, traditions passed through generations. These characteristics are also the source of their problems facing in the developing world. Economic deficiencies, lack of services, natural difficulties and attractiveness of urban settlements has lead to weakening of rural settlements.

Spatial approaches to the rural settlements have been developing in the world and Turkey recently. The need for spatial interventions rise with incompatible developing projects like energy plants, mining, housing etc. which has been also argued in the design disciplines. Agriculture, economy, living conditions, migration problem of the rural have lead to wider arguments and researches that spatial approaches should be developed. From the ancient times, rural has presented basic solutions how to adapt to the natural conditions, how the places can be organized, what materials can be used in building etc. These knowledge is also important for the future of the rural. Rural settlements need to be taken into account by urban planners and designers and they should develop spatial design approaches.

As the design disciplines started to focus on rural settlements, the main focus was more on nature conversation, rural character, ecology and sustainability. With the need for spatial approach development also participatory design, common place creating and revitalized settlement issues have been taken into account. As rural settlements have been formed according to their needs, and the way they formed has been giving so many hints for the future design approaches, the next step should be to read the characteristics of these settlements.

Rural settlements that give example of self sustaining neighbourhoods with their production of food, use of natural resources, creating their place for living, producing and socializing need some guidance under the pressure of development. Design of these places are shaped by the natural, social and economic elements which are related with communities' need. The rural life with its limitations has its own positive sides and flexibility to adapt to its nature. So the design of settlements give so much information for creating guidelines for the future development of rural places.

The research aims to reveal the main characteristics of the rural settlements and spatial practices to develop a perspective for spatial design approach. With the settlement pattern, rural landscape, ecological values, rural areas are presenting a self-sustaining example and solution according to the place characteristics. This research will present characteristics and indigenous solutions of rural settlements with the practices of settlement planning and design to develop a design criteria that can be taken into account in the case area and also may be further used in others. Further on, with the local people and the local actors, the design process is another issue this research is considering.

Rural settlements with their uniqueness, indigenous solutions and self-sustaining character are re-evaluated to develop a spatial design approach with their inner dynamics(local people, knowledge etc.) and potentials (available places, social life). Recent studies on rural settlement design is the Village Design Guidelines in the world and also in Turkey. Village Design Guidelines are serving the need for the

development of villages which has character that need to be preserved and proposing some design solutions. Village Design Guideline for Ersizlerdere village is important for this research to have a ground and further to develop design criteria for villages in other parts of Turkey and give advices to local people and actors. In the case study of this research, Çınardibi Village in İzmir has been evaluated with the design criteria to improve the settlement design. The design criteria essential for the development and revitalization of the rural settlements are presented in this research to inspire the future work on rural settlement design.

1. GİRİŞ

İlk çağlardan bu yana insanoglu yaşam alanlarını yaratmakta ve bu çevreden etkilenip, biçimlenmektedirler (Bektaş, 2012). Temel ihtiyaçlardan ortaya çıkan bu çevre “yaratma” eylemi, eski zamanlardan bu yana barınma, korunma gibi daha işlevsel bir boyuta sahip olduğu kadar, kültürel ve sosyal yaşamı da içinde barındırmaktadır. Yerleşmeler binlerce yıl öncesinde farklı coğrafyalarda ve farklı biçimlerde kurulmuş olup, günümüze dek izlerini sürdürmüşlerdir. Geleneksel yerleşmeler mimarlık, şehircilik, peyzaj mimarlığı gibi tasarım disiplinleri açısından doğa ile kurdukları ilişki ve bulundukları “yer”e özgü karakteristikleri, iklim ve topoğrafyaya göre şekilenen mekanları ile kazanmaktadır.

İnsan yerleşmeleri kentsel ve kırsal olarak iki temel sınıflandırmada ele alınmaktadır. Tasarım disiplinlerinin uğraşı alanı barındırdığı nüfusun çokluğu, gelişme potansiyelleri, sahip olduğu teknoloji, sosyal ve kültürel çeşitlilik vb. sebeplerle kentlerde yoğunlaşmaktadır. Gün geçtikçe kentleşen dünyada kentlere yönelmiş olan odak, Türkiye’de de benzer bir şekilde “köy”den uzak kalmaktadır. Kent-kır arasındaki mesafenin giderek arttığını, köydeki tarlayla kentteki sofraya arasındaki mesafeden anlamak mümkündür (Çağlar, Keyder, 2013). Diğer yandan, kent mekanında yoğunlaşan tasarım alanının, özgün dokusuyla yerleşmelere referans veren kırsal yerleşmelere ilişkin ilgisi sınırlı kalmaktadır. Medeniyetin kent merkezli olması sebebiyle kent-kır ilişkisine dair ilişkisellik bulunmaktadır. Kentlerin hinterlandında kalan kırsal alanı görmezden gelmesi yanında, kırsalın gücü ile kentleri yönlendirmesi ve onbinyıldır kentleri besliyor olduğu gerçeği önem teşkil etmektedir (Steel, 2009). Tasarım disiplinleri açısından kentler kadar kırsal alanlar da mekansal kullanımları, doğal çevre verilerine göre biçimlenişleri, kültürel yapıları ve gösterdikleri çeşitlilik açısından ele alınması gereken bir yerleşme birimidir. Kent yerleşmesine ilişkin çalışmaların yanında kırsal yerleşmesine ilişkin de geçmişten bugüne iz sürülmesi ve bunların yasal söylem ve mekansal yansımasının araştırılması gerekmektedir.

Kentsel ve kırsal yerleşmeler arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Kentler teknoloji, inovasyon ve zenginliğin merkezi iken, kırsal yerleşmeler üretken toprakları ile gizil bir güce sahiptir. Kır-kent arasındaki eşitsizlik, doğanın tahribatına ve kırsalın fakirleşmesine sebep olmaktadır (Öğdül, 2002). Dünyada pek çok bölgede kırsal alanlar değişmekte ve kırsal topluluklar beslendikleri, varlıklarının bağlı olduğu ekosistemlerin bozulması sebebiyle büyük bir baskı altında bulunmaktadır (Thorbeck, 2012). Kırsalın ekonomik ve ekolojik olarak tükenmesinin yanında göçle kaybettiği nüfus da bu fakirleşmeyi derinleştirmektedir. Kırsal alanlardan kentlere yönelen nüfusun hayatını sürdürebilmesi için sahip olduğu heterojen sosyal yapı ise ekonomik faaliyet ve uzmanlaşma açısından yeterli değildir. Kırsal coğrafyanın zorlukları, fiziksel ve sosyal altyapı açısından mahrumiyetleri, yasal kısıtlamalar yanında sahip olduğu coğrafyanın sundukları, kırsal toplumun kültürü, üretme biçimi kendine yeterli bir yerleşme modeli olarak tarihsel süreçte varolmuştur.

Yerleşme olarak kentselin mi kırsalın mı yerleşmelerin öncüsü, uygarlığın temelini oluşturduğu konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Jane Jacobs kentsel yerleşmelerin tarımsal yerleşmelerin öncüsü olduğunu söylerken, Lewis Mumford ise bunun aksine kırsal yerleşmelerin uygarlığın temelini oluşturduğunu belirtmekte ama kentsel yerleşme baskısı altında olduklarını belirtmektedir. Uygarlık tarihine ilişkin bu iki karşıt görüşün yanında, kentsel yerleşmelerin kırsal yerleşmelerin üretimine bağımlı olması sebebiyle kır-kent arası ilişki önemlidir (Koroğlu, 2003). Kırsal yerleşmeler üretken peyzajları yanında, bölgenin fiziksel özelliklerini, kültürel dokusunu, yerel mimarisini ve yaşam biçimini yansıtan çevrelerdir (Eminağaoğlu, Çevik, 2005). İçinde bulundukları doğal koşullara uyumlu gelişen yapısı ve yüzyıllar boyu taşıdığı geleneksel üretim teknikleri ile şekillendirmiş olduğu doğayı yansıtan peyzaj ve yerleşme özellikleri ile varlığını koruyan kırsal yerleşmelerin çoğu özgün karaktere sahiptir. Ortaya koydukları bu karakteri günümüzde hala korumaya ve sürdürmeye çalışan kırsal yerleşmeler, mimar ve plancıların uzun süre mesleki tecrübe alanı dışında kalmıştır. Son zamanlarda kırsal arazilerin su kaynaklarının ticarileşmesi gibi enerji ve kalkınma projelerine konu olması sebebiyle, mimar ve plancıların ilgi göstermesi gerekmektedir (Öğdül, 2013).

İnsan gereksinimleri ile doğal ortamın verileri arasındaki karşılıklı ilişkilerden ortaya çıkan ve zaman içinde kendi kendine oluşan yerleşmelerin oluşturduğu

örüntü yerleşme dokusunun temelidir (Özaydın, Erbey, et al, 2010). Tarih içinde yerleşmelerin gelişimine bakıldığında, geleneksel kırsal yerleşmelerin ortaya koyduğu dokular, yerleşme kriterleri günümüze referans verecek niteliktedir. Coğrafya, topoğrafya, iklim vb. doğal çevre verilerine uyumlu biçimlerde gelişen kırsal yerleşmelerin biçimlendiren temel faktörler bu çalışma kapsamında ele alınacaktır. Kırsal yerleşmelerin sunduğu çeşitlilik tasarım açısından önem teşkil etmektedir. Araştırmada, kırsal yerleşmelere ilişkin; mekanı biçimlendiren faktörler ve tipolojiler ortaya konarak; dünyadaki ve ülkemizde planlama ve tasarım çalışmaları yasal ve mekansal düzenlemeler değerlendirilerek, ortaya konacak tasarım kriterleri İzmir Çınardibi Köyü örneğinde irdelenecektir. Tarihsel süreçte ülkemizde kırsal yerleşmeye ilişkin yapılan çalışmalarda devlet ve devlet kurumları, mimarlar, bireyler, üniversite, özel kurumlar gibi farklı aktörler tarafından gerçekleştirildiği gözlenen örneklerden farklı olarak; sivil inisiyatif ve yerel halkın katılımıyla gerçekleşmekte olan örnek alan çalışmaları ile kırsal alanda tasarım ölçeğindeki belirleyici faktörlere kaynak oluşturmak amaçlanmıştır.

1.1 Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Metodu

1980'lerden itibaren kentleşmenin hızla yaşandığı dönemde Türkiye'de kentsel yerleşmelerin planlanması ve tasarımı çalışmalarına ağırlık verilmiştir. Kırsalın verdiği göçle tetiklenen hızlı kentleşme ve buna bağlı sorunların temellendiği bu süreçte kırsal yerleşmelere yönelik mekansal yaklaşımlar sınırlı kalmıştır. Kırsal planlama çalışmaları sanayileşme ve küreselleşme ile birlikte önemini giderek yitirmiş, birbiriyle fiziksel, sosyal, ekonomik olarak ilişkili olan kır ve kent, bir bütün olarak ele alınmamıştır. Günümüzde gittikçe birbirine benzeyen kentlerin tek düze yapılaşmaları karşısında; fiziksel çevre ve özgün yaşam biçimleri ile şekillenen kırsal yerleşmeler Anadolu toplumunun kültürel zenginliği içinde bölgeler arasında hatta bölge içinde köyden köye farklılık göstermektedir (Eminağaoğlu, Çevik, 2007). Anadolu coğrafyasının sahip olduğu bu çeşitlilik ve özgün dokular göz önüne alındığında, bugüne değin yerleşmelerin biçimlenişi, dünyada kırsal yerleşmelere ilişkin mekansal yaklaşımlar ve ülkemizde Cumhuriyet sonrası dönemden itibaren düzenleyici ve uygulama araçlarının değerlendirilmesiyle, bugün kırsal yerleşmelerin

sorunlarına yerleşim ölçeğinde kent mekanında yoğunlaşan pratiği karşısında kırsal yerleşmelere ilişkin çalışmaların sınırlı olması bir problem olarak tanımlanabilir.

Türkiye’de kentsel ve metropoliten alanlarla ilgilenen planlama ve tasarım disiplinlerinin kent-kır ilişkisi ve bağına dayanarak sürdürülebilir ve bütüncül bir bakışa ihtiyaç vardır. Bu bağlamda dünyada ve Türkiye’de kırsal yerleşmelere ilgili yaklaşımlar, düzenleyici ve uygulayıcı araçlar incelenerek ve örneklendirilerek, günümüzde tasarımın kırsal yerleşmelerin planlanmasına nasıl entegre edilebileceğinin araştırması bu çalışmanın amacıdır.

Araştırma kapsamında; kırsal yerleşmelerin sahip oldukları özgün dokular, doğayla olan ilişkileri, ortaya koydukları yaşam biçimleri önemli görülmekte ve günümüzde bu yerleşmelere ilişkin mekansal yaklaşımların eksik olması temel sorun olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda araştırmanın kurgusu iki aşamadan oluşmaktadır. Kırsal yerleşmelere ilişkin geniş bir pencereden bakmak için tanımlamalar, dünyadaki farklı yaklaşımlarla çalışmanın kavramsal çerçevesini kurgulamak için ilk aşamada;

- Kırsal yerleşmelere ilişkin tanımlamalardan hareketle kırsal mekana olan genel yaklaşımlar,
- Kırsal yerleşmeleri biçimlendiren faktörler ve kırsal yerleşme özellikleri
- Dünyada ve Türkiye’de kırsal yerleşmelere dair yaklaşımlar, düzenleyici araçlar, politika ve uygulama araçları değerlendirilecektir

Kırsal yerleşmelerin literatürde nasıl tanımlandığı, zamanla değişen yasal ve ortaklaşan yaklaşımlar ortaya konarak bu araştırmanın konusu olan yerleşme ve mekan üzerinden okunmaya çalışılacaktır. Bu geniş çerçeveden kırsal yerleşmelerin biçimlenişini etkileyen faktörler incelenerek, bu yerleşmelere özgü özellikler ortaya konacaktır. Kırsala ilişkin tasarım yaklaşımı geliştirebilmek için dünyada ve ülkemizdeki yaklaşımlar, düzenleyici ve uygulama araçları incelenerek ilk aşamada değerlendirilecektir.

Ülkemizde kırsala yönelik çeşitli çalışmalar Cumhuriyet’in kurulmasından itibaren önem teşkil etmektedir. Bu çalışmada kırsal yerleşmelere ilişkin yasal düzenlemeler ve mekansal çalışmaların yerleşim ölçeği ve mekan tasarımı üzerinde durularak, Erken Cumhuriyet dönemindeki yasal düzenlemeler, örnek projeler, mimarların köy

tasarımları ve köy enstitüleri incelenecektir. Köy Kanunu ile köy mekanına ve tüzel kişiliğine ilişkin atılan ilk adımla başlayan kırsal mekana yönelik çalışmalar; Mübadele Yerleşimleri, Örnek Köy, İdeal Köy Projeleri ve dönemin mimarlarının yerleşme ve konut projeleri ile yasal düzenlemenin mekansal örneklerini oluşturarak değerlendirilecektir. Aynı dönemin bir diğer önemli çalışması olan Köy Enstitüleri, eğitim alanında bir düzenleme olduğu kadar dönemin mekansal ve toplumsal yaklaşımı açısından önem teşkil etmektedir. Yasal düzenlemeleri takip eden mekansal uygulamalar, örnek yaratma çalışmalarının yanı sıra kırsalın sosyal hayatına yönelik ve ekonomik boyutu da kapsayan farklı alanlardaki uygulamalar bu çalışmada göz önünde bulundurulacaktır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında köyün tüzel kişiliğinin anayasal olarak tanımlanması, örnek köyün modellenmesi, üretimin artırılması ve mübadele ile gelen nüfusun kırsala yerleştirilmesi uygulamaları gündeme gelmiştir. Bu dönemde yerleşme organizasyonu ve planlama konularına ek olarak kırsalda yaşayanların eğitimi de önem taşımıştır. (Çalışkan, 2002)

1950'lerden itibaren artan göç ve kentleşme, hem kentsel hem de kırsal yerleşmeleri etkilemiştir. Çalışmaların kentsel yerleşmeler üzerinde yoğunlaşması sebebiyle, sorunun temelindeki kırsalın planlaması önemsenmemiştir (Eke, 1985).

1963'ten itibaren uygulanan Beş Yıllık Kalkınma Planları ve bunları takip eden kırsal yerleşmelere ilişkin model önerileri ve pilot uygulamaları bu dönemin kırsal yerleşmelere yaklaşımını okumak için önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Planlı dönemde kırsal yerleşmeler üzerinde etkili olan ve "köy" tanımını bütünüyle değiştiren yasal düzenlemeler, kanun taslaklarının mekana ilişkin tasavvuru önem teşkil etmektedir. Söz konusu dönemde kırsal yerleşme mekanına ilişkin gerçekleşen TOKİ'nin ürettiği Tarım Köy projeleri ve Köy Tasarım Rehberi çalışmaları mekansal yaklaşım açısından incelenmeye değer uygulamalardır.

Planlama ve tasarım pratikleri kentsel yerleşmeler üzerinde yoğunlaştığından, kırsaldaki sorunlar çözümsüz kalmaktadır. Kentlerin planlanmasında bölge ölçeğinden yerel ölçeğe; doğal kaynaklar ve üretken peyzajlara sahip kırsal yerleşmeler ile uyumlu bir bütüncül bakış eksik kalmıştır. Günümüze kadar yapılan planlama çalışmaları ülke, bölge, kentlerde kalmış, köy düzeyine inememiştir. 1960'dan beri kalkınma planları içinde yer alan hedef ve amaçların mekan ile ilişkisi kurulamamıştır (Çetiner, 1980). Özellikle kırsal alanlarda mekansal planlamaya ilişkin belirsizlik,

plan kademelenmesinin ve normların eksikliği yanında, mekansal planlamanın iki boyutta kalmış olması, ölçekler arası ilişkinin ve özellikle de tasarımla bağının kopmuş olmasına karşılık yeni bir yaklaşım geliştirilmesine olan ihtiyacı gündeme getirmiştir (BİB, 2009).

Araştırmanın ikinci aşamasını alan çalışması oluşturmaktadır. İlk aşamadaki literatür araştırması ile kırsal yerleşmelerin biçimlenişi ve bunu etkileyen faktörler incelenerek, kırsal yerleşme sorunlarında tasarımın bir araç olarak nasıl kullanılabileceği İzmir'in Bayındır İlçesine bağlı Çınardibi köyünde (kırsal mahalle) yapılacak alan çalışması üzerinden değerlendirilecektir.

Bu çalışmanın metodu, yerli ve yabancı kitap, tez, makale, plan-proje ve internet kaynaklarının taranmasını içeren, örnek incelenmesine dayanan literatür araştırması sonucunda ortaya konacak tasarım kriterlerinin alanda yapılan gözlemler ve yerelle yapılan anketler ile birlikte değerlendirilmesi ve irdelenmesi olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada yapılan literatür araştırması sonucunda kırsal yerleşmelere ilişkin ortaya konan "Mekansal Tasarım Kriterleri" çalışmanın ikinci aşamasında Çınardibi köyü üzerinde yapılan anket çalışması ile sınanarak değerlendirilecektir.

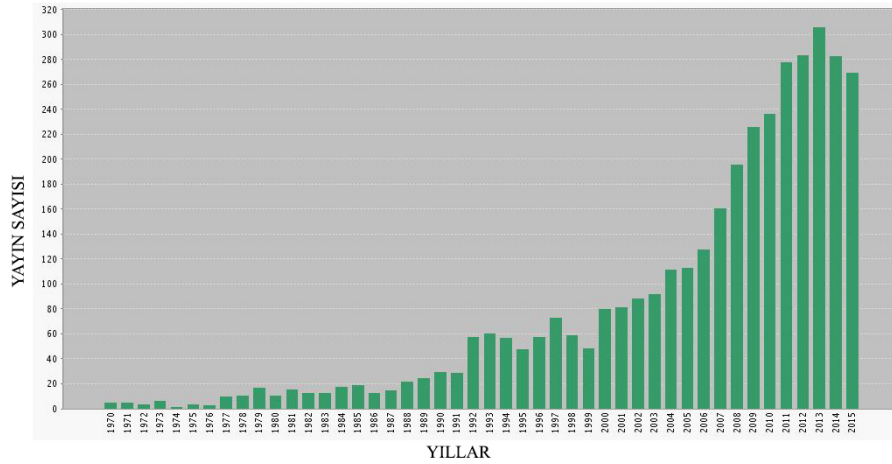
1.2 Literatür Araştırması

Literatürde kırsal planlama ve kırsal tasarım konularında yapılan araştırmalar coğrafya, peyzaj mimarlığı, kent çalışmaları ve mimarlık alanları başta olmak üzere 1970'lerden itibaren başlamıştır.

Kırsal planlama ile ilgili araştırmalar Avrupa'da 1970'lerden itibaren önem kazanmıştır. Daha çok mekanla uğraşan coğrafya, planlama, mimarlık gibi alanlarda araştırmaların başladığı kırsal planlama konusu ekonomi, coğrafya, planlama sorunları gibi açılardan ele alınmıştır. 1980'lerden itibaren Amerika'da da araştırma konusu olarak önem kazanmış ve araştırmalarda coğrafyacıların daha çok konuya eğildiği ve planlama pratiğine ilişkin konuların ele alındığı göze çarpmaktadır. Coğrafya Profesörü Paul Cloke'un 1983'te yayınlanan "An Introduction to Rural Settlement Planning" kitabı bu açıdan önemli bir dönüm noktasıdır. 1990'lardan itibaren coğrafi bilgi sistemlerinin kırsal planlamaya yönelik kullanımına dair araştırmalar ortaya çıkmaya başlamıştır. 1995'ten sonra kültürel peyzaj, sürdürülebilir kırsal peyzaj

ve kırsal konut gibi yerleşme ölçeğinde çalışmalar mimari ve peyzaj açısından ele alındığı gözlenmektedir. 2000'lere doğru ekoloji temelli yaklaşımlar, kırsal peyzajın korunması, sürdürülebilir gelişme planları ve katılımcı süreçler daha da önem kazanmıştır. 1990'lardan itibaren bu alanda yayınlanan araştırma sayılarında da kayda değer bir artış gözlenmektedir. Bir yandan Avrupa ve Amerika ağırlıklı yayınların yanında gelişmekte olan ülkelere yönelik çalışmalar da önemli bir yere sahipken, 2000'lerden itibaren Güney Asya'da çalışmaların yoğunlaşması dikkat çekicidir. 2000'lerden günümüze kırsal karakter, kırsal yerleşmeler için planlama ve tasarım çerçevesi, kırsal konut meselesi yanında Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Uzaktan Algılama çalışmaları da dikkat çekicidir. 2010 sonrasında kırsaldaki arazi kullanımındaki değişiklikler, kırsal planlama içinde değişen perspektifler yanında ekolojik planlama ve sürdürülebilirlik en çok ele alınan alanlar olarak gözükmektedir.

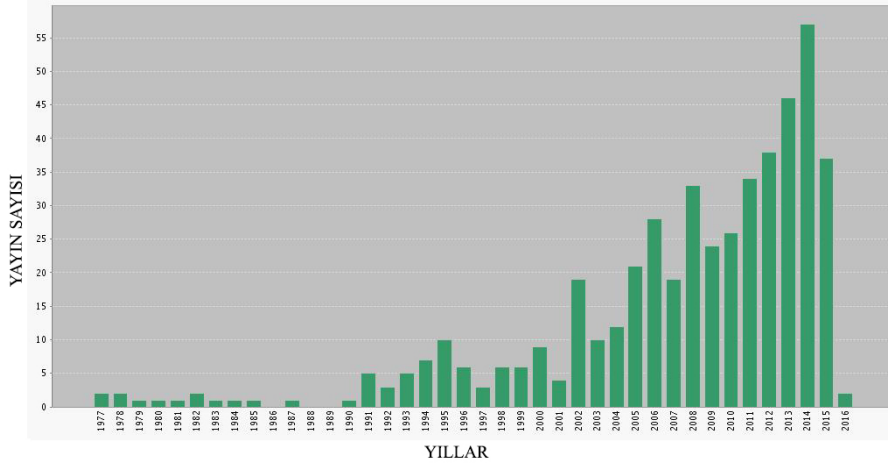
Kırsal Planlama konusuyla ilgili yapılan aramalar sonucunda çeşitli alanlardan yayınlar karşımıza çıkmaktadır. Alanları doğa bilimleri/ ekoloji, coğrafya, kentsel çalışmalar, mimarlık, yönetsel konularla sınırlandırdığımızda 1970'lerden günümüze 3692 yayın yapıldığı ve yıllar içinde arttığı gözlenmiştir(Şekil.1.1). Bu yayınların peyzaj, coğrafya ve planlama alanlarında yoğunlaştığı gözlenmiştir (Web of Science , 2015)

Şekil 1.1: Kırsal Planlama ile ilgili yayınların yıllara göre dağılımı (Web of Science, 2015)

Kırsal Tasarım kelimeleriyle mimarlık, coğrafya ve kent çalışmaları alanında 1977 yılından itibaren toplam 484 yayına rastlanmaktadır (1.2). 1970-80'lerdeki yayınlarda ağırlıklı olarak kırsaldaki yapıların ya da peyzaj elemanı olarak yolların tasarımından bahsedilmektedir. 1978 yılında Türkiye'de kırsal konutların depreme dayanıklılığı ve

buna ilişkin kriterlerin belirlendiği, Arıoğlu ve Anadol'a ait bu çalışma dikkat çekicidir. 1990'lerden itibaren çevresel sorunlar karşısında biyoklimatik tasarımla yapıların ve yerleşmelere ilişkin yaklaşımlar geliştirildiği gözlenmektedir. Coğrafi bilgi sistemleri, kırsal peyzaj koruma 1990'ların önemli konularıdır. Kırsal tasarım konusunda dönüm noktası Arendt'in "Rural by Design: Maintaining Small Town Character" 1994 yılında yayınlanmasıyla birlikte konuya olan ilgi artmıştır. Katılımcı tasarım süreçleri, araçları 1995'ten itibaren ele alınmaya başlamış olup genel olarak yerleşme ölçeğinde çalışmalara ağırlık verilmiştir. 2000'lerden itibaren ekoloji, çevre dostu tasarım dönemin konjonktürel ilgi alanı olarak kırsalda da araştırılmaya başlamıştır. 2005 sonrasında kırsalda hem mimari hem de yerleşme ölçeğinde sürdürülebilir tasarım, peyzajın korunması, hem mimari ölçekte kırsal mirasın sürdürülmesi ve sosyal olarak yerelin katılımına ilişkin çalışmalar yoğunluktadır. Kırsal karakter, kırsal gelişme politikaları da aynı dönemde ele alınan diğer önemli konu başlıklarıdır. Kırsal peyzajın korunması ve tasarımı konusunda 2000'lerde yapılan yayınların Kore'de yoğunluk kazanması ilginçtir.

Şekil 1.2: Kırsal Tasarım ile ilgili yayınların yıllara göre dağılımı (Web of Science, 2015)

Kırsal planlama ve tasarım alanında çalışmaların farklı disiplinlerce ele alınması söz konusudur. Kırsal yerleşmelerin üzerindeki baskı, yaşamlarını sürdürdükleri ekosistemin zarar görmesi akademik yayınlarda da ele alınan ve vurgulana bir konudur (Thorbeck, 2012). Bu çalışmanın; kırsal yerleşimlere çok boyutlu sorunlarına ilişkin mekansal çözümleri üretmek ve bunun mevcut sistemle entegrasyonunu konusunda katkı sağlaması beklenmektedir.

1.3 Tezin Literatüre Katkısı

Literatür araştırmasında benzer başlıklardaki yayınlar, yüksek lisans ve doktora tezleri bu çalışma için önem teşkil etmektedir. Bu araştırma kapsamında bu tez çalışmalarından faydalanılmış olsa da temel olarak belli yönleriyle ayrılmaktadır.

- Zehra Kantar, Kırsal Yerleşmelerde Dış-Mekan Organizasyonu Artvin İli Köyleri, 1998 Bu çalışmanın amacı; kırsal yerleşmelerin konut yakın çevresinin biçimlenişindeki faktörler ve bunların yerleşmelerde ortaya koyduğu farklılıklar Artvin ilindeki köylerde araştırılmıştır. Dış mekana ilişkin mimari ölçekte kırsal yerleşmelerin nasıl biçimlendiği kadar biçimleneceğine ilişkin de önemli bir araştırma olarak faydalanılmıştır.
- Zehra Eminağaoğlu(Kantar), Kırsal Yerleşmelerde Dış Mekan Organizasyonu-İlgili Politikalar ve Değerlendirmeler, 2004 Yüksek Lisans çalışmasının devamı niteliğindeki bu Doktora tezi; Artvin ilinde köylere ilişkin yapılan mekansal araştırmalar ve analizlerin sonucunda köy tasarım rehberleri hazırlanması, kırsal yerleşmelerin korunması, yeni yapılaşmalar ve mevcut yerleşmelere ilişkin tasarımla ilgili öneri ve politikaların geliştirilmesini kapsamaktadır.
- Zeynep Eres, Türkiye’de Planlı Kırsal Yerleşmelerin Tarihsel Gelişimi ve Erken Cumhuriyet Dönemi Planlı Kırsal Mimarisinin Korunması Sorunu, 2008 Cumhuriyet’in ilk yıllarında kırsala ilişkin yapılan yapılaşma faaliyetleriyle ilgili tarihsel araştırma ve ilk planlı yerleşmelerdeki bu kırsal mirasın korunarak gelecek kuşaklara nasıl aktarılabilceğine çözüm önerilerinin araştırıldığı bir doktora tezidir. Özellikle Erken Cumhuriyet Dönemine ilişkin kaynak taramasında bu çalışmadan faydalanılmıştır.
- Meltem Erdem, Kırsal Yerleşim Peyzaj Kimlik Özelliklerinin Tespiti, Korunması ve Geliştirilmesine Yönelik Değerlendirme Matrisi Önerisi, 2012 Kırsal yerleşmeler üzerindeki gelişme odaklı stratejilerin "peyzaj kimliği" üzerinde yarattığı etkilerin bir sorun olarak tanımlandığı bu çalışmada; kırsal yerleşme ölçeğindeki kararların "peyzaj kimlik özellikleri"nin tespit edilerek korunması ve geliştirilmesine yönelik bir araştırmadır. Bu çalışmanın kurgusundan ve özellikle kırsala ilişkin genel tanımlar ve yaklaşımlar ile kavramsal çerçeveyi belirleme aşamasında faydalanılmıştır.

- Hürriyet Ögdül, İnci Olgun, Çare Olgun Çalışkan, Küre Ersizdere Köy Tasarım Rehberi, 2015 Kırsal yerleşmelere ilişkin planlama sistemi içinde bir uygulama aracı olarak geliştirilen ilk "rehber" niteliği taşıyan önemli bir çalışmadır. Kırsala ilişkin mekansal yaklaşım geliştirilmesi ve bunun uygulamada nasıl olabileceğine ilişkin örnek olarak değerlendirilmiştir.

Yukarıda saydığımız yayınlar bu çalışmadan kapsam, ölçek, yaklaşım açısından farklılaşmakta ancak kaynak olarak da kullanılmaktadır. Temel olarak bu araştırmada yukarıda sayılanlardan farklı olarak;

- Kırsal yerleşmelere tasarım ölçeğinden yaklaşım araştırması
- Son dönemde değişen "köy" tanımıyla birlikte kırsal mahalleler için yol haritası araştırması
- Planlama ve tasarım alanına ilişkin kırsalda var olan mekansal yaklaşımların birarada sunulmasının irdelenmesini içermektedir.

2. KIRSAL YERLEŞME TANIMLARI, BİÇİMLENİŞLERİ

Kırsal yerleşmelere ilişkin tek bir tanım yapmak ve üzerinde fikir birliğine varmak oldukça zordur. Tanımlar kırsal yerleşmelere ilişkin belirleyici kriterlerle ve mekana ilişkin fikir vermesi, değişik bakış açılarını birarada görmek açısından önemlidir. Farklı zaman ve coğrafyalarda kır / kırsal yerleşim / köy tanımları değişmektedir. Bu bölümde kırsal yerleşime ilişkin farklı disiplinlerce dünyada ve ülkemizde kullanılan tanımlar ortaya konarak, kırsal mekana ilişkin yaklaşımlar irdelencektir. Çalışma kapsamında varolan tanımlardaki mekana ilişkin olan ve olmayan öğeler kırsal yerleşimlerin karakteristiklerini ortaya koymak için önemli bir referans oluşturmaktadır. Kırsal yerleşim tanımlarından hareketle bu yerleşimlerin biçimlenişleri, tipolojileri ve genel yerleşim özellikleri ortaya konacaktır.

2.1 Kırsal Yerleşme Tanımları

Bu çalışma kapsamında kırsala ilişkin ele alınacak tanımlamaların ortaya konması mekansal ve yasal olarak varolan çerçeveyi sunmak açısından önem taşımaktadır. Coğrafyacılar, sosyologlar, plancılar ve mimarların farklı tanımları kadar yasalarda belirlenen ve değişmekte "kırsal" tanımları birarada değerlendirilerek ortaklaşan özellikler özetlenecektir.

Yerleşme; insan topluluklarının barınaklarını, yarattıkları çevreyi, insan yaşantısının ve eylemlerinin olduğu alanın tümünü kapsayan geniş bir kavramdır (Geray, 1969).

Kırsal yerleşme; ekonomisi tarıma dayanan, geniş aile yapısının, yüzyüze komşuluk ilişkilerinin var olduğu, bu nitelikleriyle kentsel yerleşmelerden ayrılan toplulukların yaşadığı yerleşmeler anlatılmaktadır. “Köy” adı verilen bu yerleşmeler, diğer yerleşmelerden ayrı coğrafya, ekoloji alanlarında yerleşmiş, kendisine özgü bir işgücü, toplumsal örgütlenmesi, kültürü, geçmişi bulunan, kentten az nüfuslu toplum birimleridir (Geray, 1974).

Coğrafyacılar göre kırsal alan deyiminin içine, en küçük yerleşme birimi olan çiftliklerden başlayıp köye kadar uzanan yerleşmelerdeki yalnızca binalar değil, aynı zamanda bunların çevreleri, bahçeler, tarlalar ve tarım dışı başka fonksiyonlar da girmektedir. Nüfus büyüklüğünün yanı sıra yerleşmenin biçimi, çevresi, tarım ve diğer ekonomik faaliyetlerin gerçekleştiği kırsal peyzaj alanları da tanımlamada önemli bir kriterdir. İklim elemanları, yükselti ziraat faaliyetleri, hukuki mevzuat, gelenek ve görenekler kırsal yerleşmeleri biçimlendiren faktörlerdir (Tümertekin, Tunçdilek, 1967). Bir başka deyişle kırsal alan; tarım ekonomisi, yüzyüze ilişkileri, sahip olduğu yapılar dışında, doğal ve üretken çevresiyle birlikte, dış çevre koşullarından her alanda etkilenen karmaşık bir yapıya sahiptir.

Ansiklopedik bilgilere göre kır yerleşmesi şehir dışında yaşayan nüfus, şehir dışında ekili- dikili topraklar üzerinde veya otlaklar, çayırlar arasında yer alan köy, çiftlik vb. yerlerdeki yerleşmelerdir. Bu bölgeler yüzyüze komşuluk ilişkilerinin yoğun, birlik-beraberlik, sosyal ilişkilerin güçlü olduğu alanlardır.

Farklı disiplinlerce yapılan tanımlar ve sınıflandırmalarda pek çok özellik ortaya konmuştur. Ekonomisi genellikle tarıma dayalı, birebir ilişkilerin sürdüğü, kendi kültürel kimliğini sürdüren, doğal çevresiyle birlikte şekillenen ve bu çevrede topoğrafya ve iklim koşullarına göre farklı biçimlerde yerleşme tipolojileri ortaya koyan bir yerleşme birimi olduğu vurgulanmaktadır.

Köylerin tüzel kişilik kazandığı ve kırsal mekana ilişkin de en kapsamlı tanımı sunan 1924 tarihli Köy Kanunu'ndan başlanarak bunu takip eden diğer yasal tanımlamalar bu bölümde incelenmiştir.

Ülkemizde kent ve kır yerleşmeleri ayrımında işlevsel ve yapısal farklılıklar yerine genellikle yasal olarak nüfus ölçüt alınmaktadır. Köy kanunu ile öngörülen 2000'lik nüfus kırsal yerleşmeler için değişkenlik gösterebilmekte ve daha büyük nüfusları barındırabilmektedir (Geray, 1974).

1924 yılında yürürlüğe giren ve hala yürürlükte olan, 442 Sayılı Köy Kanunu'na göre "nüfusu 2000'den aşağı olan yurtlar" köy olarak tanımlanmaktadır. Bu kanunun 2.maddesinde geçen tanıma göre;

Cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar bağ ve bahçe ve tarlalarıyla birlikte bir köy teşkil ederler.

Bu tanımda vurgulandığı üzere, köy yerleşmesi; üretken peyzaj alanları (bağ, bahçe ve tarla), yaşayan insanlar ve ortak kullanıma ayrılmış mekanlarıyla birlikte düşünülmektedir. Bu kanunun 7. Maddesi'nde, kırsal yerleşme birimi olarak köy, kendi başına varolabilen ve yetebilen bir mekan olarak tanımlanmaktadır.

Ulusal kalkınma planında kırsal yerleşme; ekonomik yapısı ağırlıklı tarıma dayalı, kendine özgü toplumsal ilişkileri olan, belirli bir yerleşim sınırına sahip, en küçük idari üniteyi teşkil eden, nüfusu 2000'e kadar olan bir yerleşme olarak tanımlanmaktadır (DPT OİK Raporu).

Planlı Dönemde Ulusal Kalkınma Planları, Kırsal Kalkınma Planları ve Stratejileri ve diğer kanunlarla kırsala ilişkin tanımlar ve kırsalı mekansal olarak etkileyecek kararlar bulunmaktadır.

2011 yılında Kırsal Kalkınma Planı ve bunu takiben 2012'de yürürlüğe giren 6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla "kırsal alan" tanımı ve kırsal yerleşmelere ilişkin mekansal ve idari sınırlar kırsala olan yaklaşım açısından önem teşkil etmektedir.

Kırsal Kalkınma Planı'nda belirtildiği üzere; kırsal ve kentsel alanlara ilişkin tanımlamalar ve tasnifte esas alınan kriterlerin istatistiki verilere dayanan ve ülkeler arası farklılıklar göstermesi sebebiyle, OECD'nin AB ülkelerinde kullanılmak üzere geliştirdiği kriterler ortak bir kırsal alan tanımı yapılmıştır. Bu tanıma göre nüfus yoğunluğu 150 kişi/km²'den az olan yerleşmeler kırsal alan kabul edilmektedir. Ülkemizde ise istatistiki verileri üreten kurum TÜİK tarafından kırsal alan tanımı iki farklı şekilde yapılmaktadır;

1. Nüfus bazlı:20 binin üzerindeki yerleşimler kenttir ve bu alanların dışında kalan yerler kırsaldır.
2. İdari olarak: İl ve ilçe merkezi olan yerleşmeler kent, bunun dışında kalan yerler köydür.

Köy Kanunu, Kırsal Kalkınma Planı'yla gelen birtakım kriterler ve TUIK'ın nüfus ve idari sınırlar çerçevesindeki tanımlar 2012 yılındaki bir kanun değişikliğiyle önemli ölçüde değişmiştir. 6360 Sayılı Kanun ile Büyükşehir statüsündeki 29 kentte, "köy" yerleşimleri mahalleye dönüşerek tüzel kişiliklerini kaybetmiş ve ilçe belediyelerine bağlanarak kentsel yerleşime katılmışlardır. Nüfus kriteri bu kanun sonrasında bir kriter olmaktan çıkmıştır. Ülkemizde son dönemde çıkan kanunlar ile yerleşme biçimi olarak "köy" tanımı bulanıklaşmış; kır-kent ayrımı anlamını yitirmiştir.

Uluslararası düzeydeki tanımlamalarda ve kırsal alana ilişkin çalışmalarda OECD ve EUROSTAT'ın nüfus ve yoğunluk temeline dayanan sınıflandırmaları bulunmaktadır. OECD'nin sınıflandırması iki aşamalıdır ve önce 1km²'lik gridlerdeki yoğunluk referans alınarak kırsal bölgeler belirlemektedir. Örneğin; 1km²'lik griddeki nüfus yoğunluğu 300kişi/km²'den fazla olan ve bu yoğunluk üzerinde biraraya gelen gridlerin minimumda 5000 nüfusa sahip olduğu yerler "kentsel", bunların dışındaki yerler kırsal olarak tanımlanmaktadır. Bu ayrıma göre; bölgesel seviyede, kırsallık seviyesine göre büyük ölçekli işlevsel veya yönetsel birimler tanımlamıştır. EUROSTAT tanımı ise kentleşme derecesine dayanmaktadır. Avrupa'daki her bir bölgeyi 3 temel kategoride değerlendirmek için bir algoritma geliştirilmiştir (Study Programme on European Spatial Planning of the European Commission, 1999):

- Yoğun nüfusa sahip olan bölgeler: Birden fazla belediyenin yer aldığı her birinde kilometre kare başına 500 kişinin düştüğü ve toplam nüfusun en az 50.000 kişi olduğu bölgeler.
- Orta bölge: Kilometre kare başına 100 kişinin düştüğü belediyeler grubunu ifade etmektedir. Toplam nüfus en az 50.000 kişi olmalı veya en azından yoğun nüfus bölgesine yakın olmalıdır.
- Dağınık nüfusa sahip bölgeler: Yoğun veya orta derecede yoğun olarak sınıflandırılmayan bir nüfus yoğunluğuna sahip olan belediyeler.

Uluslararası ve yasal tanımlarda nüfus ve yoğunluk temel belirleyici olarak ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde son dönemdeki kanunlarla birlikte kırsal alan tanımı muğlaklaşmıştır. Kırsal alanın "kentsel olmayan" üzerinden tanımlanması oldukça

göze çarpmaktadır. Öte yandan Köy Kanunu'ndaki nüfus harici kırsal mekana dair ortaya konan karakteristikler önem teşkil etmektedir.

Kırsala ilişkin farklı tanımlar bu çalışma çerçevesinde değerlendirildiğinde (Şekil.2.1) kırsal yerleşme mekanına dair pek çok ipucu vermektedir. Hem yerleşimi oluşturan öğeler hem de yerleşimin biçimlenmesindeki etkin faktörler(Bölüm.2.2'de ele alınacaktır) ile ilgili bilgi vermektedir. Kırsal yerleşim mekansal olarak; bulunduğu coğrafya, sosyo-kültürel yapısı, ekonomik faaliyeti ile şekillenen, içindeki yapılar, tarım alanları, ortak kullanım alanları ile farklı dokular sergileyebilen, belli bir nüfus ve/veya nüfus yoğunluğuna sahip olan alanlardır.

	Tanımlayıcı çevresel özellikler	Mekansal öğeler	Sosyal	Ekonomik
Kırsalla ilgili çalışan disiplinler(coğrafya, sosyoloji, mimarlık, şehir planlama...)	Çevre koşullarından etkilenen Yerleşimi çevreleyen bahçe, tarla, otlak, yayla, ormanlarla birlikte Özel ekolojik alanları	Konut birimi Ortak kullanım alanları Üretken alanlar Kırsal peyzaj alanları	Yüzyüze ilişki Gelenek-görenek Birlik-beraberlik Düşük nüfus	Tarıma dayalı Özgün örgütlenme
Yasal	Kendine yetebilen Belirli bir yerleşim sınırı olan Kentsel olmayan	Konut birimi Orta malları Üretken alanlar(bağ, bahçe ve tarla)	Nüfus ve yoğunluk Kendine özgü toplumsal ilişkiler	Tarıma dayalı

Şekil 2.1: Tanımların birarada değerlendirilmesi

Son dönemde ülkemizde “kırsal alan” ve “köy” yerleşimin Büyükşehir sınırları içinde yasal olarak değişmesi ve kırsal alanın kentsel alan sınırları içinde kentsel bir mekan olarak tanımlanması kırsal alanın özgü karakteristikleri yerleşim biçimleri üzerinden ortaya koymayı özellikle gerekli kılmaktadır. Kırsal alan tanımındaki değişimler, yasal çerçeveler kırsal yerleşmelere ilişkin mekansal kurgular açısından önem taşımaktadır. Tanımların değişkenliği ve bulanıklığı sebebiyle kırsal yerleşmelerin biçimlenmesi ve ortaya çıkan tipolojiler, bu alandaki çalışmalara referans olması açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle tez kapsamında kırsal yerleşmeleri biçimlendiren faktörler ve kırsal yerleşim tipolojilerinin irdelenmesi önem taşımaktadır.

2.2 Kırsal Yerleşmeleri Biçimlendiren Faktörler

Her yerleşme kendine özgü bir biçime sahip olsa da mekansal olarak ortak karakteristikler de göstermektedir. Kırsal yerleşmelerin biçimlenişini kavramak, yere özgü çözümleri okumak açısından önem teşkil etmektedir. Kırsal yerleşmelere tasarım alanından yaklaşım geliştirebilmek için biçimlenişleri, sahip oldukları ortak karakteristikler bu bölümde değerlendirilecektir. Temel olarak fiziksel ve sosyal faktörlerin etkisiyle biçimlenen kırsal yerleşmeler dünya üzerinde geniş bir çeşitliliğe sahiptir.Kırsal yerleşmelerin biçimsel ve işlevsel olarak sınıflandırıldığı tipolojik çalışmalar irdelenecektir. Tipolojik çalışmalar; kırsal yerleşimlerin biçimlenişine dair

genel çerçeveyi oluşturmak için önemlidir. Tipolojik çalışmalarının ışığında kırsal yerleşimleri biçimlendiren faktörler ve genel yerleşim özellikleri özetlenecektir. Kırsal yerleşimlerin nasıl biçimlendiğinin okuması, kırsala ilişkin mekansal yaklaşımların değerlendirilmesi ve geliştirilmesi için gerekli görülmektedir.

2.2.1 Kırsal Yerleşmelere Dair Tipolojik Çalışmaların İrdelenmesi

Bu bölümde, farklı disiplinler tarafından ortaya konan kırsal yerleşim tipolojileri; kırsal yerleşimin özelliklerini anlamak ve kırsal yerleşime ilişkin yerel ölçekte planlama ve tasarım yaklaşımı oluşturmak için önemli bir referanstır. Kırsal alanlar üretken peyzaj alanları, sahip oldukları doğal ve kültürel zenginlikleri ve en önemlisi insanın temel ihtiyaçlarını karşılayan kaynak rezervleri ile (orman, su, toprak vb.) hem bölgesel hem de yerel ölçekte üzerine çalışılması gereken alanlardır.

Kırsal yerleşmelerin tipolojik olarak sınıflandırılması, mekan tasarımına referans vermesi açısından önem taşımaktadır. Bu bölümde kırsal yerleşmelere ilişkin yapılan tipoloji çalışmaları irdelenerek yerleşimi biçimlendiren faktörlerin sıralanmasında faydalanılacaktır.

Kırsal yerleşimler de doğal, sosyo-kültürel ve ekonomik faktörlerle farklı tipolojiler göstermektedir. Thomas Sharp'ın İngiltere'nin köyleri üzerinde yaptığı bir çalışmaya göre köyler temel olarak 4 grupta toplanmıştır:

- Yol kenarı
- Kare biçimli
- Deniz kenarı
- Planlı

Sharp'a göre; köyün yeri / yerleşimi, plan tipi ile ilgili fonksiyonu kadar önemli bir belirleyici faktördür. Örneğin; tepeye kurulu bir yerleşimde kısıtlı araziden ötürü yapıların birbirine daha yakın ve yoğun olmasını gerekmektedir. Yolların kesiştiği bir noktada bulunan yerleşimin planında; yolların kesişim açısı, ortak yeşil alanların, su ögesinin ya da başka bir ögenin bu yolların kesişiminde veya yakında bulunması yerleşimin planında belirleyicidir.

İngiltere köyleri baz alınarak yapılan bu çalışmada ortaya konan 4 tipolojiye kısaca değinmek gerekirse;

- Yol kenarı: Genelde yapıların sıra biçimde dizili olduğu ve genelde yolların kesişiminde bulunan köylerdir. Yol üzerinde uzanan sıra-evler ya da bu yollardan genişleyen ve daha geniş bir yüzeye yayılan bir form gösterebilirler. Binalar bu yerleşimlerde karakteri belirleyen önemli bir elemandır (Şekil 2.2).

Şekil 2.2: West Wycombe Köyü (Sharp, 1946)

- Kare biçimli: Doğal büyüme gösteren bu tip kırsal yerleşimler yol kenarı köylerine göre daha dağınık bir gelişim gösterirler. Doğal büyümenin etkisiyle yerleşim dokusu düzensiz / organik bir formdadır. Binaların birbiriyle ilişkisi yol kenarı yerleşimlerdeki gibi belirgin olmadığından daha dağınık ama çekici bir form oluşturmaktadır (Şekil 2.3).
- Deniz kenarı: Doğal bir elemanın baskınlığı altında şekillenen ve genelde balıkçı yerleşimleri olan bu tip köyler dar ve kıvrımlı sokaklar üzerinde yapılanmış olup, birbirine yakın ve daha sıkışık bir doku göstermektedir (Şekil 2.4).
- Planlı: 18. ve 19. yüzyıllarda inşasına başlanan planlı köyler form açısından olduğu kadar sosyo-ekonomik açıdan da farklılıklar içermektedir. Erken sanayicilerin işçileri için konut alanları olarak biçimlenmişlerdir. Doğal gelişim gösteren kare biçimli yerleşimlerle benzerlik gösterse de düzenli bir forma sahiptirler (Şekil 2.5).

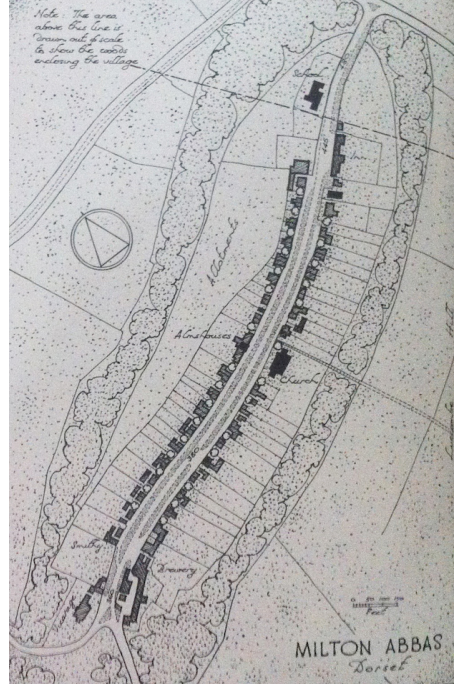
Şekil 2.3: Thaxted/ Kare biçimli (Sharp,1946)

Şekil 2.4: Polperro / Deniz kenarı (Sharp, 1946)

Ülkemizde kırsal yerleşimlere ilişkin bu tip tipolojik çalışmalar farklı disiplinler tarafından farklı şekillerde ele alınmıştır. Coğrafya, planlama ve mimarlık disiplinlerince ortaya konan tipolojik sınıflamalar, karakteristik özelliklerin ortaya konması disiplinlerarası bir yaklaşım geliştirmek açısından önemlidir.

Kırsal alanda yerleşme; genel bir sınıflamada dönemlik ve devamlı kırsal yerleşme olarak ikiye ayrılır. Dönemlik kırsal yerleşmeler, yayla/ oba, güzle, bağ-bahçe, dam /

Şekil 2.5: Milton Abbas / Planlı (Sharp, 1946)

ağıl gibi sıralanabilir. Sürekli kırsal yerleşimler ise köy ve köy-altı yerleşimler olarak mahalle, mezra ve çiftliklerden oluşmaktadır (Özgür, 2010). Anadolu coğrafyasının köklü tarihinde yerleşik düzende ortaya çıkan kırsal yerleşimlerin sınıflandırılmasında coğrafyacıların “kır iskanı” olarak ortaya koydukları tipolojiler mekansal nitelikleri açısından bu çalışma için önem taşımakta olup bu bölümde ortaya konmuştur.

Tümertekin ve Tunçdilek’in Türkiye’nin kırsal yerleşimine ilişkin ortaya koydukları temel sınıflamaya göre kırsal yerleşmeler 2 temel grupta toplanmaktadır;

- Köy
- Köy-altı

Köy-altı yerleşmeler; köy ve henüz köy niteliğine ulaşmamış daha ufak ve basit yerleşim şekillerine sahiptirler. Sosyal ve ekonomik yapılarına göre Köy-altı yerleşimleri de 2 temel gruba ayrılır;

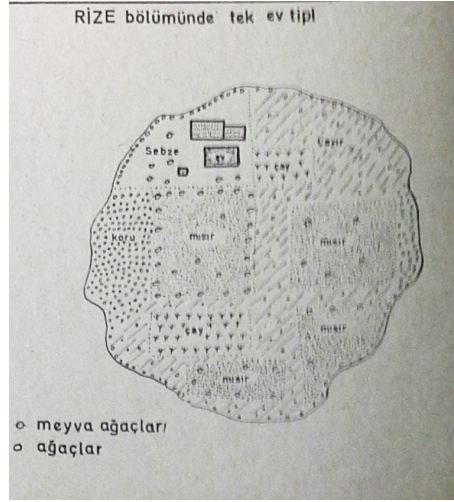
- Basit Köy-altı iskanı: Tek ev ve eklentilerinden başlayarak bunların biraraya geliş ve sayı artışıyla mahalle ölçeğine kadar ulaştığı yerleşimlerdir.
- Kompleks Köy-altı iskanı: Mahalleden köy ölçeğine kadar büyüme gösteren yerleşimlerdir.

Köy-altı yerleşimler; kırsal hayatın karakteristik bir görünümünü anlatmaktadır. Bu yerleşimler genel olarak ev ve buna bağlı eklentilerinden oluşur. Ev(konut); insanların dışardan gelecek tehlikeler karşı korunma ve barınma ihtiyacını karşılamak için yarattığı bir yapıdır. Tek ev ve eklentileri, kırsal yerleşimin mekansal ve sosyal olarak ilk çekirdeğini ifade eder (Tunçdilek, 1971). Kırsal yerleşimin en temel birimi olan köy-altı yerleşimlerin mekansal tipolojileri, mekansal biçimlenişe ilişkin önemli bir veridir.

Köy-altı yerleşim tipolojileri:

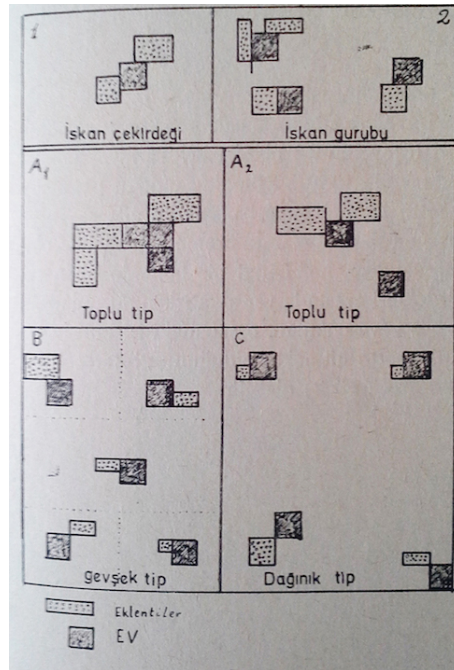
- Tek ev ve eklentileri (Yerleşim çekirdeği) (Şekil 2.6)
 - Mesken (ev)
 - Diğer binalar (ahır, ambar, samanlık, kiler, hangar, depo, kazahane, çırçırhane, yağhane, atölye vb.)
- İskan grubu (birkaç ev ve eklenti) (Şekil 2.7)
- Mahalle
 - Dağınık dokulu
 - Gevşek dokulu
 - Sık dokulu
 - Köy tipli

Yerleşim çekirdeği; tek ev ve eklentisinden oluşan en basit köy-altı yerleşme grubunu oluşturmaktadır. Yerleşim çekirdeği tipolojisinde, barınma ihtiyacını karşılamak üzere bir ev ve ailenin ekonomik faaliyetlerini yürüttüğü (ahır, ambar vb.) ek yapılar bulunmaktadır. Sosyo-ekonomik yapılar, gelenek ve görenekler ve bölgenin coğrafi özellikleri yerleşim çekirdeği düzeninde farklılıklar ortaya çıkarmaktadır. Hayvancılıkla uğraşılan Doğu Anadolu Bölgesi'nde barınma mekanı ev ve ekonomik faaliyet alanı ahırdan oluşan çekirdek, Akdeniz Bölgesi'nde villa tipinde konut, fidelik, garaj ve tarım işçisi için konut gibi eklentilerden oluşmakta ve farklı bir doku meydana getirmektedir. Karadeniz ve Akdeniz Bölgesi'nde, bu tip yerleşim düzenine rastlanmaktadır (Tunçdilek, 1971).

Şekil 2.6: Tek ev tipi(Rize) (Tümertekin, Tunçdilek, 1967)

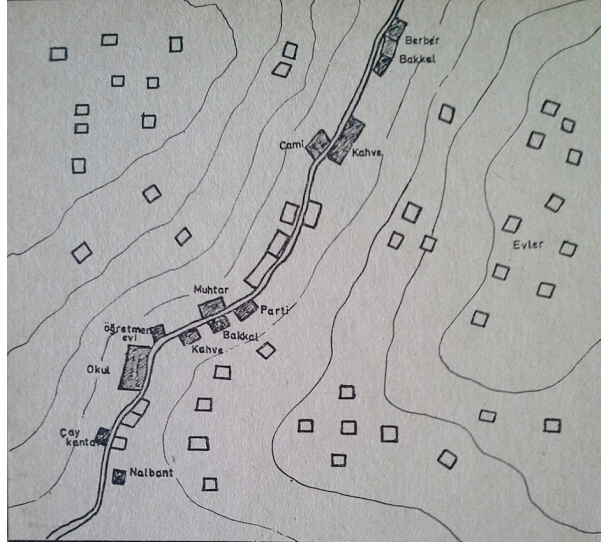
İskan grubu; birden fazla ev ve eklentisinin biraraya gelmesinden oluşmaktadır (Şekil 2.7). Temel yerleşim çekirdeği olan ev ve eklentisinin çoğalması ile oluşabildikleri gibi, göçebe ailelerin araziye yerleşmesi ile de meydana gelebilmektedir. İskan grubu tek ev ve eklentisinde olduğu gibi dağınık ya da toplu biçimde bir yerleşim düzeni gösterebilmektedir (Tunçdilek, 1971).

Şekil 2.7: İskan grubu (Tümertekin, Tunçdilek, 1967)

Mahalle köy-altı yerleşim tipolojisi ile köy arasındaki yerleşim tipidir. Yukarıda bahsedilen köy-altı yerleşim tipolojilerinin biraraya geldiği yerleşim tipi olmasının yanında, köy yerleşmesine evrilme sürecinde olduğu söylenebilir. Mahalleler köy yerleşmesine göre sosyo-ekonomik açıdan yeterli örgütlenme seviyesine ulaşamadığı

için bir alt kademede yer almaktadır. Genel olarak mahalleler, dağınık dokulu, gevşek dokulu, sık dokulu ve köy tipli olarak dört ana grup içinde toplanmaktadır. Karadeniz Bölgesi'nde (Şekil 2.8) gevşek ve dağınık dokulu mahalleler gözlemlenebilirken, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde sık dokulu toplu mahalleler göze çarpmaktadır (Tunçdilek, 1971).

Şekil 2.8: Gevşek dokulu mahalle tipi, Rize (Tümertekin, Tunçdilek, 1967)

Planlama disiplininin farklı büyüklükteki yerleşim birimlerini kapsaması ve kırsala ilişkin yaklaşımın ortaya konması açısından önem teşkil etmektedir. Çetiner'e (1980) göre; planlama alanı en küçük yerleşim birimi obadan başlayarak ülke yüzeyine kadar geniş bir kapsama sahiptir. 1960 sonrası "Planlı Dönem"e geçişle birlikte kalkınma planlarının bütün ülkeyi kapsamasına rağmen planlama çalışmaları kent ölçeğinde kalmış ve mekan ile ilişki kurulmamıştır. 1980'lerde kalkınma ve politikaların mekana aktarılması için yerleşim sistemlerinin mevcut olmaması sebebiyle Çetiner'in ortaya koyduğu kırsal yerleşimler tarımsal üretim ekonomisine bağlı olarak değerlendirmesine göre 2 grupta toplanmaktadır;

- Dağınık tarımsal yerleşmeler
 - Büyük çiftlikler halinde
 - Aile işletmeleri halinde
- Toplu tarımsal yerleşmeler

Dağınık tarımsal yerleşmeler büyük çiftlikler veya aile işletmeleri olarak 2 farklı büyüklükte kendini göstermektedir. Büyük çiftlikler aile işletmelerine göre daha

donanımlı, sosyo-ekonomik açıdan daha iyi koşullardadır. Aile işletmeleri ise daha stabil yaşam koşullarına sahip, mekansal hareketliliği sınırlı olan topluluklardır.

Toplu tarımsal yerleşmeler ise; barınma ve çalışma mekanları ayrıışan, daha yoğun bir dokuda konut gruplarından oluşan yerleşmelerdir. Hizmet merkezlerine ulaşım zor olup, sosyal olarak dayanışmanın güçlü olduğu bir toplumsal yapıya sahiptir.

Kırsal yerleşmeler; doğal çevre verilerini referans alarak iklim bölgelerine, topografik yapıya, bitki örtüsüne, arazi mülkiyetine, devlet müdahalelerine, sosyo-ekonomik yapıya, doğal afetlere, ulaşım ve tarımın niteliğine göre değişik özellikler göstermektedir (Çınar, 1990). Mekansal yerleşimleri açısından; arazi üzerindeki yoğunluklarına göre toplu ya da dağınık yerleşmeler; fonksiyonlarına göre tarım köyleri, madenci köyleri, oduncu köyleri, pazar köyleri şeklinde sınıflanmaktadır. Coğrafi konumlarına göre dağ köyleri, kıyı köyleri, ova köyleri; orman ile ilişkisine göre orman içi, orman bitişiği, orman yakını (10km) köyler; yerleşme şekillerine göre yol kenarı, yuvarlak, yıldız, küme ve dağınık köyler olarak çeşitlenmektedir (Kantar, 1998).

Tipolojiler		BİÇİMSEL / DOKU/ KONUMSAL / COĞRAFI										ÖLÇEK/ İŞLEVSEL									
Belirleyici faktörler		Kare (Sharp)	Dağınık(Tübertekin, Tunçdilek)	Gevşek dokulu	Sık dokulu	Yol Kenarı (Sharp)	Deniz Kenarı	Dağ köyleri (Kantar)	Kıyı köyleri	Ova köyleri	Orman Köyleri	Köy	Tek ev ve eklentileri	İskan Grubu	Mahalle	Tarım (Kantar)	Maden	Odun	Pazar	Planlı	
Doğal çevre	Topoğrafya																				
	İklim																				
	Doğal elemanlar (Deniz, dağ, akarsu)																				
	Kırsal peyzaj (Orman, özel ekoloji alanları)																				
	Yeraltı kaynakları																				
Yapılmış çevre	Yol																				
	Yapılar(Konut)																				
	Üretim mekanları																				
Sosyo-Ekonomik	Tarım																				
	Tarım dışı faaliyetler																				
	Gelenekler																				
	Toplumsal ilişkiler																				

Tipolojik çalışmaların belirleyici faktörler ile ilişki matrisi

	0 İlişkisiz
	1 Az ilişkili
	2 Oldukça ilişkili
	3 Doğrudan ilişkilli

Şekil 2.9: Tipolojik çalışmaların birarada değerlendirilmesi

Kırsal yerleşmelere ilişkin tipoloji çalışmaları ve biçimlendiren faktörler arasındaki ilişki yukardaki matriste (Şekil.2.9) toplu biçimde değerlendirilerek, kırsal yerleşmeler için mekansal tasarım kriterlerinin belirlenmesinde kullanılacaktır. Kırsal yerleşme tipolojileri üzerine yapılan bu çalışmalarda yer seçimi, yerleşme biçimi, konutların

bir araya gelişleri, konut dışı yapıların ve çalışma alanlarının yerleşmede konumlanması gibi farklı parametreler üzerinden sınıflamalar yapılmıştır. Ülkemizde yapılan sınıflandırmalarda, kırsala ilişkin politikalarda mekan ile ilişki kurulması gerekli görülmüştür (Çetiner, 1980). Kırsal yerleşmelerin nüfus büyüklüğü esas alınarak yapılıyor olması ve yeni yasal düzenlemelerin tanım yapmayı daha da zorlaştığı günümüzde; yörenin coğrafi koşulları, yürütülen ekonomik faaliyet, sosyal dokunun oluşturduğu mekansal kullanımlar ve ortaya koyduğu tipolojilerin okunması, mekanla ilgili yaklaşım geliştirmek açısından önemlidir. Bir diğer yandan kırsal yerleşmelerin içinde bulunduğu coğrafyasıyla ortaya koyduğu tipolojiler “yere özgü” karakteristikleri, yaşama ve çalışma alanlarının bir araya gelişlerini göstermek açısından önemlidir ve bu sınıflamalarda ortaya konan tipolojilerin incelenmesi alan çalışmasına ilişkin tasarım kriterlerinin belirlenmesinde örnek teşkil etmektedir.

Dünyada ve ülkemizde kırsal yerleşimlere ilişkin tipoloji çalışmaları; kırsal yerleşimin nasıl biçimlendiğini, belirleyici faktörlerin neler olduğunu ortaya koymak için genel bir çerçeve oluşturmaktadır.

2.2.2 Kırsal Yerleşmeleri Biçimlendiren Faktörler, Yerleşme Özellikleri ve Sorunları

Yeryüzü, insanoğlunun yerleşmeler kurmasına iklim yönünden uygun duruma gelince (10 bin yıl kadar önce) bilinen ilk yerleşmeler Kuzey Mezopotamya’da, Güneydoğu Anadolu’da gerçekleşmiştir (Bektaş, 2007). Her yerleşim-kentsel ya da kırsal-doğa, insan ve insanın ürettiği ve yarattıklarından oluşan bir mekandır.

Yerleşmeler, insanların yaşadıkları mekan olmanın ötesinde, tarihi, farklı toplumsal ilişkileri, toplumsal ve kültürel biçimleri ve pratikleri, emek ve doğa ile kurulan ilişkileri, işgücü ve işbölümü olan mekansal oluşumlardır.

Kırsal yerleşmeler her coğrafyada farklılık gösterir, fakat bu yerleşmelerin biçimlenmesinde ortaklaşan faktörler bulunmaktadır. Yerleşim tipolojilerinin incelemesinde ortaya çıkan yer seçimi, yerleşme biçimi-boyutu ve dağınık ya da toplu olması gibi fiziksel faktörlerin yanında etkileyen sosyo-kültürel yapı da önemlidir. Kırsal yerleşimleri biçimlendiren 4 temel faktör bulunmaktadır;

- Doğal Çevre

- Topoğrafya
- İklim
- Sosyo-kültürel yapı
- Ekonomik yapı
- Yapışmış çevre / Kırsal mimari

Yerleşmelerin, yer seçimi, konumlanma ve biçimlenişini etkileyen en önemli etmenlerden biri olan doğal çevreye ilişkin özellikler sosyal, ekonomik ve yapısal çevreyi de doğrudan etkilemektedir. Doğal çevrenin sundukları ve sınırları doğrultusunda gelişen yerleşmelerde topoğrafya, iklim, arazi yapısı ve eğimi gibi fiziki özelliklerin yanında, toprağın verimi, çevrenin sunduğu yapı malzemesi gibi unsurlar da yerleşme kültürünü oluşturmaktadır.

Farklı iklim kuşaklarıyla farklı yerleşme biçimleri ortaya çıkmaktadır. Bulunduğu doğal çevresi ile uyum içerisinde olan kırsal yerleşmelerde bunu gözlemlemek mümkündür. İklim bölgelerine ve diğer doğal çevre verilerinin de etkisiyle her iklim kuşağının kendine özgü bir mahalle dokusu, bina konumlanışı, yapı malzemesi seçimi gözlenmektedir. Karadeniz bölgesinin nemli iklimi sayesinde sahip olduğu ormanlar ve dik yamaçlar sebebiyle yerleşme dağınık bir form göstermekte, hem de yapı malzemesi olarak ahşap kullanımı göze çarpması buna örnektir (Tuna, 2008).

Doğal çevreye ilişkin bir diğer veri olan topoğrafya; yerleşme morfolojisinin temel bileşenidir. Morfolojiyi oluşturan su kaynakları, yükseltiler, ova, plato, vadi gibi coğrafi nitelikler tarih öncesi zamanlardan bu yana yerleşmenin biçimlenmesinde belirleyici rol oynamaktadır (Tunçoku ve diğerleri, 2012) Karadeniz’de yamaçlara, Konya ovasına kurulmuş ova yerleşmelerinde de morfoloji gündelik hayatı, tarımsal üretimi, mekansal organizasyonu biçimlendiren önemli bir faktördür.

Öte yandan; insanın yarattığı bir çevre olarak yerleşmeler, sosyo-kültürel yapıyla birlikte şekillenmektedir (Bektaş, 2013). Kırsal yerleşmeler, sahip oldukları toplumsal yapıyı, kültürü ve yaşam biçimlerini mekana yansıtan yerlerdir. Geleneklerin sürdüğü, yüzyüze insan ilişkilerinin olduğu yerleşmeler olan kırsal yerleşmeler için, sosyo-kültürel veriler önemlidir.

Sosyo-kültürel verilerle birlikte ekonomik yapı da yaşamı etkileyen ve mekan üzerinde belirleyici olan bir faktördür. Bu faktörler sadece bir yaşama biçimini etkilemekle kalmaz, aynı zamanda mekanda sokak dokusu, ortak kullanım alanları, üretim yapıları ve barınma mekanlarının mekansal organizasyonunu şekillendirmektedir. Balıkesir’de yapılan bir alan araştırmasında; farklı sosyal grupların yaşadığı yerleşmelerde doku farklılıkları gözlemlenmiş, köyün açık alanlarında kamusal kullanım, toplanma alanlarındaki farklılıklar kırsal yerleşmelerin sosyo-kültürel faktörlerle biçimlendiğini ortaya koymaktadır (Özaydın ve diğerleri, 2010). Bir diğer yandan; mekan örgütlenmesi ekonomik faaliyet, bölgeye yapılan yatırımlar ve yörenin ekonomik sürdürülebilirliğini sağlamak gibi sebeplerle daha içe dönük bir doku ortaya koyabildikleri gözlenmektedir.

Kırsal yerleşmelerin temel niteliklerinden biri olan kırsal mimari; kullanıcının ihtiyaçları doğrultusunda biçimlenen, yeniliklerle gelişen, yerel malzemelerle geleneksel yapım tekniğini sürdüren, aynı zamanda köy halkının tüm sosyal yaşamını etkileyen kültürel ve yerel bir olgudur. Kırsal yerleşmelerde mekanlar bireysel yaşam alanını tanımlarken, diğer yandan sosyal yaşamı belirlemektedir. Bireysel mekanlar, avlu, ambar, ahır gibi konut birimini, köy odası, köy kahvesi, çeşme, değirmen gibi sosyal yaşamı belirleyen mekanlar ortak kullanım alanlarını oluşturmaktadır.

Kırsal yerleşmelerin özgün karakterleri ve yere özgü mekansal çözümlemeleri planlama ve tasarım disiplinleri için önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Yerleşmeleri biçimlendiren bu faktörler göz önüne alındığında kırsal yerleşmeye özgü özellikler ve buna bağlı sorunlar kısaca aşağıdaki gibi özetlenebilir;

- Yerleşmelerin bulunduğu topoğrafya ve iklim koşullarına göre özgün biçimlenmelerine yönelik sorunlar:
 - Yerleşmelerin dağılıklığı ve buna bağlı hizmetlerden ve altyapıya erişim memeleri
 - Doğal ve sosyo-ekonomik kaynakların doğal tehlike risklerine açık olması
 - Fiziksel zorlukların sebep olduğu sosyal hizmetlerden faydalanamama durumu (eğitim, sağlık, kültür vb.)

- Doğal kaynaklara erişim ve temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik sorunlar (kırsal mimarideki malzeme seçimi, tarımsal üretim veya diğer ekonomik faaliyetler için belirleyici):
 - Doğal kaynakların tükenmesi ve/veya kirlenmesi, bu durumun kırsal üretim ve yaşama olumsuz etkisi
 - Doğal kaynakların kırsalın çıkarları için kullanılmaması, öncelikle kentsel baskılarla kaynak kullanımı
- – Tarımsal sektörün makineleşme, endüstriyel üretim ile birlikte daha masraflı hale gelmesi ve kişi başına düşen gelirin azalması
- Tarımsal ürünün sanayi ve/veya konut sektöründe üretilen ürün karşısında değersizleşmesi
- Kırsaldaki ilişkilerin yüzyüze, birebir olması ve kendi içine kapalı ve izole bir sosyal yapıya sahip olmasından kaynaklanan sorunlar:
 - Genç nüfusun ekonomik ve sosyal sebeplerle kırsaldan uzaklaşması, göç etmesi
 - Tarım, zanaat, geleneksel yapım yöntemleri gibi bilgilerin aktarımının yapılamaması, belgelenememesi
- Özgün kırsal mimari ve yere özgü mekansal çözümlerin karşı karşıya olduğu sorunlar:
 - Köylerin boşalması, özgün dokuların bozulması
 - Göç vb. sebeplerle boşalan, nüfus kaybeden köydeki yapıların köhnemesi, yaşam standartlarının düşmesi

Ülkemizde kırsal yerleşmelere ilişkin mekansal bir yaklaşımın geliştirilmesi için yukarıda sıralanan temel sorunlara yönelik öneriler ve temel politikaların belirlenmesi dünyada ve ülkemizde kırsal yerleşmelere ilişkin planlama ve tasarım araçları (düzenleyici ve uygulama) ve genel yaklaşımların ortaya konması gereklidir. Bu nedenle aşağıdaki alt bölümde öncelikle dünya örnekleri ele alınarak, ardından

Türkiye’deki uygulama ve düzenleyici araçlar irdelenerek, geleceğe yönelik çıkarımlarda bulunulmaya çalışılacaktır.

2.3 Dünyada Kırsal Yerleşmelerde Planlama ve Tasarım Yaklaşımı

Kentlerin hızla büyümesiyle birlikte ortaya çıkan sorunlara çözümler üreten planlama ve tasarım disiplinleri, uzun yıllar boyunca kendine özgü çözümler üreten kırsal mekandan uzak kalmıştır. Kırsalın fiziksel ve sosyo-ekonomik olarak geçirdiği dönüşümle birlikte yıllardır süregelen sorunları daha görünür hale gelmeye başlamış olup, tasarım alanında bu sorunlara çözüm arayışları, araştırmaları ve pratikleri önem kazanmaya başlamıştır (Öğdül, 2013; Thorbeck, 2012).

Kırsal yerleşmelerin fiziksel, sosyal, ekonomik, mekansal ve yaşam kalitesi gibi farklı boyutlarda sorunları mevcuttur. Kırsal yerleşmelere ilişkin sorunlar çok boyutlu olsa da bu araştırma kapsamında kırsal yerleşmelerin sorunları "tasarım" perspektifinden irdelenmekle sınırlandırılacaktır. Bu yaklaşımda bir model geliştirmek için sorunları belli başlıklar altında toplamak faydalı olacaktır (Bknz 2.2.2).

Kırsal yerleşmeleri tanımlamak, bu alanlara ilişkin karar almak ve politika geliştirmek dünyada da tartışılmakta olan bir meseledir. Doğa ile olan ilişkisi, yere özgü dokuları, kentlerle olan ilişkileri ve mücadelesiyle konu son dönemde farklı disiplinlerin de ilgi alanına girmiştir. Sosyal, ekonomik ve politik açılardan olduğu kadar "mekan" ile uğraşan mimarlık, peyzaj mimarlığı ve şehir planlamanın da üzerinde düşündüğü bir sorunsaldır. Kırsal yerleşmelerin tarih öncesinden bu yana gösterdikleri çeşitlilik ve yerleşme özellikleri günümüzdeki mekansal yaklaşımları değerlendirmek için önemlidir.

Kırsal yerleşmelere ilişkin yaklaşımların genel olarak "üretim" odaklı ve bölgesel ölçekte olması bugünkü ihtiyaçları tam anlamıyla karşılayamamaktadır. Avrupa Birliği’nin de Mekansal Gelişme Yaklaşımı Rapolarında da(1999), kırsal yerleşmelerin özgün gelişimi ve çeşitliliği önemle vurgulanan bir karakteristik olarak ortaya konmuştur ve bu alanların kentle birarada düşünülmesi, kırsal alanlar için genel politikalar ortaya konmuştur. Kırsala ilişkin politikalar geliştirirken, çok sektörlü bir yaklaşımla bölgesel ve mekansal bir çerçeve oluşturulması gereklidir (European Environmental Agency Report). Kırsal alanlar, doğasının ve karakterinin çeşitliliği

sebebiyle baskılara maruz kalmakta ve ülke geneline özgü geliştirilen kırsal politikalar sorunlara cevap olamamaktadır (Sallard, 1998). Kırsal alanlar; gelişme stratejileri, tarım politikaları, bölgesel kalkınma kararları gibi geniş perspektifli bakışın yanında daha yerelde ve yerinde çözümlere ihtiyaç duymaktadır. Dünyadaki farklı yaklaşımlar ve örnekler bu bölümde incelenerek kırsal yerleşmelere ilişkin tasarım yaklaşımı geliştirmek konusunda referans olarak kullanılacaktır.

Kentlerin ekonomik ve politik bir merkez olarak sahip olduğu rol sebebiyle kırsal alanlar pek çok anlamda dışlanmışlardır. Son yıllarda kırsal alana ilişkin çalışmaların daha geniş kitlelere ulaşmasının gerekliliğinin yanında, disiplinlerarası teorik ve empirik çabaları da beslemek gerekmektedir (Cloke, Marsden et al, 2006). Kırsal ve kırsallığı tanımlamakta kullanılan fonksiyonel, ekonomik-politik ve sosyo-kültürel çerçeveler bu alanlara ilişkin çalışmaları da doğrudan etkilemektedir. Tarım ve orman yoğunluklu arazi kullanımı, güçlü bir yapı-çevre ilişkisine sahip küçük yerleşme dokusu, kamusal hizmetlerden mahrumiyet ve ulaşım zorluğu, iş imkanlarının kısıtlılığı, sosyo-mekansal farklılıklar en temel özellikler olarak sıralanabilir (Cloke eds, 2006). Bu tanımlamalar kırsal yerleşmelerde "mekan"a ilişkin çalışmalarda bir yaklaşım geliştirmek için önemlidir. Kırsalın yerelle özgü mekansal pratikleri, mevcut ekonomik sistem ve kapitalist düzenin kırsal üzerindeki hesapları ve en temelde kır nüfusunun gündelik yaşamı "mekan" a ilişkin belirleyici faktörlerdir (Halfacree eds, 2006). Bu faktörler arasındaki denge sürekli değişmektedir. Kimi zaman politik kararlar, yerelin gündelik yaşamına ya da mekansal pratiklerine engel oluşturacak biçimde gelişmekte, dereler üzerine kurulmaya çalışılan Hidroelektrik Santrali projeleri, yerelin birlikteliği ve kendi mekanlarına ilişkin aldıkları kararlar bu girişimlerle çatışabilmektedir.

Kırsal alanlara ve yerleşmelere planlama ve tasarım alanından yaklaşımlar çeşitlilik göstermekte, ancak temel olarak ikiye ayrılmaktadır. Biri daha bölge planlama anlayışıyla olan merkezi bir yaklaşım iken, diğeri daha yerelden kalkınma ve desantralize bir yaklaşımdır (Clayton, Dent et al, 2000). Merkezi bir planlama anlayışından daha alt bölgelere ve hatta yerele-yerleşim ölçeğine, farklı aktörlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve yerel inisiyatiflerin yer aldığı modellere farklı yaklaşım ve pratiklerine bu bölümde yer verilecektir.

2.3.1 Bölgesel Kırsal Gelişme (Almanya)

Almanya’da özellikle düşük gelir seviyesiyle mücadele için geliştirilen kırsal gelişme modeli, yerel ve küresel müdahaleler için belirli prensipleri ve genel çerçeveyi belirlemektedir (Rauch, Bartels et al, 2001). Bölgesel yaklaşımın hakim olduğu bu modelin odağı;

- Yeni fırsatların belirlenmesi
- Hizmet sunucuları için kapasite artırımı
- İnsanlar için kapasite artırımı (özellikle de dezavantajlı grupların hizmetlerden ve fırsatlardan yararlanmasını sağlamak üzere)

Almanya’da kırsal gelişme ve kalkınma için önerilen bölgesel yaklaşım; ülke politikaları ile yerel müdahaleleri tamamlayıcı bir öge olarak görülmekte ve sektörel programlar ile yerel ihtiyaçlar arasında bağlantı kurulmasını sağlamayı hedeflemektedir.

Bölgesel Kırsal Gelişme Programının dört temel prensibi;

- Demokratikleşme: dezavantajlı grupların ihtiyaçlarının karşılanması ve cesaretlendirilmesi
- Yönetim ve topluluklara arasında ortaklıklar kurulması
- Müşterek tecrübe yaratmak: Yere ve topluluğa özgü ve uygun çözümler üretmek
- Cinsiyet ayrımı olmaksızın herkese ulaşmaktır.

İnsan odaklı yaklaşıma sahip olan bölgesel gelişimde yukarda sıralanan prensipler doğrultusunda katılımcı karar verme süreçleri kullanılmakta ve geliştirilmektedir. Öte yandan tarım odaklı klasik gelişme biçiminden farklı olarak, uzmanların belirli bir kırsal bölge ve sosyal grup için ürettiği çözümlerle "yerel" çözümler sunmaktadır.

2.3.2 Arazi Kullanımı İçin Rehber (FAO)

Planlama disiplinde çokça kullanılan Arazi kullanım planları, bölgesel ve yerel arasında, var olan arazi olanakları ve yerelin ihtiyaçları doğrultusunda işlevlerin belirlendiği, üst ölçekte alınan kararların sınırlarının netleştiği uygulama araçlarından biridir. Kırsal alanlar söz konusu olduğunda, bu konuda bölgesel yaklaşımların yanı sıra, daha alt ölçeklerde, yerelin sosyal, ekonomik ve gündelik yaşamlarını belirleyen arazi kullanımının belirlenmesi ve coğrafyaya özgü biçimlendirilmesi önemlidir. Birleşmiş Milletler'in altında bulunan FAO'nun 1993 yılında yayınladığı Arazi Kullanımı Rehberi kırsal alanlar için karar alınması, bölgesel ölçekten yerele inen çözümler üretilmesi açısından ara bir basamak sunmaktadır.

Bu rehberde tanımlanan "arazi kullanım planı"nın odağında insan ögesi bulunmaktadır. Esas olarak planlama sürecini yönlendiren insanların ihtiyacıdır ve bu sebeple de aslında mekansal olarak alınacak her kararda yerelin varlığı vurgulanmaktadır.

Arazi kullanım planı; ülke-bölge ve yerel olmak üzere üç kademedede gerçekleşebilir. Her kademedede farklı kararlar alınmaktadır, bu ölçekler arası uyum ve etkileşim önemlidir. Planlama sürecine katılan insanlar da üç grupta toplanabilir;

- Arazi sahipleri: Hayatlarını yaşadıkları toprakla ile sürdüren yerel halk
- Karar vericiler: Her kademenin kendi yöneticisi(belediye başkanı, başbakan vb.) ve kurumları
- Planlama Ekibi: Farklı disiplinlerden oluşan profesyoneller

1993'te yayınlanan bu rehber planlamanın adımlarını detaylarıyla vermesinin yanında, katılım boyutunun üzerinde durması açısından önemlidir. Bu rehberin amacı, kırsal alanların korunması, planlaması ve yönetimi ile ilgilenen profesyoneller için olduğu kadar o araziler üzerinde çalışan, yerel grupların ve temsilcilerine yol göstermektir (FAO,1993).

2.3.3 Köy Tasarım Raporları ve Rehberleri

İngiltere’de 1940’lar başlayan kırsal bölge çalışmaları 1970’ler itibariyle Çevre Departmanı altında yürütülmeye başlamış ve bölge planı yaklaşımıyla bu alanlar düzenlenmeydi. 1993 yılında Köy Tasarım Raporları(VDS) yereldeki "kırsal komisyonlar" içinde tartışılmış ve kırsala ilişkin daha detaylı politika üretilmesi bu raporlarla başlamıştır (Eminağaoğlu, Çevik, 2005). İngiltere’de Köy Tasarım Rehberleri plan kadar kesin yaptırımlar içermeseler de, kırsal alanlara ilişkin politika ve planlama sisteminin bir parçasıdır. Raporlar ve Rehberler; İngiltere başta olmak üzere Avrupa’da da planlama sistemi içinde yer alan destekleyici ve yol gösterici bir niteliktedir. (Öğdül, 2014; Owen, 1998)

Kırsala ilişkin planlama ve tasarımı destekleyen ve yönlendiren bu rapor ve rehberleri genel olarak köyün mekansal gelişimini yönlendiren, hem mal sahipleri hem de bu alanlarda yetkili kurumlar için öneriler içerir. Plan gibi bir yaptırımı olmamasına rağmen destekleyici olup planın olmadığı durumlarda yönlendiricidir (Öğdül, 2014). Köyün özgün karakteristiklerinin, mekansal özelliklerinin, sosyal ve ekonomik yapısının ayrıtılarıyla incelenerek köyü bir bütün olarak ele alarak köy halkının ihtiyaçlarını gözetenek mekan kalitesinin sağlamak üzere öneriler getirir.

Yere özgü farklılıkları olan Köy Tasarım Rehberlerinin ortak özellikleri;

- Planlama sistemin bir parçasıdır,
- Köy halkının katılımıyla hazırlanır ve yerel yönetimler tarafından onaylanır,
- Rehberin nasıl hazırlanacağı ve içeriği bellidir,
- Planın eki niteliğindedir
- Rehberler için yasal, kurumsal ve teknik düzenleme mevcuttur,
- Köyle ilgili rehber haricinde sosyal ve ekonomik sorunlara dair farklı katılım aracı vardır (Köy eylem planı, mahalle/ köy planı, LEADER köy kalkınma girişimleri vb.)

Bölüm. 2.4.2.4 bölümünde Köy Tasarım Rehberleri daha ayrıntılı ele alınmıştır.

2.3.4 Aga Khan Kırsal Destek Programı (AKRSP)

Aga Khan Kalkınma Ağı çevre, sağlık, mimarlık, kültür, mikrofinans, kırsal gelişme, afet önleme gibi farklı alanlarda çalışmalar yürüten çeşitli kalkınma ajanslarını içerir. Kalkınma ağı benzer anlayıştaki kurumlarla, tasarım, uygulama ve fonlama çalışmalarını birlikte yürütür. Bu çalışma kapsamında örnek olarak değerlendireceğimiz Kırsal Destek Programı; toplulukların gelişimleri için kendi sorumluluklarını alabilecekleri, işlevsel mahalle/köy organizasyonlarının kurulması aracılığıyla yapması prensibi üzerine oluşturulmuştur. "Toplum kalkınması" yaklaşımı ile toplulukların ortak faydaları için, küçük ölçekli altyapı inşaatı, yeni tarım teknolojileri ile ilgili eğitimler ve tecrübe paylaşımları gibi konularda toplulukları biraraya getirmeyi amaçlar.

Şekil 2.10: Toplulukların ihtiyaçları belirlemek üzere yapılan toplantı, Güney Gujarat, Hindistan (Aga Khan Rural Support Programme, 2010)

Afganistan, Hindistan, Suriye, Kenya gibi farklılaşan sorunlara sahip coğrafyalarda çalışmaları içeren AKRSP, tarım, gıda güvenliği, ekonomi, toprak ve su koruma, alternatif enerji sistemleri, eğitim, toplum örgütlenmes, gibi çalışmaları yürütür. Temel ihtiyaç ve hizmetlere- temiz su, enerji, eğitim gibi- ulaşımı kısıtlı olan ya da hiç olmayan bölgelerde çalışan AKRSP; çeşitli projeler geliştirerek kapsamlı bir biçimde kalkınmayı örgütleme ve temel olarak yaşayan toplulukları da bu konuda teşvik etmeyi hedefler. 1983'te Kuzey Pakistan'da bir model olarak başlayan çalışmalar diğer ülkelerde farklılaşan içerik ve çerçevelerde tekrarlanmış ve yaklaşık 4 milyon insana ulaşmıştır. Pakistan'daki çalışmalarda, yol, sulama kanalları, köprü gibi inşaatlar yanında, küçük altyapı projeleri hayata geçirilmiştir. Bu bölgede elde edilen en

önemli ve etkili başarı "toplum temelli katılımcı" yaklaşımdır. Kırsal bölgelerde micro-ölçekteki planlama ve uygulama çalışmalarını 25 yıldır uygulamaktadır.

2.3.5 Citizen's Institute on Rural Design (CIRD)

Amerika'da küçük şehir ve kırsal alanlarda yaşayanların; kendi yerleşmelerinin geleceğine verdikleri önem ve değerin yanında karşı karşıya oldukları zorluklar ve sorunlar mevcuttur. Ekonomi, işsizlik, kırsal karakter ve tarihsel değerlerin korunması, kaynakların doğru kullanımına dair yerelde geliştirilen çözümler önemlidir. Kırsal tasarım bu anlamda önemli bir araçtır.

Şekil 2.11: "Dreaming Houston" Atölyesinden (rural-desing.org, 2015)

CIRD toplulukların fikirlerini gerçeğe dönüştürebilmeleri için gerekli kaynaklara ulaşmalarına aracı olan ve destek olan bir kurumdur. Güçlü ekonomiler ve iş imkanları yaratmak(1), yerleşmenin nasıl gelişeceği ve mevcut yerleşmenin nasıl canlandırılacağı (2), etkin bir ulaşım sisteminin kurulması (3), yerleşmenin kültürel ve tarihsel değere sahip kaynaklarının korunması(4) eksenlerinde; toplulukların yaratıcı çözümler üretmesi ve uygulaması için fonlama sağlamak , tasarım atölyeleri (Şekil. 2.11) düzenlenmek ve mekan konusundaki uzmanlarla yereli biraraya getirmenin yanında ve konferanslar düzenleyerek destek olur (Url-4).

2.3.6 Rural Studio

Rural Studio; Auburn Üniversitesi altında kampüs dışında gerçekleşen bir tasarım ve uygulama projesi programıdır. Programın esas amacı; öğrencilere toplumun bir parçası olarak aldıkları eğitimi uygulayabilecekleri ve mesleklerinin sosyal sorumluluğunu

öne çıkaracak biçimde; ihtiyaç sahibi insanlar için ve onlarla birlikte tasarlamak ve inşa etmektir. Mimarlık Fakültesi'ndeki klasik proje dersinden farklı olarak; alanda ve birebir olarak uygulandığı bir programa sahiptir (Url-1). 1993 yılında Samuel Mockbee ve D.K. Ruth tarafından hazırlanan programın ilk yıllarında Batı Alamabama'da "Siyah Kuşak" olarak adlandırılan, pek çok konuda hizmetten mahrum kalan bir bölgedeki topluluklarla çalışılmıştır. Bu mahrum bölgede birebir çalışmanın yanında program bir yandan mimarlık eğitimine de "yapma" tecrübesini katmayı amaçlamaktadır. Mockbee'nin ana söylemlerimden biri olan "herkesin-fakir ya da zengin-barınacak bir yere ihtiyacı vardır", Rural Studio'nun yıllar içinde farklılaşan anlayışları yanında geçerliliğini korumaktadır.

Şekil 2.12: Alabama'da Sunshine Okulu Projesi (Url-2, 2015)

Rural Studio'nun yürüttüğü projeler öğrencilerin üniversite dışında, proje sürecini yaşayanlarıyla birlikte geçirerek, tasarımı ve uygulamayı birlikte yürüttükleri bir süreç ortaya koymaktadır (Dean, 2002). Öğrenciler çözümleri ortaya koyma, kaynak yaratma, projenin tasarım ve uygulama süreçlerinin içinde bulunmaktadır. Farklı malzeme kullanımları(geri dönüştürülmüş, yerelden temin edilebilecek), tasarımdan uygulamaya kadar açık süreçler standart ve öğrenilmiş olana ek olarak yeni bir öğrenme sürecini tetiklemenin yanında yerele adapte olabilme esnekliğini sunmaktadır. Kimi projelerde daha küçük müdahalelerle (Şekil. 2.12) yerelin örgütlenmesi, kendi mekanına ilişkin sorumluluk alması konusunda motive edilmesi amaçlanırken, kimi projelerde ihtiyacı olan insanlara konut üretimi (Şekil. 2.13) ya da insanların biraraya gelebileceği ortak mekanların yaratılması ön plana çıkmaktadır.

Şekil 2.13: Atık malzemelerle mimarlık öğrencilerinin Mr. Eyes Cancer’a yaptıkları ev (Url-2, 2015)

Yukarda sıraladığımız örneklerden yola çıkarak ve Türkiye’deki pratikle birlikte değerlendirerek kırsalda mekana ilişkin mekansal bir yaklaşım geliştirmek için temel olarak kırsal yerleşime ilişkin tasarım kriterleri alan çalışması ile belirlenecektir.

2.4 Türkiye’de Kırsal Yerleşmelere İlişkin Düzenleyici, Politika ve Uygulama Araçları

Kırsal yerleşmelere ilişkin çalışmalar Cumhuriyet Dönemi’nden itibaren önem kazanmıştır. Cumhuriyet döneminde savaş sonrası yaşanan yıkımlar, köylüye verilen önem ve bunu takiben “köycülük” politikasıyla farklı alanlarda çalışmalar mekansal olarak incelenecektir. Cumhuriyet’in ilanından itibaren yapılan yasal düzenlemeler, kongreler, projeler ve uygulamaların yerleşme mekanına ilişkin yaklaşımları ve ortaya çıkan örnekler sunulacaktır.

Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte köylere dair ilk adım 18 Mart 1924’te çıkarılan 442 Sayılı Köy Yasası ile atılmıştır. Cumhuriyet öncesi köy yönetimi için bazı düzenlemeler yapılmışsa da Köy Kanunu kırsal yerleşmelere yönelik düzenlemeler konusunda bir başlangıç noktası teşkil etmektedir (Geray, 1974). Köyün tüzel kişilik kazandığı Köy Kanunu’nu takiben Erken Cumhuriyet döneminde geliştirilen, dönemin

ihtiyaçlarıyla paralel olarak geliştirilen “iskan” mekansal öneri ve projelerden Planlı Dönem ile başlayan Kırsal Alan yaklaşımıyla bugüne kadar getirilen öneriler bu bölümde incelenecektir.

2.4.1 Planlı Dönem Öncesi

2.4.1.1 Köy Kanunu

Köy Kanunu, köy yerleşmesine tüzel kişilik kazandıran, yerinden yönetim birimi olmayı getiren ve köy yerleşmesine ilişkin mekansal tanımlamalar içeren ilk yasal düzenlemedir. Kanunda köyün modernleşmesi için yapılması gerekenler sayılmış olup, oldukça sade ve basit bir dilde aktarılmıştır. Halen yürürlükte olan Köy Kanunu’nda, dönemin ihtiyaçlarını karşılamak üzere, iki grup halinde sıralanan işler köylünün kendi sorumluluğunu alarak, ihtiyaçlar doğrultusunda şekillendirebileceği bir esnekliktedir. Bir diğer yandan halkın altına girdiği bu sorumlulukların gerçekleştirilmesinde imece usulü esas olsa da maddi olarak devletten destek görememesi kanunun uygulanmasıyla ilgili sıkıntılar doğurmuştur (Geray, 1974).

Köy Kanunu’na göre;

“Cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar bağ ve bahçe ve tarlalarıyla birlikte bir köy teşkil ederler.”

Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere; köy yerleşmesi konut alanları, donatı alanları, tarımsal üretime yönelik alanların (kentteki çalışma alanlarının karşılığı) yanı sıra ortak kullanıma ait alanlar da tanımlanmaktadır. “Orta malları” olarak geçen alanlar, kırsalda yaşayan insanların bir arada kullandığı, şahsa ya da kamuya ait olmayan özerk alanlardır. Mekanı sahiplenmek konusunda kanundaki bu madde, o dönemin yaklaşımına ilişkin fikir vermektedir.

Köy Kanunu’nda yerleşmeye ilişkin mekansal olarak yapılması gerekenler 13. ve 14. Madde’de sıralanmıştır. Bu maddelerde sıralanan yapılması zorunlu uygulamalar köyün altyapısına (temiz su, pis su, yol vb.) ilişkin düzenlemelerin yanında; kamusal alanlara ilişkin köy meydanı, köy odası ve konuk odası yapımı, ağaç dikimi gibi işleri de kapsamaktadır. Aynı maddede sıralanan yapılması zorunlu işler arasında geçen; Köyde maarif idarelerinin vereceği örneğe göre bir mektep yapmak (yeniden

yapılacak ise köyün en havadar bir tarafına yapılacak ve mektebin herhalde bir bahçesi bulunacaktır.)

İbaresini daha sonraki bölümlerde ele alınacak Köy Enstitüleri'nin mekansal gereklilikleri konusundaki tanımlarla benzer bir yaklaşıma sahiptir. Bu maddeyle tasvir edilen köy yaşamı ile birlikte köy mekanını biçimlendirme ve ortak kullanım alanları yaratılması konusunda önemlidir.

20/5/1987 tarihli 3367/1 md. ile gelen eklerle, Köy yerleşme planı yapımı köy muhtarı ve ihtiyar meclisinin olumlu kararıyla bağlı olduğu mülki amiri olan Valilikten talep edilir. Bu talep doğrultusunda Köy Yerleşme Alan Tespit Komisyonu köyün halihazır ve gelişme durumunu dikkate alarak, konut ve genel ihtiyaçlarına göre köy yerleşme planını düzenler. Köy muhtarlığına tebliğ edilen yerleşme planına itiraz edilmez ise, valinin onayıyla kesinleşir ve Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı tarafından uygulanır.

Köyün “tüzel kişilik” kazanması ve köylerin yerleşim ölçeğinde nasıl yapılanacağına ilişkin maddeleri içeren Köy Kanunu ile köyler kendi kendini yöneten en alt yerel yönetim birimi olmalarının yanında imar işlerini uygulamak üzere geniş bir yetkiye sahip olmuştur. Bu kanun yönetsel olarak köye, muhtar ve ihtiyar heyetine verdiği yetki ve sorumluluklar dışında imarına ilişkin sayılan maddelerle yerleşmeye ilişkin ideal bir şemayı ortaya konmuştur. Yasanın tanımladığı imar işlerine ilişkin maddi kaynak ve emek için devletten bir destekle değil de imece usulü ve köylünün kendi kaynaklarıyla yapılmasını öngörmüştür. Savaştan çıkmış bir toplumun bu konuda harekete geçmesi zaman almıştır. 1920'li yılların başında çıkan bu kanunun uygulamaya geçmesi için de devlet tarafından köylülerin üretime geçmesine ve ekonomik olarak kalkınmaları için kredi desteği, vergi düzenlemeleri gibi çalışmalarla destek sağlanmaya çalışılmıştır (Köymen, 1999).

Köy kanununun yürürlüğe girmesiyle birlikte Anadolu'nun farklı yerlerinde kırsal mekana ilişkin projeler yapılmaya başlanmıştır. Osmanlı Dönemi'nde başlamış olan ve savaş sonrasında Cumhuriyet'in kuruluş döneminde artarak devam eden göçmen akını kırsal alandaki yerleşmelere ilişkin acil ve hızlı bir çözüm üretmesini gerekli kılmıştır. Anadolu'daki bu acil barınma ihtiyacını karşılamak ve bir yandan da her coğrafya ve iklime uyabilecek nitelikte ve basitlikte tip projeler üretilmeye

başlanmıştır. Anadolu’da yapılan bu çalışmalardan mekansal ve sosyal yaklaşımları açısından İzmir Valisi ve Trakya Umumi Müfettişi Kazım Dirik’in çalışmaları ve mübadele konut yerleşmeleri, Afife İnan’ın kitabında yer alan “İdeal Cumhuriyet Köy Planı” çalışması, dönemin önemli mimarlarının Ankara’nın kırsalında örnek olarak yaptıkları “Numune köy planı” ve bina tasarımları incelenecektir.

2.4.1.2 Mübadele Yerleşmeleri, İdeal Köy Planı ve Numune Köy

Mübadele Yerleşmeleri

30 Ocak 1923 tarihinde Yunanistan’la imzalanan 19 maddelik "Türk-Yunan nüfus mübadelesine ilişkin sözleşme ve protokol"ün ilk maddesine göre "Türk topraklarında yerleşmiş Rum Ortodoks dininden Türk uyruklarıyla, Yunan topraklarında yerleşmiş Müslüman dininden Yunan uyruklarının, 1 Mayıs 1923 tarihinden başlayarak zorunlu mübadelesine girişilecektir. Bu kimselerden hiçbiri, Türk Hükümeti’nin izni olmadıkça Yunanistan’a yeniden dönerek yerleşmeyecektir". Bir tahmine göre, yalnızca Yunanistan’dan 500.000 kişinin Anadolu’ya mübadele yoluyla gelmesi bekleniyordu (Cengizkan, 2004a). 1923 sonrası göç ve mübadelenin geniş çaplı olması sebebiyle, bu konularda çalışmak üzere “Mübadele, İmar ve İskan Vekaleti”nin kurulmasını zorunlu hale gelmiştir. Bu vekaletin yetkileri zaman içinde farklı birimlere devredildiyse de, 1923-1924 yıllarında Vekalet Başkanı Mustafa Necati’nin döneminde çıkarılan yönetmelik ve genelgelerle yapılacak uygulamaların altyapısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu yönetmelik ve genelgelerle, devlet tarafından yapılacak para yardımı, öncelikli olan gruplar, inşaat ve tamirat süreci ve sonrasında yapıların korunmasına ilişkin maddeler sıralanmıştır. Mübadele zamanında iskan problemine çözüm olarak toplu iskan ile kentsel ya da kırsal alanlarda ya da köyler kurmak o dönem için hızlı ve ucuz bir çözüm olarak geliştirilmiştir. Hükümetin bu konuda geliştirdiği çözümler;

1. "Baraka" ve "Huğ(kamış)" türü, kurulduğu bölgeye uygun, taşınabilir, hızla kurulabilen konutlar yaptırarak ve satın alarak (hatta ithal ederek), konut açığını yeni üretilen basit ve geçici konutların konut mahallelerine eklenmesiyle kapamak.
2. "İktisadi ev" kavramı çerçevesinde, yerleşik düzende ucuz ev yaptırarak konut sunumunu arttırmak; yeni köyler, "Numune Köyler" kurmak ve kurdurmak.

3. Mübadele sonucunda terk edilerek boşaltılan konut stoğunu (emval-i metruke) anlaşmalar çerçevesinde, yine değişim sonucu ülkeye gelen mübadillere dağıtmak; bunlar hasarlıysa, dağıtımlarını onarımdan sonra yapmak

olarak sıralanmıştır.

Yeniden iskan çalışmaları; yerleşim yeri seçimini de kapsayan, yeni köyler kurma, sağlık açısından, arazinin topografik, morfolojik ve jeolojik özellikleri açısından incelemelerde bulunarak "yerleşim yeri tespiti" işi ile başlıyordu. Yeni yerleşim yeri belirlenirken zararlı su birikintileri ve zehirli gaz tesisleri gibi sağlığa zararlı özelliği olan yerlerden kaçınılıyor, ana kara yolu, sulama yolu, demiryoluna olan mesafelerin yakın olmasına dikkat ediliyordu. Yerleşilecek alanın akarsu ve dere yatağında olmadığı, heyelan bölgesi, erozyon ile ilişkisi, taban su seviyesi inceleniyordu; zemin yapısında bataklık, fay hattı, tektonik çöküntü, alüvyal dolgu, kaçınılacak jeolojik özelliklerdi. Dolayısıyla karayoluna yakın olan demiryolu ve iskele bağlantıları kolay olan "hali"(boş alan, yeşil alan) ve "miri"(devlet malı) araziler tercih ediliyordu (İpek, 1996).

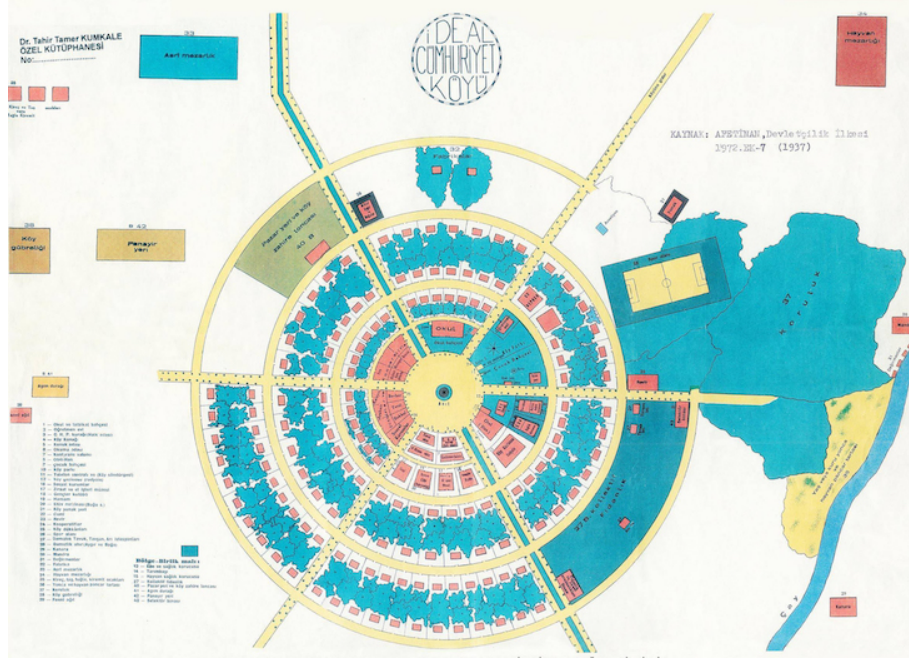
İdeal Köy Planı

İdeal Cumhuriyet Köyü Planı, Afet İnan'ın "Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyetinin Birinci Sanayi Planı 1933" kitabında yer alan çizimiyle Türkiye Cumhuriyeti'nin modern köy tasarımı(Şekil.2.14) olarak yer almaktadır. İstanbul Polonezköy'deki Cumhuriyet Köyü bu plana uygun olarak kurulmuştur. Bu projeyi takiben Anadolu coğrafyasında "Örnek" ya da "Numune" köy planları ve tasarımları geliştirilmiştir.

İdeal Köy Planı Köy Kanunu'nu takiben, örnek bir yerleşim planı ve tasarım olarak ortaya çıkmıştır. Mübadele yerleşmelerinde hızlı konut üretimi için de İzmir Valisi Kazım Dirik'in İzmir'in köylerinde çalışmalar yapmış, örnek köyler kurdurtmuştur. Köy yerleşimine ilişkin çalışmalarda da bulunan Dirik; okuma odaları, çocuk spor meydanları, parklar, misafirhaneler ve tarım kredi kooperatifleri kurdurdu.

Numune Köy

Ankara'nın Sincan Köyü'nün yeniden inşası "Numune Köy" planlarına bir örnektir. Konum olarak özel bir yerde bulunan Sincan, tren yoluyla Ankara'ya girilirken göze

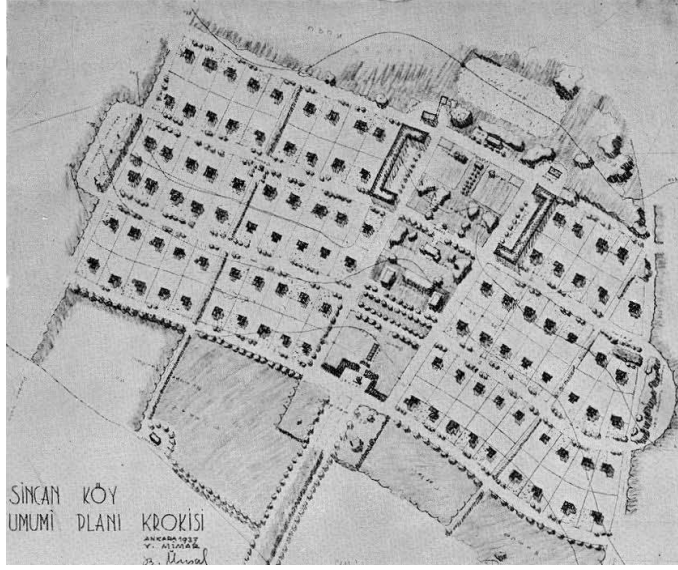

Şekil 2.14: İdeal Cumhuriyet Köyü Planı (İnan, 1937)

çarpacağı için özellikle seçilmiştir. Numune köy, Sincan Köyü istasyonunun arkasında kalan tepe ve yamaçlara kurulmuştur (Ünsal, 1940).

Sincan Köyüne tren istasyonundan 25 metrelik iki yanı ağaçlandırılmış bir yoldan girilmektedir. Köyün eteklerinde tarlalar ve fidanlıklar bulunmaktadır. Köyün girişinden geniş bir aksla yeşil alanla birlikte kamusal kullanıma, sosyal donatılara ayrılmış bir alan kurgulanmıştır. Köyün girişinde insanları karşılayan bir park ve havuz, köyün ortasına kadar uzanan yeşil alanları içeren kamusal kullanıma ayrılmış bir aks tanımlanmıştır. Yeşil alanların arasında yaşayanların temel sağlık ve eğitim gibi ihtiyaçlarını karşılamak ve ortak kullanımlarına hizmet etmek üzere sağlık yapıları, köy odası, çamaşırhane ve okul yerleştirilmiştir. Aksın devamında elektrik santrali, Pazar alanı, cami ve köy okuma odası bulunmaktadır. Bu hattın sonlandığı noktada tepeye doğru ara sokakların çıktığı merkez konumunda köyün oyun sahası yerleştirilmiştir. Sokaklar çeşmelerle donatılmış, kırsal alandaki hayvancılık faaliyetleri öngörülerek hayvan yolları ayrı kurgulanmıştır. Hayvanların toplandığı meydanlardan köyün meralarına doğru uzanan, ana yeşil akstan bağımsız bir aks düşünülmüştür.

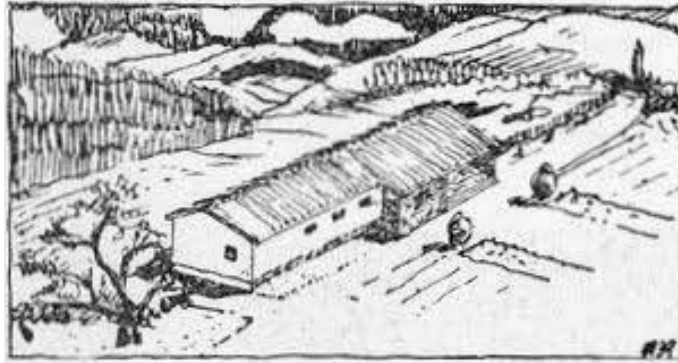
Köy 100 hanelik ve Romanya'dan gelen göçmenlerin iskanı için hazırlanmıştır. (Ünsal, 1940) Yerleşme düzeninde iki tip konut tipi geliştirilmiş olup; bir katlı ve taş yapılar tasarlanmıştır. İlk tip proje küçük aileler için, ahır kısmı ev kısmından ayrı biçimde

Şekil 2.15: Sincan Köyü Planı (Ünsal, 1940)

tasarlanmıştır. Evlerin yerleşimi de hayvan avlusu ve bahçeyi birbirinden ayrı tutacak biçimde kurgulanmıştır.

İkinci tip ev daha büyük ve avluya açılan mekanlar şeklinde tasarlanmıştır. Ancak projeye ayrılan bütçenin sınırlı olması sebebiyle bu tip evler yerine İskan Umum Müdürlüğü'nün muhacir evleri uygulanmıştır. Projede öngörülen ahır kısmı proje bütçesinden karşılanmamış, iskeleti kurulmuş, tamamlanması köylüye bırakılmıştır.

Şekil 2.16: Köy Okulu (Ünsal, 1940)

Köyün yerleşim planında yer alan bir diğer yapı olan köy okulu (Şekil. 2.16) için de çevreden tedarik edilebilecek malzemelerle yapılacak, üç sınıflı bir yapı projesi de numune köyler için üretilmiştir.

2.4.1.3 Köy Enstitüleri

Köy Enstitülerinin kuruluşu 1942 yılında çıkan 4274 Sayılı “Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilât Kanunu” ile resmileşmiştir. 1939 yılında çıkan 3704 Sayılı

Köy eğitim kursları ile köy öğretmen okullarının idaresine dair kanun üzerine Köy Öğretmen Okulları Köy enstitülerine dönüşerek eğitim alanında önemli bir döneme girilmiştir.

Köy Enstitüleri yasadaki tanımıyla; “Köy öğretmenini ve köye yarayan meslek erbabını yetiştirmek üzere tarım işlerine uygunluğu bulunan yerlerde açılan” eğitim kurumlarıdır ve “ eğitim-öğretim hizmetleri yanında, araştırma, inceleme, üretim ve yönetim süreçlerini de barındırmaları nedeniyle okul değil enstitü olarak adlandırılmışlardır”.

Köy enstitülerinin tarihsel gelişimine kısaca bakacak olursak;

- Ünlü Amerikan Pedagog John Dewey’in Türkiye’yi ziyareti sonrası yazdığı raporda; “Köy okullarını, Türk hayatının temeli olan çiftçilerin gereksinimleri karşılayacak okullara, öğretmen yetiştirecek muhtelif tipte öğretmen okullarına” ihtiyaç duyduğunu vurgulayarak Köy Öğretmen Okullarının açılmasını önermesi.
- 1936 yılında İsmail Hakkı Tonguç tarafından, Eskişehir Çifteler Çiftliğinde açılan Köy Öğretmeni dört aylık kursların açılması ve buradan çıkan öğretmenlerin Ankara’nın köylerinde göreve başlaması.
- 11.06.1937 Tarih ve 3238 tarih sayılı "Köy Eğitimcileri Yasası" çıkarılmıştır.
- 07.07.1939 Tarih ve 3704 sayılı "Köy Eğitim Kursları ile Köy Öğretmen Okulları Yasası" çıkarılmıştır. Bu yasa çerçevesinde Eskişehir, İzmir, Kırklareli, Kastamonu, Samsun illerinde köy öğretmen okulları açılmıştır.
- 17-29 Temmuz 1939 Milli Eğitim Şurası’nda alınan karar doğrultusunda 17.04.1940 Tarih ve 3803 sayılı ile "Köy Enstitüleri Yasası" çıkarılmıştır. Köy Enstitüleri Yasası ile daha önce açılmış ve eğitim öğretim yapmakta olan köy öğretmen okullarını da köy enstitüleri statüsü altında toplanmış; köyde üretim ve kalkınma ön plana alınmıştır.
- 5-14 Şubat 1953 Tarihli Beşinci Milli Eğitim Şurası’nın köy öğretmen okulları ile köy enstitülerini birleştirme kararları doğrultusunda 04.02.1954 Tarih ve 6234 sayılı "İlk Öğretmen Okulu Yasası" çıkarıldı.

Köye en sistemli yaklaşım Köy Enstitüleri ile gerçekleşmiştir. Temel olarak köy çocuklarına fırsat eşitliği sağlanarak eğitim sunulmakta, kırsalda hayatlarını idame ettirebilmeleri için pratik ve yerelde örgütlenmeyi sağlayacak bir sistemdir. Köy araştırmalarını başlatan ve çevresine de örnek teşkil edecek bir model sunan enstitü hareketi siyasi olarak eleştirilere maruz kalmıştır. (Geray , 1974)

Köy Enstitüleri'nin kuruluşu ile ilgili esaslardaki mekansal önerileri özetlemek gerekirse(Gedikoğlu,1971);

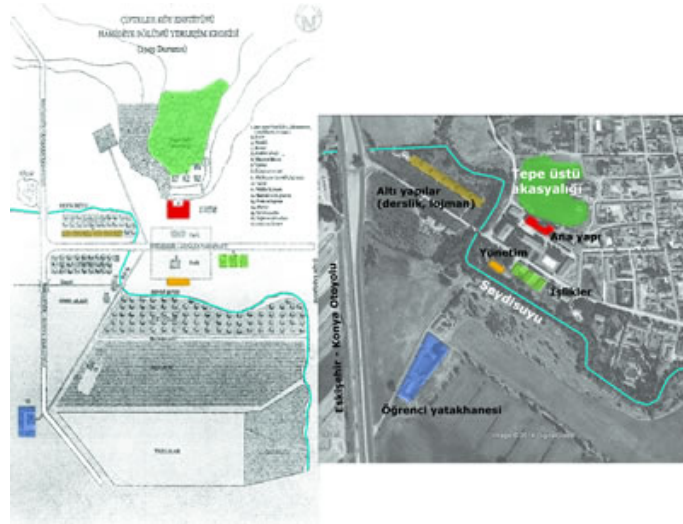
- Kuruluş yerleri: Şehir ve kasabalardan uzakta, doğa içinde, çeşitli iş alanları için yapılmış binalarda kurulmuşlardır. Yıllar içinde artan öğrenci sayısına göre gerekli yapılar eklenebilecek şekilde arazi seçilmiştir. Aynı zamanda 2-3 ilin bölge merkezi olabilecek biçimde konumlanmıştır.
- Tarıma elverişli arazi bulunmalıdır.
- Zanaat ve sanat atölyeleri bulunmalıdır. Burada demircilik, tenekeçilik, marangozluk, çamurculuk gibi sanatlar bulunmalı ve duvarcılık gibi işlerden anlayan ustalar olmalıdır.
- Binalar pavyon biçiminde, doğa koşullarına dayanıklı ve ihtiyaçlara yönelik olmalıdır. Okul çevresinde öğretmenler için ayrı küçük bahçeli evler yaptırılmalı. Okullarda her mevsimde kullanılabilecek spor alanları olmalıdır.
- Okulun 5-10 km uzaklığında bakımsız köylerin bulunması öğrenciler için uygulama alanı olarak kullanılması açısından önemlidir.
- Okulun yakınında ayrıca bir de uygulama okulu bulunmalıdır. Uygulama okulu ayrı payvonlarda yerleştirilerek, bir kaç dönümlük uygulama bahçesini de içermelidir.
- Eğitim süresi boyunca(6 altı yıl) öğrenciler doğayla iç içe bir öğrenim hayatı geçireceklerdir.

1940 tarihli “Köy Enstitüleri Yasası” ile daha önceden açılmış olan İzmir, Edirne, Eskişehir ve Kastamonu’nda bulunan Köy Öğretmen Okulları “Enstitü ismini alarak, aynı sene 10 tane daha Köy Enstitüsü açılmıştır. 1941, 1942, 1943 senelerinde ikişer tane daha Köy Enstitüsü açılarak 1943 yılı sonunda toplamda 20 enstitü bulunmaktadır (Türkoğlu, 2000).

Enstitüleşmenin gerçekleştiği ilk köy okulları Çifteler (Eskişehir), Kızılçullu (İzmir), Göl (Kastamonu) ve Kepirtepe (Edirne) isimleriyle köy enstitüsü olarak 1940 yılında hizmet vermeye başlamışlardır. Bunu takip eden süreçte Akçadağ (Malatya), Akpınar (Samsun), Aksu (Antalya), Arifiye (Adapazarı), Beşikdüzü (Trabzon), Cılavuz (Kars), Düziçi (Adana), Gönen (Isparta), Pazaryeri (Kayseri), Savaştepe (Balıkesir) Köy Enstitüleri açılmıştır.

Kırsal yerleşmeye ilişki Köy Enstitülerinin sunduğu mekansal yaklaşımlar, ilk enstitülerden Çifteler Köy Enstitüsünün yerleşimini değerlendirerek aktarılacaktır.

Devlete ait arazi üzerinde iki yerleşkeli olarak gelişen Çifteler, devlete ait bir arazi üzerinde, tarıma elverişli bir toprak üzerinde ve Seyidsuyu akarsuyuna yakın bir bölgede seçilmiştir. Doğal koşulların yanında, ulaşım açısından kolay ve erişilebilir ve toplumsal açıdan da eğitime meraklı ve girişimci bir yapıdadır. Köy Enstitüleri için açılan yarışmalar sonucunda Emin Onat ve Leman Tomsu ekibinin kazandığı Çifteler Köy Enstitüsü tasarımında iklime uygun, yöresel mimarlıkla ilişkilenen ve yerel malzemelerin kullanıldığı yalın, akılcı ve işlevsel bir yaklaşım sergiledikleri ve yapıların kolay inşa edilir olmasına özen gösterdikleri gözlenmiştir (Çorak, Sümertaş, 2014).

Şekil 2.17: Çifteler Köy Enstitüsü Yerleşim Planı (Çorak, Sümertaş, 2014)

Yerleşimin genel planından okunduğunda;

- Ana yerleşkeden uzaktaki geniş alanların tarla tarımı için ayrılması

- Hamidiye’de yıkık değirmenin kullanılamaz durumdaki kanalının işlevsel hale getirilmesiyle sulanabileceği düşünülen oldukça elverişli ve yeterli alan meyve ve sebze bahçesi olarak planlanması
- İki yerleşkede de (Hamidiye ve Mammudiye) yamaçtaki verimsiz toprakların bağ olarak belirlenmesi
- Ekim-dikime elverişli olmayan tepelerde akasyalıklar oluşturulması
- Ahırların enstitü dışında, tarlalara ve kırılık alana yakın yerlerde kurulması
- Hamidiye ile Mesudiye arasında, Seydisuyu’nun çayır oluşturduğu kıyı bölümünde otlak olarak yararlanılması
- Kümes ve arılık için bir alan ayrılması
- Eski çiftlik yapılarının yatakhane olarak ayrılması

olarak özetlenebilir(Küçükcan, 2014).

İklimsel koşullara uygunluk, arazi kullanımı kararları, yöresel mimarinin ve malzemenin seçimi yanında genel yaklaşım olarak eskiyi koruyarak, işlevlendirerek, yenileyerek kullanmak olarak ortaya çıkmaktadır.

Köy enstitülerinin kuruluşuna dair esaslarda belirtildiği üzere, enstitülerin yer seçiminde belirleyici belli başlı dikkate alınması gereken özellikler vardır. Kuruluş yasasına göre öncelik “tarıma elverişli” olmasıdır. Bununla birlikte;

- Arazinin devlete ait olması
- Yeterli(arazi büyüklüğü ve genişleyebilme) ve merkezi konumda olması
- Kuruluş yerinin okul ve öğretmen açısından uygun olması
- Sağlık koşullarına uygun olması da önemsenmiştir.

2.4.2 Planlı Dönem Sonrası

Kırsala ilişkin Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren hakim olan "köycülük" söylemi ve bunun mekansal yansımaları planlı döneme geçişle farklı bir eksene kaymıştır. 1950 sonrasında kırsaldan kentsel alanlara yönelen göç yerleşim ölçeğinde iki tarafı da etkilemiştir. Genelde mekana ilişkin çalışan tasarım disiplinlerinin ilgisi bu noktada kentlere yönelirken kırsala ilişkin politikalar ve mekansal projeler süreç içinde farklı aktörlerce üretilmiştir. Genel olarak yasal düzenleme ve politikaların kırsal mekanla ilişkisinin kurulması ve kırsal mekana ilişkin yaklaşımların değerlendirilmesi, diğer yandan mekansal olarak gerçekleşen projelerin de "yere özgü" ve var olan geleneksel dokuyla ilişkisi incelenmeye değer görülmüştür. Bu bölümde; planlı döneme geçişin en önemli politik araçlarından ulusal kalkınma planlarında kırsala ilişkin politikalar, yaklaşımlar ve mekânsal projeler incelenecektir. Bunu takiben yeni yasal düzenlemeler, taslak kanun ve yönetmelikler kırsal mekana ilişkin yasal zemin irdelenerek, bu konuda fiziki mekanda projeler üreten TOKİ'nin "Tarım Köy" çalışmalarını takiben son olarak "yere özgü" tasarım kriterlerini ortaya koyan, akademi-yerel işbirliği çalışması ve öğrenci atölyesiyle "Köy Tasarım Rehberleri" ele alınacaktır.

2.4.2.1 Ulusal Kalkınma Planlarında Kırsal Alana İlişkin Yaklaşımlar ve Yerleşme Üzerine Çalışmalar

1963 yılından itibaren beş yıllık periyotlarda yapılmaya başlanan Ulusal Kalkınma Planları ve bu planlarda önerilen kırsala ilişkin projeler bu bölümde incelenecektir. Kalkınma Planlarının gerekçesi 1963'te yapılan birinci Ulusal Kalkınma Planında belirtildiği üzere; "iktisadi ve sosyal hayatı, keyfi ve plansız davranış tecrübelerine son verip adalete, tam çalışma esasına ve herkesin insan haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına göre düzenleme arzu ve azmine uygun olarak:

Milli tasarrufu artırmak, yatırımları toplum yararına, gerektirdiği önceliklerle yöneltmek ve iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek üzere" hazırlanmıştır (DPT, 1963). Bu çalışma kapsamında kalkınma planlarının kırsal yerleşmeye ilişkin ortaya koyduğu politikalar ve mekansal öneriler önemlidir.

I. Ulusal Kalkınma Planı (1963-1967): Cumhuriyet'in ilanından sonra ülke kalkınması üzerine yapılan ilk plan niteliğini taşıyan bu belgede, ülkenin genel durumu ortaya konmuş ve yerleşmelerin altyapı eksiklikleri, nüfus değişimleri, eğitim seviyeleri, ekonomik gelişmişlikleri değerlendirilmiştir. 1962'de nüfusun %77,4'ü tarım sektöründe çalışıyor ve 1960'taki nüfus sayımlarına göre kırsal nüfus %72,3'lük bir paya sahip iken, kalkınma planının projeksiyonlarına göre bu oranlar düşecektir. Nüfusun kentlere kayması, istihdam alanlarının genişlemesi ve sanayi ve hizmet sektörlerinin gelişmesi öngörülmüştür. I. Ulusal Kalkınma Planında; kırsal alanda yerleşimi iyileştirmek ve geliştirmek amacıyla "Toplum Kalkınması" yaklaşımı kabul edilmiştir. Bu yaklaşımla; dernek, kooperatif gibi teşkilatların kurulması ve kırsal nüfusun eğitimi ve birlikte çalışmaya dair motivasyonun sağlanması önerilmiştir. Toplum kalkınması belirlenen ilkeler ve hedefler doğrultusunda; dağınık köy yerleşmelerine çeşitli hizmetlerin ulaştırılması ve bunun da eşgüdümlü bir yerleşme politikasıyla birlikte yapılmasını önermektedir (DPT, 1963).

Kalkınma planına göre "Toplum kalkınması", mahalli toplulukların kendi ekonomik, sosyal ve kültürel koşullarını iyileştirmek üzere giriştikleri gönüllü çabaların devletçe desteklenmesi ilkesine dayanmaktadır (Geray, 1966). Bu tanımdan da anlaşılabileceği gibi, toplum kalkınması halk ve devletin birlikte hareket ettiği, iki aktörlü bir model sunmaktadır. Bu yaklaşım; hem mahalle ölçeğinde girişimi, örgütlenmeyi ve daha verimli üretken süreçleri teşvik eden ve devletin de tek yönlü çabasının yerine, yakından ilişki kurduğu, karşılıklı beslenen süreçlerin önünü açması yönünden önemlidir. Toplum kalkınmasının gerçekleşmesi için yerleşme düzeni açısından çeşitli öneriler geliştirilmiştir.

1960'larda köylerdeki yerleşme düzeni, büyüklükleri, idari statüleri ve kuruluş yerleri toplum kalkınması çalışmalarını etkilemiştir. Köylerin dağınık ve küçük birimler halinde olması "sorunu", hizmet götürme politikasının yerleşme politikası beraberinde yürütülmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu sebeple köylerin birleştirilerek 3-5 bin nüfuslu yerleşmelere dönüştürülmesi önerilmiştir. Ancak bunun fiziksel olarak gerçekleşmesi hem maliyet hem de fiziksel olarak mümkün olmamıştır.

Diğer yandan, köylerin mekandaki dağınıklığından ötürü gerçekleştirilemeyen hizmet götürme politikasını köyleri gruplayarak merkezi bir yerleşme üzerinden sağlamak düşünülmüştür. Birkaç muhtarlığı içine alan köy birlikleri yapılanması, 5-10

muhtarlığa hizmet sağlayacak merkezlerde hizmet ve yapıların yoğunlaştırılması önerilmiştir (Geray, 1966). Toplum kalkınması deneme çalışmaları; kırsal alanda yerinde yönetim ilkesiyle yönetim birimlerini yeniden şekillendirmek ve bu bölgelere hizmet götürmek çerçevesindedir.

Bu model ile amaçlanan da kırsal alanda yaşayan insan topluluklarının toplumsal, ekonomik, ekinsel açılardan yapısını değiştirecek biçimde üretim, gelir ve refah düzeylerinin geliştirilmesini, insan-toprak ilişkilerindeki dengesizliklerin giderilmesini kentsel alanlarda varolan fiziksel ve toplumsal altyapının kırsal alanda yaratılmasını, tarımsal ürünlerin daha iyi değerlendirilmesini amaçlayan çok yönlü süreçleri, etkinlikleri ve örgütlenmeleri anlatmaktadır. Yerel toplulukların varolan sorunların çözümü için; girişkenlik, örgütlenme, yerel güçlerin harekete geçirilmesi ve bu konuda devlet desteğinin sağlanması kalkınma ve toplumun sorunlarını çözmek anlamında önemli bir girişimdir (Geray, 1999).

İkinci Ulusal Kalkınma Planı (1968-1972): Genel olarak sanayi sektörünün gelişimine odaklı ve tarımsal sektörün çevre koşullarından etkilenmesi sebebiyle GSMH içindeki payının düşürülmesini hedeflemektedir. Plan içinde şehirleşmenin mekanda ortaya çıkardığı sorunlardan biri olarak kırsal nüfusun kırsaldaki alışkanlıklarını kentlere taşıyarak gecekondu alanları yaratmasına değinilmiştir. Kırsal yerleşmelere yapılacak yatırımların (altyapı) sanayileşmiş şehir yapısına geçişte kentle kuracakları ilişkilere ulaşabilmeleri yönünde yapılması hedeflenmiştir. Toplumun yerleşme sorununa olan yaklaşım bu dönemde şehirleşme ve sanayileşme odağında olup, bunu destekleyecek kırsala buna göre yatırım yapılması önerilmiştir.

İlk kalkınma planında önerilen "Toplum Kalkınması" modeli benimsenerek; kırsal kesimde yaşayanların kalkınması ve artan gelirden pay alması için tarımda çalışan nüfusun tarım dışı sektörlere aktarılması hedeflenmiş, Toprak ve Tarım Reformu Ön Tedbirler Kanunu bu dönemde kabul edilmiştir. Ayrıca köye yönelik alt yapı yatırımlarının, yol, su, elektrik gibi kamusal hizmetlerin dağılımının yurt içinde dengeli dağılması gerektiği vurgulanmıştır.

İlk kez bu plan döneminde köykent ve tarımkent gibi kırsal yerleşime ilişkin öneriler geliştirilmiştir. Ayrıca, Toplum Kalkınması Enstitüsü kurulması ve toprağın toplu-

laştırılması planlanmış olsa da bunlar daha sonraki süreçlerde gerçekleştirilememiştir (Çelik, 2005).

Köylerde imar planı çalışmaları da Kalkınma Planları yanında kırsal alana doğrudan mekansal bir yaklaşım getirmiştir. Köylerde kentlerdekine benzer özellik gösteren imar planı çalışmaları, konut, tarımsal işletme yapıları tip proje çalışmaları olarak Toprak ve İskan İşleri Genel Müdürlüğü tarafından 1968’te başlatılmıştır. İmar planı çalışmaları, çevrenin iklimine, topoğrafyasına, sosyal, ekonomik şartlarına ve yapı malzemesi imkanlarına uygun nitelikte, sağlıklı, sağlam ve ucuz konut, işletme binası, tip projeler üretmek şeklinde yapılmıştır. Dönemin Bakanı Cevat Aykan’a göre bu çalışmalar sonunda; kırsal alanın yerleşme deseninin düzenlenmesi gelişmesi beklenmiştir. 23 milyonluk bir kesimin kırsalda yaşamını sürdürdüğü dönemde İkinci kalkınma planı kapsamında ele alınan ve köylünün konut ihtiyacını karşılaması konusunda desteklenmesi ve bu konuda örnek proje ve imar planlarının hazırlanacağı belirtilmiştir. 1968 yılında bu konudaki araştırma çalışmalarına başlanması ile kırsal yerleşme dokusunun düzenlenmesi için önemli bir adım teşkil etmektedir. Köylü yerleşme düzeninin toplulaştırılması ve ıslah edilmesi, ya da köylerin nakli gibi isteklerde bulunmakta, buna karşılık Bakanlık da yeni köy yerleşme tasarımının temelini oluşturacak olan konut ve tarımsal yapılara ilişkin projelerin hazırlanmasını da kapsayacak biçimde “Köy imar planları”nın yapılması için çalışmalara başlamıştır. İmar planı çalışmalarının araştırma sürecinde yerleşmelerin biçimlenmesi belli faktörlere göre yapılmıştır;

- Meteorolojik Faktörler (3 ana grup)
- Topografik Faktörler (Düz / Meyilli)
- Tarımsal Faktörler (Hayvancı / hububatçı)
- Yapı Malzemesi Faktörü (Taş-kerpiç / Tuğla-briket / Ahşap Karkas)
- Aile Tipi Faktörü (Küçük / Büyük)

Bu faktörler farklı kombinasyonları ile 96 farklı karakter ortaya çıkmıştır. Örneğin birinci ısı bölgesinde, düz arazide, hayvancılıkla geçinen, taş ve tuğla yapı malzemesine sahip küçük ailelerin olduğu bölgeler bir karakteri ortaya koymaktadır.

Bu farklı karakterlerle ülke bütünündeki kırsal yerleşmelere ilişkin konut ve tarımsal işletme tip projeleri geliştirilmeye çalışılmış ve olabildiğince yerelin verilerine sadık kalınmaya çalışılarak yerleşim ve mimari ölçeğinde projeler üretilmiştir.

Aynı dönemde “Köy Yerleşmesi Etüdü” çalışması ile kırsaldaki planlama ve mekansal düzenlemeye ilişkin Köy İşleri Bakanlığı’nın yaptığı yeni bir yerleşim incelenmiştir. Sözü geçen çalışmada, dönemin “köy planlaması” girişiminin ve mekansal yaklaşımının yaşıyanlar açısından uygunluğu değerlendirilmekte ve öneriler getirilmektedir. Köy İşleri Bakanlığı’nın kuruluşundan itibaren uygulanan köy inşaatından biri olan Eskişehir, Yeni Çayoz Köyü; 1965 yılında nakline karar verilen bir yerleşim yeridir. Bu çalışmada Mimarlık öğrencisi Fuat Kınıkoğlu’nun eski köy yerinde yaptığı inceemelerle, köylünün yeni yerleşime uyum sağlayamamasının sebeplerini araştırmış ve kendi projesini bu değerlendirmelere göre hazırlamıştır. Kınıkoğlu yaptığı incelemede, köy evlerini detaylı bir şekilde incelemiş ve köylünün ihtiyaçlarına göre nasıl yapılması gerektiğini ortaya koymuştur. Dağ yamacında yerleşmiş olan Çayöz köyünün, coğrafyasının “gelişmesine engel” olması sebebiyle 1965 yılında devlete ait düz bir alana nakledilmesi kararı verilmiştir. Köy planlamasında köylünün menfaatinin göz önünde bulundurulması, yaşam şartlarının da hesaba katılması önem teşkil etmektedir. Fiziksel mekanla uğraşan tasarım disiplinlerinin çevresel veriler kadar, ziraat, teknik, ekonomik, sosyal hayata ilişkin verileri hesaba katması ve mümkün olduğu ölçüde yaşıyanlar ile birlikte çalışmanın gerekliliği vurgulanmıştır (Kınıkoğlu, 1968).

Üçüncü Ulusal Kalkınma Planı (1973-1977): Bu planda yerleşme sorunu kırsal ve kentsel olarak 2 temel başlıkta ele alınmış olup; planlı dönemde kırsaldaki dağınık yerleşme biçiminde bir değişiklik olmadığı ortaya konmuştur. Daha önceki planlarda vurgusu yapılan “hizmet götürme” faaliyetinin dağınık yerleşmeler sebebiyle yeterli yeterli bir gelişim gözlenmemiştir. Bu planda dağınık kırsal yerleşmelere çözüm olarak “Merkez Köy” yaklaşımı getirilmiştir. Merkez Köy belli bir bölgede bulunan köy yerleşmeleri arasından seçilerek yerleşmelerde ve sağlık ocağı, PTT, ana-çocuk sağlığı merkezi, yatılı bölge okulu, sabit merkezi köy kursları binası, karakol, aşılama ve suni tohumlama merkezi ve ziraat teknisyenliği gibi kamu hizmet tesislerinin toplandığı alan olacaktır. Bu projenin hedefi; merkezi nitelikte gelişme potansiyeli olan ve çevre köylere etkileri yönüyle geniş bir nüfus kitlesinin ihtiyacına cevap verebilecek

köy yerleşmelerine sosyal, ekonomik ve istihdam yaratıcı yatırımları 10 yıllık periyot içerisinde götürmek suretiyle, şehirlere olan göçü önemli ölçüde azaltmayı, köy ve şehir farklılığını gidermeyi, köy imar ve modernleştirilmesidir. Bu yaklaşımı takiben 1983 yılında 4.319 adet merkez köy belirlenmiş, 1997 yılında bu liste iptal edilmiş ve 4.138 yerleşmesini kapsayan yeni liste “merkezi yerleşim yerleri” adı altında yayınlanmıştır (DPT, 1972).

Dördüncü Ulusal Kalkınma Planı (1978- 1983): Tarımsal üretim ve mülkiyet üzerindeki sorunlar üzerinden kırsal alana dair kararlar içeren planda, kırsal nüfusun ekonomisinin dayandığı tarım sektörü yanında toprak mülkiyeti üzerinden politikalar üretilmeye çalışılmıştır. Kırsal yerleşmelerin ortalama nüfusunun giderek artması yanında, dağınık ve küçük nüfuslu köyler daha önceki planda olduğu gibi “sorun” olarak tanımlanmakta ve bu konuda çalışmaların ekonomik, toplumsal ve fiziksel boyutları birlikte kapsaması gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. “Köylüye Yönelik Politikalar” ve “Kırsal Yerleşim Düzeni” başlıklarında ele alınan politikaların kırsal yerleşim mekanına dair yansımaları bu çalışma kapsamında incelenecektir. Bu planda önerilen köylüye yönelik politikalar mekansal önerilerin temelini oluşturmaktadır ve kısaca şu şekilde sıralanabilir;

- Etkili bir toprak reformu
- Demokratik kooperatifleşme
- Köylüye dönük devlet düzenlemesi ve desteği
- Köy-kentler yoluyla yeni bir üretim düzeninin kurulması. (DPT, 1977)

Yukarda belirtilen politikalar ekseninde; köy-kentler diğer üç politikanın mekansal yansıması olarak ortaya konmaktadır. Köy-kent modeli; altyapıların yoğunlaştığı, köylünün dağınık gücünü birleştirebildiği, tarımda sanayileşme ve tarımsal artığı üretken atığın yatırımlara yönelmesi ile yeni iş alanlarının yaratıldığı, köylünün benimseyeceği bir işbirliği, kamu hizmeti ve örgütlenme merkezi önermektedir. Altyapı hizmetlerinin(yol, su, elektrik vb.) köylere ulaşması, tarımsal sanayi yatırımları ve toprak reformu yörelerinde kooperatifleşme ile köy-kentler kurulmasına hız verilmesi bu planın önemli çıktılardan biridir. Kırsal alanda gelişmeye dair vurgu; yaşam düzeylerinin kır-kent ayrımını giderecek biçimde yapılması ve

Köykentler ile kırsal alanda tarım, hayvancılık, ormancılık sanayisinin geliştirilmesi ve kooperatifçiliğin desteklenmesi ve köylünün yerinden kalkınması ve kentlileşmesi sağlanması yönündedir. Bir diğer yandan tarihi çevre koruması gündeme gelmiş olup kırsal ve kentsel dinlence bölgeleri saptanması ve turizme yönelik olarak değerlendirmeye alınması da bu planda vurgulanmıştır.

Köykent modelinin temel ilkeleri kısaca;

- Köykent yer seçimi: Gelişimi ve ulaşımı açısından kolay bir köy,
- Hizmetler ve etkin gelişme: Çevresindeki köylere de yetecek kadar kamusal hizmetlerle(eğitim, sağlık, altyapı) donatılması ve köyde sürdürülen faaliyetleri zenginleştirici, üretim ve yatırım olanaklarını artıracak hizmetlerin sağlanması,
- Ekonomi: Tarım ve endüstri arasında köprü işlevi görmesi ve kooperatifler yoluyla dağınık güçlerin birleşip yatırım ve üretime dönüşmesini sağlaması,
- Yerleşim: Çevre köylerde yaşayanların taşınmadan, köykentlerdeki hizmetlerden faydalanabilmesi.

şeklinde özetlenebilir (Günaydın, 2001).

Köykent yaklaşımı ilk olarak 1969 yılında Cumhuriyet Halk Partisi tarafından ortaya konmuş, 1973'te de Köy İşleri Bakanlığı tarafından benimsenerek geliştirilmiş olmasına rağmen politik istikrarsızlıkları sebebiyle o dönem içinde uygulamalar tamamlanamamıştır. Ancak 2000-2003 yıllarında Ordu'nun Mesudiye İlçesinde Köykent projesi gerçekleşmiş olup, bu çalışma kapsamında değerlendirilmesi gerekli görülmüştür. Köykent yaklaşımının, kırsal kalkınmayı gerçekleştirebilmek için altyapıyla ilgili yetersizlikleri ortadan kaldırmayı, sosyal hizmet alanlarını geliştirmeyi ve ekonomik geçim kaynaklarını zenginleştirmeyi amaçladığı yaklaşımın temelinde yer alan kooperatifleşme ve özellikle "halk katılımı" önem teşkil etmektedir (Erdönmez, 2005). Proje 3 ana bölümden oluşmaktadır;

- Temel Altyapı Hizmetlerinin Tamamlanması
 - Grup köylerinin yol (tesviye, onarım, stabilize, asfalt yapımı), içme suyu, kanalizasyon, sulama ve köy sosyal tesislerinin yapımı.

- Köy elektrik trafolarının ve elektrik şebekelerinin yenilenmesi..
- Yaylalara elektrik hattı çekilmesi.
- Köylerin haberleşme sorunlarının çözülmesi, köylere fiberoptik kablo döşenmesi, telefon santraline jeneratör konulması ve cep telefonlarının çalışmasının sağlanması.
- Eğitim, Sağlık ve Sosyal Hizmetlerin Sağlanması
 - Sekiz derslikli ilköğretim okulu ve lojman yapımı.
 - İlçe merkezine öğrenme merkezi açılması.
 - Endüstri Meslek Lisesine ek derslik ve lojman yapımı.
 - Köy okullarının onarılması.
 - Geliştirilmiş sağlık ocağı açılması, lojman yapımı, ambulans görevlendirilmesi, ecza dolabı açılması.
 - Kültür ve Sanat Evi yapımı.
 - Gezici kütüphane görevlendirilmesi.
 - Tribünlü futbol sahası, voleybol ve basketbol sahaları yapımı.
 - Her çeşit yaş grubuna hizmet edecek toplum merkezi açılması.
 - Çocuk parkları ve aile çay bahçesi yapılması.
 - Cami ve mezarlıkların çevre düzenlemelerinin yapılması.
 - Jandarma Karakolu açılması.
- Ekonomik Kalkınmaya Yönelik Hizmetlerin Gerçekleştirilmesi
 - Bütün köylülerin üye olduğu tarımsal kalkınma kooperatifinin kurulması, kooperatif aracılığı ile ortaklar mülkiyetinde damızlık sığır yetiştiriciliği, besi sığırcılığı, arıcılık projelerin gerçekleştirilmesi.
 - Ferdi krediler aracılığıyla damızlık boğa, seracılık, meyvecilik, süt ürünleri ve koyunculuk projelerinin uygulanması.
 - Mera ıslahı çalışmalarının yapılması.
 - Orman yollarının bakım ve onarımı, ormancılık faaliyetlerinin geliştirilmesi.

- Köykent Ormanı tesisi ve ağaçlandırma çalışmaları.
- Av turizminin başlatılması, orman içi dinlenme tesislerinin yapımı.
- ORKÖY kredileri ile hayvancılığın desteklenmesi.
- Kooperatife kullanılacak kredi aracılığıyla orman ürünleri işleme ve değerlendirme tesisi yapımı.
- Bölgenin eko-turizm faaliyetlerine açılması.
- Doğa ve kültür tanıtım turu güzergahına yörelin alınması, ilçenin tanıtımının yapılması.
- İlçe merkezine 30 işyeri kapasiteli küçük sanayi sitesi yapılması.
- Pazar yeri düzenlemesi.
- Gönüllü kuruluşların kalkınma faaliyetlerine katılımının sağlanması (Erdönmez, 2005)

Köykent projesi kapsamında öngörülen uygulamaların hepsi gerçekleştirilememiş olsa da büyük ölçüde planlanan çalışmaların önemli bir bölümü tamamlanmış olup öte yandan ortaya koyduğu yaklaşım, fikirler konusunda önem teşkil etmektedir.

Beşinci Ulusal Kalkınma Planı (1985- 1989): Bu dönemden itibaren kırsala ilişkin yaklaşım farklılaşmaya başlamıştır. Kırsal yerleşmelerin altyapı ve hizmetler açısından kentlerle arasındaki farkların giderilmesine ilişkin politikalara ağırlık verilmiştir. “Entegre Kırsal Kalkınma Projeleri” ile kırsala götürülen hizmetlerin sosyal ve iktisadi entegrasyonu sağlanarak, kırsal alanda yaşayanların gelirlerini arttırmak yönünde; köy el sanatlarının geliştirilmesi, yerli üretim dallarının teşviği önerilmiştir. Kırsal kalkınma projeleri için “Kalkınmada Öncelikli Yörelere” belirlenmiş ve bu bölgelerde çalışmalara hız verilmesi hedeflenmiştir. Bu dönemdeki çalışmalarda kırsal alana ilişkin sorunlar bölgesel ölçekte ve mekansal olmaktan çok ekonomik düzeyde ele alınmaya başlamıştır.

Altıncı Ulusal Kalkınma Planı (1990- 1994): Kırsal alan planlama yaklaşımının gündeme geldiği bu dönemde; hizmetlerin ve tarıma dayalı sanayinin yatırımlarının merkez köyler ve kasabalara yönlendirilmesi desteklenmesi hedeflenmiştir. Tarımsal düzenlemeler, tarım dışı ekonomik faaliyet kollarının desteklenmesi, tarım teknolojisi uygulamaları ve yaygın eğitim programları, sağlık hizmetleri ve ünitelerinin

yaygınlaştırılması gibi ekonomik ve sosyal hayata ilişkin maddeler sıralanmış ancak bunların yerleşim ölçeğinde yaratacağı değişiklikler ya da mekansal yaklaşımlar yer almamaktadır.

Yedinci Ulusal Kalkınma Planı (1996-2000): Önceki dönem politikalarının devamı olarak “Kırsal Kalkınma”nın sürekliliği ve kalıcılığı hedeflenerek kırsalda yerel sanayinin desteklenmesi, yerel ekonominin harekete geçirilmesi, ekonomik faaliyet ve istihdam potansiyeli taşıyan somut projelerin (besicilik, arıcılık, su ürünleri, bağ ürünleri, gıda ürünleri, el sanatları, mobilyacılık, ayakkabıcılık, turizm ve hizmet gibi) hayata geçirilmesi önerilmiştir. Kalkınma ekonomik faaliyet, çağdaş yaşam koşullarının sağlanmasına yönelik mekan organizasyonu (altyapı hizmetleri odağında) ve kırsal sanayilerin gelişimi ekseninde ele alınmıştır. Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgeleri öncelikli olmak üzere kırsal alan yerleşim düzeni planlamasında, hizmet sunacak köy grup merkezlerinin merkez köy olarak desteklenmesi önerilmektedir.

Sekinci beş yıllık kalkınma planı (2001-2005): Bu dönemde de “Kırsal kalkınma” çalışmaları sürmekte ve kırsal alana bölgesel yaklaşım sürdürülebilir kalkınma ilkesi çerçevesinde yerel potansiyellerin değerlendirilerek gelir ve istihdamın arttırılmasını amaçlamaktadır. Kırsalda sağlık hizmetlerinin düzenlenmesi için, sağlık ocaklarının yeniden yapılandırılması ve mobil sağlık hizmeti uygulamasının etkinleştirilmesinden söz edilmektedir. Köylerin eğimli ve engebeli alanlarda konumlanmış olması bir sorun olarak tanımlanmış olup, yerleşimleri elverişsiz köylerin taşınması, dağınık köylerin birleştirilmesini sağlamak amacıyla imar planıyla hazırlanmış yeni cazibe merkezleri oluşturulması öneri olarak getirilmiştir.

Dokuzuncu beş yıllık kalkınma planı (2007-2013): AB’ye uyum sürecinin getirdiği ve kırsal alana ilişkin politika, mekan ve üretime ilişkin sorumlulukları karşılamak üzere 2006 yılında “Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi” bu dönemin önemli bir gelişmedir. Kırsal toplumun kalkınması ile, iş ve yaşam koşullarının kentsel alanlara uyumlu olarak geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınması hedeflenmektedir. Bir diğer yandan önceki dönemlerden beri kırsalın “altyapı” problemine çözüm olarak KÖYDES projesi uygulamaya konmuştur. Bu proje ile köylerin altyapısının iyileştirilmesi için yerel yönetime (il özel idareleri ve mahalli idari birlikleri) doğrudan kaynak tahsis edilmiştir. Altıncı plandan itibaren kırsal yerleşmeye ilişkin bölgesel çalışmalara verilen ağırlık bu dönemde de sürmekte, ekonomik faaliyet yaratmak, örgütlenme

kapasitesi geliştirmek, altyapının geliştirilmesi gibi konularda hedefler belirtilmiştir. Üşt ölçeekte hedeflenen bu çalışmaların yerleşim ölçeğinde ifadelendirilmesi için kırsal yerleşim planları yapılması ele alınmıştır. Bu planların yapımında gelişmekte olan merkezi yerleşim birimlerine, turizm bölgelerine, koruma alanlarına ve afet riski yüksek bölgelere verileceği belirtilmiştir.

Onuncu beş yıllık yakınma planı (2014-2017): Kalkınma planlarının hazırlanması sorumluluğunun DPT’den Kalkınma Bakanlığı’na geçtiği ilk dönem planının başlığı “Yaşanabilir Mekânlar, Sürdürülebilir Çevre”dir. Dokuncu kalkınma planı döneminde hazırlanan UKKS çerçevesinde kırsal ekonominin güçlendirilmesine, insan kaynaklarının geliştirilmesi ve yoksulluğun azaltılmasına, yaşam kalitesinin arttırılmasına, sürdürülebilir kaynak kullanımı ve çevrenin korunmasına ağırlık verilmiştir. Yerleşmelerde temel yaşam kalitesi standartlarının oluşturulması, düşük gelirli bölge ve şehirlere öncelik verilmesi önerilmiştir. Bu dönemin bir diğer önemli gelişmesi de Büyükşehir Yasası ile 29 ilde “köy”lerin bağlı oldukları ilçelerin sınırları içerişine alınması ve kırsal statüsünü kaybetmesidir. Bu durumda kent ve mekan kalitesinin geliştirilmesi, bu konuda sorumlulukları artan yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılması gerekliliği ortaya çıkmakta ve bu konuda bir model geliştirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Kırsal alan tanımının yeniden yapılması ihtiyacı ve bu konudaki değişen verilerin elden geçirilmesi söz konusudur.

2.4.2.2 Köy Yerleşmesine İlişkin Yönetmelik ve Kanun Tasarıları

Kırsal yerleşim mekanına, köy tüzel kişiliğine ve köy hayatına ilişkin yapılan yasal düzenlemelerin başında gelen 1924 tarihli Köy Kanunu fazla değişmeden, Cumhuriyet Döneminden itibaren “köy”ler için geçerliliğini günümüzde de halen korumaktadır. 442 Sayılı Köy Kanunu Cumhuriyet Dönemi’nin koşullarında düzenlemiş olmasına rağmen fazla bir değişiklik görmeden günümüze gelmiştir. Kırsal alana ilişkin yasal düzenlemelerin bu çalışma kapsamında değerlendirilmesi, yasal tanımlamalar ve uygulamaların pratiğe yansıması ve kırsal alana ilişkin yaklaşımı ortaya koymak ačíısından önem teşkil etmektedir.

Bu kapsamda 20.05.1987 tarihinde 442 Sayılı Köy Kanunu’na 7 ek madde eklenmesi hakkındaki düzenlemeleri içeren “Köy Yerleşme Alanı Uygulama Yönetmeliği” ve

2009 yılında ortaya konan “Köy Kanunu Tasarı Taslağı” ve köylere ilişkin tanımları, yetkileri değiştiren 2013 yılında yürürlüğe giren Büyükşehir Kanunu incelenecektir.

Köy Yerleşme Alanı Uygulama Yönetmeliği, “köylerde köy yerleşme alanlarının tespit edilmesi, köy yerleşme planlarının yapılmasına” ilişkin bir yönetmelik olup 442 sayılı kanunun uygulamasına, uygulayıcı ve komisyonların teşkilatı, karar verme ve çalışmasına ilişkin esasları da belirleyen niteliktedir. Yönetmeliğin birinci kısmında “Komisyon Teşkili, Alan Tesbiti, Harita ve Plan Yapılması Ve Tescili Köy Yerleşme Alanı Tespit Komisyonunun Teşkili ve Çalışma Esasları” belirtilmiştir. Yönetmelikte köy yerleşme alanı tespitini yapacak komisyon tanımlanmış ve öncelikle bu komisyon köye ait harita, sosyal ve ekonomik duruma ait belgeleri derleyerek ön değerlendirme yapar. Bunu takip eden süreçte, alanda çalışma ile ihtiyaç duyulan konut alanı, parsel büyüklükleri ve sosyal tesisler için gerekli alan hesaplanarak yerleşme alanı büyüklüğüne karar verilir. Kentlerde olduğu gibi köyün gelişme alanının “mera niteliğini kaybetmiş arazilerle verimi düşük ya da tarım dışı hazine arazilerine öncelik vererek” belirlenmesi yerleşim planı kapsamındadır. Bu planlar İmar Kanunu ve yönetmelik hükümlerinden bağımsız nitelikte hazırlanan, köyün gelişme alanlarını belirlemeye ve donatılarını attırmaya yönelik mekansal planlardır fakat birçok köyün 3194 Sayılı İmar Kanununa göre planlandığı gözlenmektedir (Öğdül, Erbaş, et al. 2010).

Köylerin planlanması ve mekansal düzenlemelerin yasal olarak tanımlanması ve sınırlarının çizilmesi ne kadar önemli ve gerekliyse, uygulamada ne kadar bu yasalara sadık kalındığı ve mekanı nasıl şekillendirmeyi öngördüğü bu çalışma açısından önem teşkil etmektedir. Bu yönetmelik Köy Kanunu’nuna ek getirilen maddelerle köy planlaması konusunu gündeme getirir ve gelişme alanı belirlenmesi ve yeni yapılaşma için genel çerçeveyi belirleyici niteliktedir.

2009 yılı Aralık ayının sonlarına doğru İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü tarafından çeşitli kurumların görüşüne sunulan yeni Köy Kanunu Tasarı Taslağı, mevcut kanunun ihtiyaçlara cevap vermemesi gerekçesiyle gündeme gelmiştir. Tasarı, köy ölçeğinde Köy yerleşim planı ve Kırsal Yenileme Planı olmak üzere iki tür mekansal plan tanımlamaktadır.

MADDE 41- (1) Köylerde; arazi toplulaştırması, tarımda ortak kullanım alanları ve organize tarım, hayvancılık alanlarının oluşturulması, yerleşim alanları ve hayvan barınaklarının ayrılması, çevre düzenlemesi ve konut kültür ilişkisini gözetecek şekilde yapılaşmanın sağlanması, afet riski taşıyan yerleşim yerlerinin değiştirilmesi amacıyla kırsal alan yenileme planı uygulaması yapılabilir.

Kırsal Yenileme Planı, yerleşmenin bütününe kapsayacak bir plan özelliği göstermemekte, belli bir amaca yönelik arazi toplulaştırma gibi belli konuları kapsar niteliktedir. Bu planın gerekçesi; kırsal yenileme planı ile kentlerde uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin izdüşümü olacak bir müessese geliştirilmesidir. Kırsal Yenileme Planı, köy yapılarının onarılması, yenilenmesinin aksine, kentlerde uygulanan dönüşüm projelerinin kırsal alandaki yansıması olarak kurgulanmıştır. Tasarı taslağında geçen diğer plan türü olan “Köy Yerleşim Planı”;

MADDE 42- (1) Köy yerleşim planı, köyün yerleşik alan sınırını, bu alan içerisindeki yerleşim parsellerini, hâlihazır konut ve diğer yapılarla ortak kullanımda olan yapılarının yerleşim düzenini, köy içi yolları ve bağlantılarını gösterir. Köy yerleşim planı, köyün mevcut yerleşimini ve gerektiğinde gelişme alanını ihtiva eder.

Bu maddenin gerekçesi; Köy Kanunu’nda öngörülen köy yerleşim alanının belirlenmesi paralelinde daha gelişmiş bir model benimsenerek köyün planlı gelişimine yönelik düzenlemeler öngörmesidir. Köyün planlı gelişimiyle birlikte köyde ikamet edip evi bulunmayanlar ihtiyaç sahiplerine arsa verilmesi düzenlemesinin genişletilerek köye dönüşü teşvik edeceklerin de ihtiyaç sahibi kapsamı altına alınmasını önerir. Bu madde ile köye dönüş teşvik edilmesi yanında köye dışarıdan gelenlerin de bu arsa tahsisinden faydalanması o yerleşime özgün niteliklerin ve sosyal yapının değişmesi gibi riskleri de içermektedir (Öğdül, Erbaş, et al. 2010).

2009 yılında ortaya konan Köy Kanunu Tasarı Taslağı’nda ortaya konan bu iki plan türünde eksik kalan bir diğer konu da, kırsal yerleşim dokusuna, mimari özelliklerine ve doğal çevresine ilişkin değerlendirme yapılmamış olmasıdır. Yasal düzenlemelerde, köylerin mekansal olarak tarihsel süreçte gösterdikleri gelişim, yerel

ve özgün malzeme kullanımına ilişkin bir vizyon olmaması, kırsal kimliğin “yenileme” planları ve “yerleşim” planları ile bozulması ihtimalini ortaya çıkarmaktadır.

2012 yılında onaylanan; 6360 sayılı “On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ülkemizde kırsal yerleşimlerin tanımı, statüleri ve buna bağlı olarak mekansal olarak gelişimlerine ilişkin farklı bir yasal konuma gelmeleri açısından bir dönüm noktası teşkil etmektedir. Kanunla; büyükşehir belediye statüsündeki on üç ilde köy ve belde belediyelerinin tüzel kişiliklerinin kaldırılarak, köylerin mahalleye dönüşümü söz konusu olmuştur. İdari olarak köylerin tüzel kişiliğini kaybetmesi yanında, idari olarak bağlı oldukları ilçe belediyesine katılmaları söz konusu olmuştur. Yönetimin yerelden merkeze kayması, köylere ilişkin pek çok konuda uygulayıcı kurum yetkisindeki 29 İl Özel İdaresinin ve 16.083 köyün tüzel kişiliklerinin sona ermesi idari boyutta kapsamlı bir değişiklik teşkil etmektedir. Bu çalışma kapsamında daha çok mekansal ve yönetsel etkileri üzerinde durulacaktır.

Mekansal;

- Mevcut yapılaşmanın ruhsatlandırılması ve genel bir affın önünün açılması,
- Köylere yönelik "Tip Proje" uygulamasının getirilmesi,
- Kırsal arazilerin kentsel arsalarla dönüşmesi ve 3194 Sayılı İmar Kanuna tabii olarak imar faaliyetlerine açık hale gelmesi
- Köylere ait ortak alanların mülkiyetinin belediyelere geçmesi

Yönetsel;

- Kırsala ilişkin hizmetlerin uzaklığından bağımsız olarak belirli yetkilerin İl Özel İdarelerinin kapatılmasıyla ilçe belediyesi ve büyükşehir belediyelerine yüklenmesi,
- Tüm köy ve beldelerin mahalleye dönüşmesi yerel yönetimin merkeze kaymasıyla ilçe ve büyükşehir belediyeleri üzerindeki sorumlulukların artması,
- Kırsal alan yönetiminin kentsel alanlarla yükümlü belediyelere geçmesi

- Köylere ait birtakım kaynakların yönetimin İl Özel İdarelerinin kapanmasıyla valiliklere geçirilmesi (TMMOB,2012; Ögdül, 2013; Ersoy, 2013)

Büyükşehir Yasasında adı geçen 29 ilde köylerde mevcut yapıların ruhsatlandırılması ile köylerin dokusuyla uyumsuz, yasallığı olmayan yapıların da ruhsatlanması ile genel bir imar affının önünü açması anlamına gelmektedir. Bu kanun; kırsal yerleşmelerdeki ruhsatlandırılmış yapıların her türlü altyapı ile donatılmasını sağlar. Altyapı hizmetlerinin on yıl içinde tamamlanmasını öngörülmekte olup, ilk beş yıldan sonra sağlanacak bu hizmetler doğrultusunda kentte olduğu gibi vergiler alınmasını söz konusu olacaktır (Ögdül, 2013). Bu yasa ile kırsal yerleşmelere daha önce de sunulan altyapı hizmetlerinin kentsel yerleşme gibi vergi yükü altına girmesi söz konusu olacaktır. Tüm köy ve beldelerin mahalleye dönüşmesi yerel yönetimin merkeze kaymasına sebep olmaktadır. İlçe belediye yapısını güçlendirmeden yapılan bu değişiklikle ilçe belediyelerinin merkeziyle birlikte bütün köylere de hizmet götürmesi gerekmektedir. Bir diğer yandan köylerin mahalleye dönüşmesi Köy Kanununda tanımlanan "orta malları"nın belediyelere geçmesi ve genel yapılaşma için İmar Kanununun uygulanacak olması bu kanunun getirdiği en kritik değişikliklerdendir.

2.4.2.3 TOKİ Tarım Köy Projesi

Tarımköy Projeleri, nüfusu 40.000'den az olan ilçelerde Belediye ve Kaymakamlıklarla, nüfusu 40.000'den çok olan il veya ilçelerde Belediye ve Valiliklerle ya da Kaymakamlıklarla ortak çalışma içerisinde gerçekleştirilmektedir.

Şekil 2.18: Yaylabası Köyü, Erzincan (Url-3)

TOKİ tarafından geliştirilen Tarımköy Projelerinde köylerde ve kırsal alanlarda yaşayan insanların ekonomik açıdan güçlenmesi için; geçim sağladıkları tarımsal ürünlerin üretimi, depolanması, pazarlanması ile ilgili örgütlenme ve teknolojik altyapı oluşturulması, atıl durumdaki arazi ve kaynakların kamu imkanları çerçevesinde değerlendirilmesi, sosyal yaşamın iyileştirilmesi ve sağlıklı yaşanabilir konutlara kavuşması gibi temel hedefler tanımlanmıştır. Özellikle sosyal ve ekonomik açıdan kırsalda yaşanan sorunlar ve kırsaldan şehre göçü önlemek, mevcut kurumların imkanlarını biraraya getirmek, işbirliğini güçlendirmeyi amaçlayan bir projedir (Url-3). Uygulanan alanlardaki projelere bakıldığında; konut odaklı ve tip projeler şeklinde geliştiği gözlenmiştir. Projenin tanıtımında köy mimarisinin geliştirilmesi ve yöresel mimarinin korunup yenilenmesinden söz edilmekte olup, uygulamalarda tip proje uygulamasıyla gerçekleşmiştir.

TOKİ; 41 proje ile Çankırı, Aydın, Şanlıurfa, Bilecik, Muğla gibi farklı coğrafyalarda Tarım Köy projeleri uygulamıştır. Tarım Köy uygulamaları, TOKİ tarafından sunulan tip projelerle şekillenen konut projesidir. Bu projelerde sosyal donatılar da isteğe bağlı olarak bedeli karşılığında inşa edilmektedir.

2.4.2.4 Köy Tasarım Rehberleri

Köy Tasarım Rehberleri; köyün mekansal karakterini tanımlayan ve nasıl korunacağına ilişkin tavsiyelerde bulunan bir rehberdir. Arazi kullanım planı, imar planı ya da yönetmelikler gibi kesin yaptırımlar içermeyen, daha çok yöreye özgü öneriler sunmaktadır(Öğdül,2014). Bu rehberler genel olarak; kırsal yerleşmelerde mekansal tasarıma yönelik farklı uygulama araçları geliştirilmesi ihtiyacından ülkemizde son dönemde gündeme gelmektedir.

Köy Tasarım Rehberlerinin ilk ortaya çıktığı ülke İngiltere’de; kırsal bölge çalışmaları 1940’larda başlamış olup; 1970’lerde kırsal alanlara ilişkin faaliyetler; Çevre Departmanında bölge planı kapsamında değerlendirildiği belirtilmektedir. Rehberlerin de öncüsü kabul edilen Köy Tasarım Raporu Village Design Statement-VDS) olarak isimlendirilen çalışmalar ilk defa 1993 de kırsal bölgedeki kırsal komisyon tarafından tartışılmış ve kırsal alana ilişkin detaylı politikalar üretmeyi hedeflemiştir (Owen,1998). Ülkemizde de Köy Tasarım Rehberleri çok yeni bir çalışma olmasına rağmen kırsal mekana ilişkin önemli bir adım olarak görülmektedir.

Köy tasarım rehberleri ile ilgili ilk çalışma Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi işbirliği ile Kastamonu'nun köylerinde örnek bir çalışma gerçekleştirilmiştir. 2014 yılında gerçekleştirilen Ögdül'ün (2014) “Geleceğe Küresel Bakış Kırsal Kalkınmada Yerel Stratejiler Çalıştay Kitabı'nda belirttiği üzere;

Köy tasarım rehberi, köyün mekânsal gelişmesini yönlendiren bir rehberdir. Köy tasarım rehberi imar planı gibi kesin yaptırımlar içermeyen, imar yönetmeliği gibi her yere uygulanacak standartlar vermekten ziyade, bir dizi öneri ve tavsiye içermektedir. Bu öneriler köyün kendine has özelliklerinden yola çıkarak ve katılım yoluyla geliştirilir. İmar planı yapılmış yerleşmelerde, rehberler planı destekleyici niteliktedir. İmar planı olamayan yerleşmeler için de yol gösterici düzenlemeleri içermektedir. Köy tasarım rehberleri gelişmiş ülkelerde, yerel yönetimler tarafından köy karakterini korumakta kullanılan en yaygın araçlardandır. Bu ülkelerde köy tasarım rehberlerinin yasal ve kurumsal çerçevesi vardır.

Bu örnek çalışmayla “köy tasarım rehberleri” gerekliliği şöyle özetlenebilir;

- Köylerin geçmişte sahip oldukları, köyün ekonomik ihtiyaçları, gelenekleri ve kültürü ile yaşam mekanları arasındaki güçlü bağların yeniden kurulmasının sağlanması,
- Köyün bir bütün olarak ele alınması,
- Köy meydanı, sokaklar, evler, bahçeler, avlular, ahırlar, tarlalar köyü meydana getiren mekansal öğeler ve bunların kullanım biçimleri arasındaki ilişkiyi yaşayanlarla birlikte yeniden tanımlaması ve anlamlı ilişkiler kurması,
- Köy halkının ihtiyacı olan mekan kalitesini sağlamak için pratik öneriler getirmesidir (Ögdül,2014).

Projenin çeşitli aşamaları kurgulanmış ve aşağıdaki gibi önerilmiştir;

- Köye dair temel bilgilerin toplanması: Köyün coğrafi yapısı, yakın çevredeki doğal varlıklar ve kırsal peyzaj, sosyokültürel özellikler, ekonomik faaliyetler, ulaşım, yerleşme karakteri, yapı karakteri, köyün değişme eğilimleri, riskler ve yerel potansiyeller belirlenecektir.

- Köye ilişkin temel çalışmaların hazırlanması: Köy halkının mekanı kullanma şekli, ortak mekanlarda faaliyetler, mahalleler arası ve mahalle içi yolların ve patikaların kullanımı, ev–bahçe ilişkileri, ev tipleri, evlerin kullanım şekli, köy halkının ihtiyaç ve talepleri, köye dair görsel algılar, köy silueti, kırsal peyzaj özellikleri ortaya konacaktır.
- Köy kimliğini oluşturan temel öğelerin belirlenmesi, köye ilişkin gelişme ve tasarım ilkeleri, kırsal peyzajın ve kırsal yaşamın devamlılığı için öneriler geliştirilecektir.

Bu çalışma halen devam etmekte olup, kırsal mekana ilişkin son dönemde yapılan en kapsamlı çalışma olarak ortaya çıkmaktadır. 2015 yılında basılan Kastamonu Küre Ersizlerdere Köy Tasarım Rehberinde belirtilen köye ilişkin temel analizler ve ilkeler;

- Yerleşme Dokusu
 - Yerleşme Biçimi ve Doğal Çevre İlişkisi
 - * Kırsal peyzaj karakterini korumak
 - Yerleşme Özellikleri
 - Ortak Kamusal Mekanlar
 - * Kırsal ortak yaşamın canlı tutulması (Çeşitlilik, konfor, kimlik)
 - * Doğal çevreye uyum
 - Yollar ve Patikalar
 - * Kırsal peyzaj karakterini korumak
 - * Erişilebilirlik
- Parsel Biçimlenişi (Şekil.2.21)
 - Köy yerleşme dokusunu korumak (Denge ve Uyum)
 - Yeni yapıların köy karakteri ile uyumu
- Kırsal Mimari Karakter
 - Yeşil yapılaşma kriterleri (Basit plan, uygun hacim, yapı kabuğu, uygun yönlenme)

- Enerji etkinliği (enerji etkin peyzaj ve malzeme seçimi, yenilenebilir enerji kaynakları)

olarak sıralanmıştır (Öğdöl, Olgun, alışkan, 2015). Bunlara ilişkin analizler sonucunda belirlenen ilkeler doğrultusunda örnek bir Köy Tasarım Rehberi alışması yapılmıştır. (şekil.2.19)

Köy tasarım rehberleri kırsal yerleşmelerin gelişimi açısından yerleşme ölçeğinden başlayarak doğa ile olan bütünlüğün uyumun sağlanması ilkesiyle, yerleşme bütünü, ortak ve kamusal alanlar, yollar, parseller ve mimari karaktere ilişkin mevcut durum analizi ve bunlara ilişkin temel ilkeleri bir arada sunmaktadır.

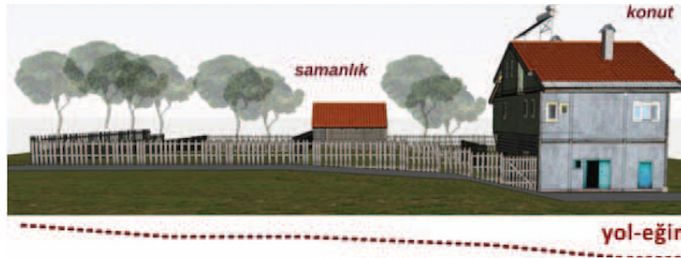
Köy tasarım rehberleri; planlama sistemi içinde kırsal yerleşmelere arazi kullanım planları dışında farklı uygulama araçları geliştirmek, özğün ve karakterini, koruyan değişim potansiyeli olan kırsal yerleşmelere yönelik yönlendirici bir çerçeve sunmaktadır. Özğün ve korumaya değer kırsal yerleşmelerde mevcut ve yeni yapılara ilişkin dengeyi kurmak, köyün karakterinin devamlılığını sağlamak konusunda öneriler geliştirmektedir. Ekonomik canlılık, sosyal bütünlük ve doğayla bütünlęme köy tasarım rehberlerinin temel 3 amacıdır ve bu amaçlar çerçevesinde bir içerik sunmaktadır.

şekil 2.19: Küre Köy Tasarım Rehberi (Öğdöl, Olgun, alışkan, 2015)

Şekil 2.20: Yerleşim ve Doğa İlişkisi (Öğdül, Olgun, Çalışkan, 2015)

Şekil 2.21: Parsel Biçimlenişi (Öğdül, Olgun, Çalışkan, 2015)

Köy tasarım rehberleri; yasal olarak 3194 Sayılı İmar Kanunu’nda 12.07.2013 tarihli değişiklikle 8. Maddede yerini almış olup halen uygulamaya ilişkin yönetmeliği çıkmamıştır. Kanunda yer alan “Köy Tasarım Rehberleri”ne ilişkin eklenen maddeler;

ğ) (Ek: 12/7/2013-6495/73 md.) ... Yerleşme ve yapılaşma özellikleri, mimari doku ve karakteri, gelişme düzey ve potansiyeli açısından önem arz eden köylerde bu özellikleri korumak, geliştirmek ve yaşatmak amacıyla muhtarlık katılımı ile ilgili idarelerce köy tasarım rehberleri hazırlanabilir. Köy tasarım rehberleri ilgili idare meclisi kararı ile onaylanır ve uygulanır.

h) (Ek: 12/7/2013-6495/73 md.) Köylerde ve kırsal özellik gösteren diğer yerleşmelerde yapıların etüt ve projeleri ilgili idarenin veya Bakanlığın taşra teşkilatının mimar ve mühendisleri tarafından hazırlanabilir. Bakanlıkça; bu Kanun kapsamındaki yerleşmelere ilişkin enerji verimli, iklim duyarlı ve ekolojik özellikli plan ve projeler hazırlanabilir veya hazırlattırılabilir, bu nitelikli yapılar inşa edilebilir veya uzun vadeli kredilendirilmek suretiyle desteklenebilir.

Köy tasarım rehberleri ülkemizde kırsal yerleşmelere ilişkin mekansal yaklaşım geliştirmek konusunda yapılmış en güncel ve kapsamlı çalışma olup, tez çalışmasında geliştirilmeye çalışılan yaklaşıma referans oluşturmaktadır.

2.5 Bölüm Değerlendirmesi

Kırsal yerleşme tanımlarından başlayarak ortaya koydukları karakteristikler bu bölümde özetlenmeye çalışılmıştır. Özgün yerleşme biçimleriyle çeşitliliğe sahip ama bir yandan belirli faktörlerle biçimlenen ve tanımlanan kırsal yerleşmelerin bugüne kadar nasıl oluştuğunu değerlendirmek önem teşkil etmektedir. İklim, topoğrafya, doğal kaynaklar gibi fiziksel faktörlerle birlikte sosyal ve ekonomik yapının belirleyici olduğu kırsal yerleşmeler, sergiledikleri karakteristikler ile tasarım yaklaşımı geliştirmek açısından değerli bir kaynak oluşturmaktadır.

Yerleşmelerin nasıl biçimlendiği kadar bu yerleşmelere ilişkin mekansal yaklaşımların dünyada ve ülkemizde "nasıl" uygulandığı da bu çalışma açısından irdelenmeye değer görülmüştür. Tasarım kriterlerinin belirlenmesinde kırsalın sahip olduğu özellikler kadar mevcut yaklaşım ve uygulamalar da önemli bir kaynak sunmaktadır.

Kırsal yerleşmelere yönelik yaklaşımlar dünyada ve ülkemizde bölgesel ölçekte yoğunlaşmakta olup, giderek daha desantralize ve mekansal yaklaşımlar geliştirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. AB Komisyonunun Mekansal Gelişim Yaklaşımı, Avrupa Çevre Komisyonunun raporlarında kırsal alanların önemi, sahip olduğu çeşitliliğin korunarak sürdürülmesine vurgu yapılmaktadır. Kırsal yerleşmelere ilişkin mekansal yaklaşım geliştirilmesi ihtiyacı dünyada da gündemde olan bir meseledir. 1990'lerden itibaren, ölçekler arası bir yaklaşımla, kırsal yerleşmeye ilişkin kalkınma politikaları kadar mekansal ve yerinde uygulamaların varolması bu çalışma açısından önem taşımaktadır. Özellikle dünyada kırsal yerleşmelere ilişkin bölgesel yaklaşımların giderek yerelleşmesi, insan odaklı ve katılımcı süreçleri içerdiği gözlenmektedir (Bölüm.2.3).

Cumhuriyet'ten bugüne kırsal yerleşmelere olan yaklaşım yapılan projeler ve yasal düzenlemeler üzerinden ortaya konmuştur. Cumhuriyet döneminin kırsal alana olan yaklaşımı Köy Kanunu'ndan başlayarak yasal bir zemine oturtulmaya çalışılmış olup, bir diğer yandan mekansal çalışmalarla desteklendiği tespit edilmiştir.

Köy Kanunu’nu takiben numune köy ve göçmen yerleşimlerine ilişkin yerleşim ölçeğinde projeler ve tip konut projeleri üretilmiştir. Köy Kanunu; köylünün imece usulü mekansal ihtiyaçlarını karşılaması için “yönlendirici” niteliktedir. Dönemin ihtiyaçlarını karşılamak üzere yöneticilerin ve mimarların girişimiyle üretilen tip projeler Köy Kanunu’nda yapılması gereken mekansal düzenlemeleri karşılamak üzere, köylünün inşa edebilmesini kolaylaştırmak amacını taşımaktadır. Bu dönemde üretilen projelerde yerleşim yeri seçimi önemsendiği saptanmıştır. Doğal veriler (topoğrafya, morfoloji, jeoloji gibi), mevcut ulaşım sistemiyle entegrasyonu yerleşme tasarımı için yönlendirici faktörler olarak alınarak açık ve kapalı kamusal alanların da kurgulanmasına önem verilmiştir. Dönemin en önemli girişimlerinden biri olan Köy Enstitüleri ise; eğitime yönelik bir hareket olmanın yanında, köylüyü kendi yöresinde eğitmek, bulundukları yörede iş imkanı yaratmak ve yerelde örgütlenmeyi sağlamak açısından bütüncül bir yaklaşım sergilemektedir.

Planlı döneme geçişle birlikte kırsal yerleşmeye yaklaşım Ulusal Kalkınma Planları başta olmak üzere üst ölçekte, ülke geneline özgü bir yaklaşım geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu dönemde Köy İmar Planları; doğal yapı, yapı malzemesi ve aile tipine göre farklılaştırılarak ülke genelinde uygulanmaya çalışılmıştır. Kalkınma Planlarına göre kırsala ilişkin en temel problem “dağınık yerleşim” biçimi olarak görüldüğünden buna yönelik “Merkez Köy” ve “Köy-kent” projeleri geliştirilmiş olup, köylerin kalkınması hizmet götürülmesi ile özdeşleşmiştir. 1980’lerden itibaren Kalkınma planlarında Kırsal Kalkınma odaklı bölgesel yaklaşımlar ağırlık kazanmış olup, hizmet götürme politikaları ve büyük ölçekli yatırımlar ve projeler öne çıkmıştır. 2000’lerden itibaren gelen yasal düzenlemeler ve kanun tasarımları ile kırsal yerleşime ilişkin “yenileme” kavramının ortaya konması kırsal yerleşim karakterini korumaktan öte kentlerde yaşanan dönüşüm projelerinin benzerini çağrıştırmaktadır. TOKİ’nin köylere ilişkin Tarım-Köy projesinin hedefi her ne kadar kırdan kente göçü engellemek üzere köylerde iş alanlarının yaratılması buna ilişkin kırsal mimarinin korunarak, sağlıklı konut inşa etmek olsa da, yapılan projeler “tip proje” özelliğinde olup yere özgü doğal, ekonomik ve sosyo-kültürel farklılıklar gözlenmeksizin hayata geçirilmiştir. “Köy Tasarım Rehberi” çalışması; kırsal yerleşimlerin özgün dokularının yanında sahip oldukları sosyo-kültürel öğelerle birlikte ele alınarak, yöre halkının mekansal ihtiyaçlarına cevap vermek üzere hazırlanmıştır. Bu çalışma Planlı dönem

içerisinde; yere özgü karakteristiklerin irdelenerek, köy yaşamı gözetilerek, kırsal mekana ilişkin önerilerin sunulduğu ve kapsamlı bir örnek model çalışması olarak, günümüzde ve gelecekteki kırsal alan çalışmalarına ışık tutabilecek niteliktedir.

Dünyada ve ülkemizde kırsal alanlara ilişkin yapılan çalışmaların bölge ölçeğinde, kalkınma odaklı, özel durumlara özgü yerleşme ölçeğinde (mübadele gibi) ve tip projeler şeklinde gerçekleştiği tespit edilmiştir. Dünyada 1990'lardan itibaren, ülkemizde de son yıllarda kırsal alanlar üzerindeki baskının artması, yasal tanımların değişmesi, kırsal karakterin korunması, sürdürülebilirlik bağlamında gündeme gelmeye başlamıştır. Bu çerçevede, kırsal yerleşmelere ilişkin mekansal ihtiyaçların karşılanması için mekansal tasarım yaklaşımı geliştirmek ve kırsal yerleşmelerin sorunlarına mevcut potansiyellerini değerlendirerek yerelde çözümler üretmek ve örnek oluşturmak gerekmektedir. Köy tasarım rehberleri çalışması "yöreye özgü" ve "mekansal" ihtiyaçlar için farklı uygulama araçları geliştirilmesi yönünde önemli bir örnek oluşturmaktadır. Son yıllarda değişen kanunlar ve aktörler ile farklı bir yaklaşım geliştirilmesi gerekliliği daha da görünür hale gelmiştir. Bu çalışma ile Köy Tasarım Rehberleri çalışması örneğinden farklı olarak, kırsal yerleşmelerde mekansal ihtiyaçların tasarımı açısından bir yol haritası oluşturmak, ülke genelinde "kırsal yerleşmeler" için bir yaklaşım geliştirmek amaçlanmıştır. Bu konuda hem dünya hem de Türkiye'deki çalışmalar değerlendirilerek kırsal yerleşmeyi biçimlendiren faktörler ışığında belirlenecek tasarım kriterleri Çınardibi Köyü'nde irdelenerek kırsal yerleşmelerin planlaması ve tasarımı konusunda önerilerde bulunulacaktır. Tez çalışması literatür kapsamında değerlendirilen çalışmalardan farklı olarak;

- Kırsal yerleşmeler için mekansal tasarım kriterlerini belirlemek
- Kırsal yerleşmelerin mekansal tasarımı konusunda yol haritası oluşturmak
- Kırsal yerleşmelerde, ortak alanlar çerçevesinde genel olarak kırsal yerleşmelerin tümü için (6360 Sayılı yasa kapsamında kırsal mahalleye dönen köyler dahil) temel tasarım ilkeleri ve örneklerinin sunulmasını
- Katılımcı tasarım ve uygulama süreçleriyle kırsal mekanların yapılması konularında katkı koymaktadır.

3. KIRSAL YERLEŞMELERE İLİŞKİN TASARIM KRİTERLERİNİN BELİRLENMESİ

Kırsal yerleşmeler dünyada da yükselen bir ilgi ile üzerine çalışmalar yapılan alan olmaya başlamıştır. Bu çalışma kapsamında dünyada ve ülkemizde kırsal yerleşmelere ilişkin düzenleyici ve uygulamaya yönelik araçlar ve yaklaşımlar toplu biçimde değerlendirilmiştir (Bölüm. 2). Dünyada kırsal yerleşmelere ilişkin yapılan planlama ve tasarım yaklaşımları irdelendiğinde; insan odaklı ve yerel çözümler üretilmesi, toplulukların ortak faydası gözetilerek, kırsal yaşama göre şekillenen arazi kullanım planları geliştirmek ve katılımcı süreçleriyle tasarımı bir araç olarak kullanmaya yönelik çalışmaların yapılmakta olduğu tespit edilmiştir (Bölüm.2.3). Ülkemizde de Köy Kanunu'ndan başlayarak; ortak alanların düzenlenmesi, kırsalda yaşamın devamını sağlayacak hizmetlerin sunulması ve mekansal düzenlemelerin imece usulü yapılması, köylere ilişkin planlama araçlarının geliştirilmesi söz konusu olduğu ve son dönemde Köy Tasarım Rehberleri ile yöreye özgü ve yerelin katılımıyla köy karakterini korumaya yönelik uygulama araçlarının ve tasarım önerilerinin geliştirilmeye başlandığı saptanmıştır (Bölüm.2.4). Dünyada ve ülkemizde, korudukları özgün dokuları ve zenginliği, yere özgü özellikleri ile kırsal yerleşmeler örnek teşkil etmektedir. Bu çalışmada; kırsal yerleşmelerin karakteristiklerinden yola çıkarak günümüzde bu alanlara ilişkin tasarım alanından bir yaklaşım geliştirmek ve yerleşmenin mekansal gelişimi için tasarım kriterlerinin belirlenmesi ile politikaların geliştirilmesi ve yasal çerçevelerin belirlenmesine zemin oluşturulması amaçlanmaktadır.

Çalışma kapsamında kırsal yerleşmelere ilişkin bu bölüme kadar yapılan literatür araştırması ışığında kırsal yerleşmeler için tasarım kriterlerinin ortaya konarak alanda yapılan gözlemler, analizler yaşayanların görüşleri ile bu kriterler sınanması hedeflenmektedir.

Kırsal yerleşmeler sahip oldukları karakteristikler, özgün nitelikler ve yerel özelliklerini günümüzde kısmen de olsa hala korumaktadırlar. Ülkemizde belirli dönemlerde

daha çok önemsenen ve mekansal önerilerin de üretildiği kırsal yerleşmeler genel olarak kendi hallerinde gelişimlerini sürdürmektedirler. Ancak son yıllarda kırsal yerleşmelere ilişkin yapılan yasal düzenlemeler ile statü kaybı yaşaması, sahip olduğu kaynakların ticarileşmesi, hızlı ve niteliksiz yapılaşmayla pek çok alanda müdahaleye açık bir hale getirilmektedir (Öğdül, 2013). Kırsalın sahip olduğu değerleri koruyarak, varlığını sosyal ve ekonomik olarak sürdürebilmesi gün geçtikçe daha önemli bir konu haline gelmiştir. Planlama ve mimarlık disiplinleri kırsalın potansiyellerini dengeli bir şekilde sürdürebileceği, yaşam ve mekan kalitesini yükseltebileceği biçimde bir yaklaşım geliştirmek sorumluluğunu taşımaktadır. Her yerleşme, kendine özgü topoğrafya, tarih ve kültüre sahip olduğu için kırsala ilişkin tek bir planlama ve tasarım yaklaşımı yoktur (Arendt, 2015). Ancak daha yaşanabilir ve canlı kırsal yerleşmeler için iyi tasarlanmış mekanlar önem kazanmaktadır (Url-4). Önceki bölümlerde literatür araştırması ile kırsal yerleşmeye ilişkin genel tanımlar, mekansal sınıflamalar ve karakteristikler ortaya konarak, kırsal yerleşmeye dair kapsamlı bir bakış oluşturulması hedeflenmiştir. Kırsal yerleşmelere ilişkin dünyada ve ülkemizde mevcut yaklaşımlar ve örnekler incelenerek genel olarak yerleşim ölçeğinde temel alınabilecek tasarım kriterleri ortaya konmaya çalışılacaktır.

Kırsal yerleşmeler her coğrafyada farklılaşan, kültürel ve sosyal olarak çeşitliliğe sahip, tarımsal ekonominin yoğunlaştığı ve yere özgü çözümleriyle özgün mekansal çözümler sergileyen insan yerleşmeleridir. Planlama ve tasarım pratiklerini bu alanlara taşımak, güncel sorunlarına çözümler bulmak için kırsal yerleşme karakteristiklerinden hareketle (Şekil.3.1) kırsal yerleşmeler için mekansal tasarım kriterleri belirlenmiştir;

- Doğaya uyumlu biçimde yerleşmenin gelişimi
- Doğal eşik(orman, kıyı, nehir, sulak alan vb)-yerleşme sınırlarının korunması
- Tasarım ve uygulama süreçlerinin katılımcı olması
- Yeni yapılaşmanın yerel malzemeye ve dokuya uygun gelişmesi
- Kullanılmayan yapıların ihtiyaç doğrultusunda yeniden işlevlendirilmesi
- Farklı ve esnek kullanımlara olanak verecek biçimde açık alanların düzenlenmesi

3.1 Alan Çalışmasına Dair

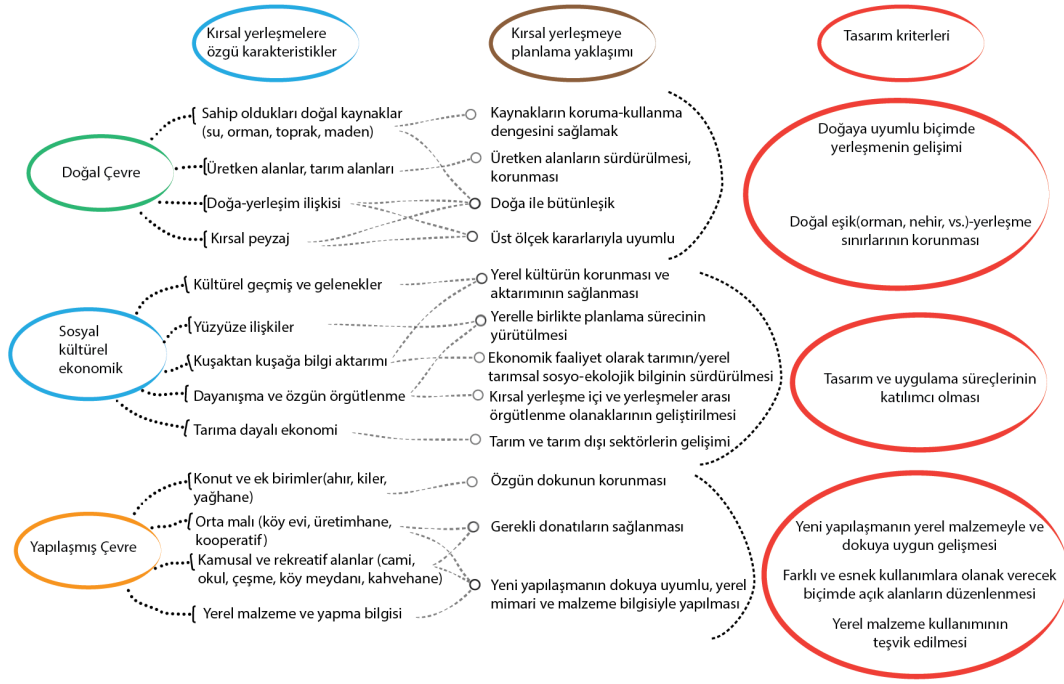
Önceki bölümlerde kırsal yerleşmeye ilişkin mekansal yaklaşımların ortaya konduğu literatür araştırması sonucunda elde edilen bulgular ile kırsal yerleşme için tasarım kriterleri tanımlanmaya çalışılmıştır. Ortaya konan bu kriterler ışığında alanda yapılan gözlemler, yerelle yapılan anket çalışması ve yerelde karar alıcılarla yapılan görüşmelerin değerlendirilmesi ile Çınardibi Köyü üzerinden kırsal yerleşmelere tasarım ölçeğinden nasıl bir yaklaşım geliştirebileceğine dair örnek ve mekansal öneriler sunmak hedeflenmiştir.

Alan çalışmasında kırsal yerleşmenin biçimlenmesini etkileyen faktörlere ilişkin yerleşim ölçeğinde doğal, sosyo-kültürel, ekonomik ve yapılaşmış çevreye ilişkin mevcut durum alandaki gözlemler, Çınardibi köylüsüyle yapılan anket çalışması ve çeşitli kurumlardan alınan verilerin sentezi olarak sunulmaktadır. Bu genel bilgilerin ışığında alanda yerel halkla ve yerel yönetimde ilgili birimlerle yapılan görüşmelerle Çınardibi Köyü'nün mekansal özellikleri ve ihtiyaçları değerlendirilerek; tasarımın özellikle yerleşmelerin ortak alanlarının düzenlenmesine yönelik, bir araç olarak nasıl kullanılabileceği ortaya konacaktır.

Literatürde kırsal alana ilişkin yapılan araştırmalar sonucunda kırsal yerleşmelerin tanımlarından, tipolojik çalışmalardan "mekan"a ilişkin özellikler, ve kırsal yerleşme karakteristikleri belirlenerek; mekanı oluşturan öğeler ve sosyal ve ekonomik özellikler ortaya konmaya çalışılmıştır (Şekil.3.1). Alan çalışmasında belirlenen bu genel özellikler referans alınarak yerel halk tarafından yaşadıkları yere ilişkin ne düşündükleri, mekansal olarak neye ihtiyaç duydukları ve tasarım süreçlerine nasıl katkıda bulunabilecekleri 100 kişi(55 erkek, 45 kadın) ile yapılan anket çalışması ile tespit edilmiştir. Öte yandan işin kurumsal ve yasal boyutunda yerel yönetimin kırsal yerleşmelerde tasarım yaklaşımı geliştirmek konusuna yaklaşımları yapılan görüşmelerde alınmıştır.

3.2 Araştırma Alanına İlişkin Genel Bilgiler

Çalışma alanı olarak seçilen Çınardibi Köyü, İzmir'in Bayındır İlçesi'ne bağlı bir dağ köyüdür. Bayındır ilçesi'ne 31 km, il merkezine 80 km uzaklıkta 710 metre rakımda bulunan köy, Bulgaristan'dan Osmanlılar zamanında 1870'lerde gelen Pomak

Şekil 3.1: Kırsal Yerleşme Mekansal Tasarım Kriterleri

halkından oluşmaktadır. Muhacir olarak yola çıkıp Edirne, İstanbul ve sonra İzmir'e gelen Pomaklar önce Bayındır merkeze yerleştirilmek istenmişler fakat en nihayetinde geldikleri yere en çok benzeyen, etrafı çam ormanlarıyla çevrili dağlık bir bölge olan Kavakalan Mevkii'ne yerleşmişlerdir. 1870'lerde gelen Pomak nüfusu günümüzde hala Çınardibi Köyü'nde varlığını sürdürmektedir.

Alan araştırması için Çınardibi Köyü'nün seçilmesindeki temel sebepler; kırsal yerleşmeye ilişkin tanımlardaki mekansal(Bölüm. 2.1) ve genel yerleşme özelliklerine (Bölüm. 2.2.2), özgün mimari dokuya, kültürel ve sosyal karaktere sahip olması yanında; İzmir'in büyükşehir olması ile birlikte kırsal mahalleye dönüşmesidir.

Alan çalışmasından önce Çınardibi Köyü ve bulunduğu ilçeye ilişkin genel bilgiler vermek ve bölge içindeki yerine değinerek büyük resmi görmek açısından önemlidir.

3.2.1 İlçeye İlişkin Temel Bilgiler

Türkiye'deki önemli büyükşehirlerden biri olan İzmir'in güneydoğusunda Küçük Menderes Havzasında yer alan Bayındır ilçesi doğuda Ödemiş, batıda Torbalı, Kuzeyde Kemalpaşa ve Manisa'nın Turgutlu ilçeleriyle komşudur. Süs bitkisi yetiştiriciliği, zeytincilik, büyükbaş hayvancılık öne çıkan tarımsal üretim alanlarıdır.

İzmir Bölge Planında(İZBP) da "Tarım Odağı" (Şekil. 3.2) olarak tanımlanan Bayındır, sahip olduğu doğal kaynaklar ve tarımsal işgücü ile öne çıkmaktadır (İZKA, 2013).

Şekil 3.2: İzmir Bölge Planı, Sektörel Yoğunlaşma Eğilimleri (İZKA, 2013)

İZKA'nın İZBP kapsamında çalıştayda, Bayındır'daki çeşitli kurum ve kuruluşlardan katılanların da fikirlerinin alınması sonucunda ortaya çıkan sorunlar ve önerileri kısaca özetlenirse;

Sorunlar:

- Sanayi yatırımı olmaması sebebiyle meslek lisesi mezunlarının istihdam edilememesi
- Hayvancılık yapılan bölgede kompost tesisi bulunmaması
- Süs bitkileri üretimi konusunda altyapı eksikliği
- Termal turizm tesislerinin olmaması
- Çiftçilere yönelik kooperatifleşmenin olmaması
- Tarım ürünlerinin pazarlanmasında eksiklik
- Tarım ürünü işleme ve ambalajlama tesislerinin olmaması

- Sosyal donatı eksikliği

Çözümler:

- Kompost tesisi yapılması ve biyokütle enerjisi elde edilmesi
- Organize Sanayi Süs Bitkileri bölgesinin kurulması
- Organik Zeytin Yetiştiriciliği çalışmaları yapılması
- Tarımsal faaliyetlerde kooperatifleşme ve markalaşma
- Zeytinyağı ve süt ürünlerine ilişkin ambalajlama tesisleri kurulması
- Pazarlama konusunda eğitim verilmesi (İZKA, 2013).

2013 yılında yapılan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre ilçenin toplam nüfusu 40.690 kişidir. (TUİK,2013). İZKA'nın(2013) raporundaki 2000 yılı verilerine göre; nüfusun %79'u tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır ve 2023 yılına ilişkin projeksiyonda da tarımsal ağırlıklı yapıyı koruyacağı öngülmektedir. Bunun dışındaki faaliyet alanları ticaret, hizmet sektöründe çeşitli meslekler ve çok sınırlı düzeyde sanayiciliktir.

Bayındır merkezi, Ege Denizine dik uzanan Bozdağlar üzerindeki Bayındır (582 m) ve Basra(663m) tepelerinin güney yamaçlarına kurulmuştur. Doğusundan gelen Küçük Menderes nehri ilçenin Tire ile sınırını oluşturmaktadır. İlçenin kuzeyinde doğu-batı yönünde uzanan Bozdağlar önemli yükseltiyi oluşturur. İlçe Bozdağlar dizininde yer alan kuzeyde Çatma dağı (1337 m) ve Çal dağı, kuzeybatıda Mahmut dağı (1382m), güneyde Küçük Menderes nehri ile çevrilidir. İlçenin güneyinde, Küçük Menderes Nehri'nin bulunduğu vadi tabanında alüvyon topraklarla kaplı Küçük Menderes çöküntü Ovası yer alır. Küçük Menderes ovası başlıca tarım arazisini oluşturmaktadır.

Doğal su kaynaklarına sahip olan ilçede, çeşitli doğal göl, baraj ve gölet rezervuarları bulunmaktadır. Küçük Menderes, ilçenin güneyinde doğu- batı doğrultusundan uzanan en önemli akarsuyudur. İlçenin kuzeyinden güneye doğru inen kış boyu aktif olan dere yatakları bulunmaktadır ancak bu dereler yaz aylarında genellikle kurumaktadır.

Çizelge 3.1: Bayındır İlçesi Nüfus Değişimleri / 1965-2014(TUİK)

Yıl	Toplam Nüfus	Kent Nüfusu	Kır Nüfusu
1965	38.763	11.273	27.490
1970	41.870	12.684	29.186
1975	45.199	14.078	31.121
1980	44.452	12.440	32.012
1985	50.511	17.171	33.340
1990	47.126	13.862	33.264
2000	47.214	15.870	31.344
2007	42.152	14.857	27.295
2008	41.965	21.481	20.484
2009	41.244	21.407	19.837
2010	41.506	21.793	19.713
2011	41.105	21.701	19.404
2012	40.988	21.785	19.203
2013 ^a	40.690	40.690	0
2014	40.310	40.310	0

^a6360 Sayılı yasa sonrasında köylerin ve beldelerin mahalleye dönüşmesiyle köy nüfusları kent nüfusundan sayılmaya başlamıştır.

Akdeniz ikliminin gözlendiği ilçede hakim bitki örtüsü makidir. Yazları kurak ve sıcak, kışları yağışlı ve ılıktır. Kışın sert olmaması, sert ve iğne yapraklı herdem yeşil, ışık isteği fazla, kuraklığa dayanıklı bitkilerin çoğalmasını sağlamaktadır. İlçe yerleşmesinin sınırını oluşturan demiryolunun güneyinde tarım alanları ve kavaklıklar yer almaktadır. İzmir asfaltı ve demiryolu arasındaki imar planına sınır alanlar büyük çoğunlukta çiçek üretim seraları ve zeytin ağaçları ile kaplanmıştır. İlçe merkez yerleşmesinin doğu batı ve kuzeyindeki eğimli arazi tamamen zeytin ağaçları ile kaplanmıştır. Zeytinliklerin bittiği yüksek kesimlerde orman dokusu başlamaktadır. Bu çalı örtüsünün tahribi sonucunda kurak ve taşlı kesimlerde, kuşkonmaz, abdestbozan, erguvan, yabani yasemin, katır tırnağı gibi bodur çalılarla sütlegen, sığır kuyruğu, kekik, lavanta çiçeği gibi otsu bitkiler bulunmaktadır. Öte yandan kuytu ve sulak dere yataklarında çınar, kestane, söğüt, kızılğaç gibi geniş yapraklı ağaçlar bulunmaktadır. 1000 metreye kadar olan yüksekliklerde kızıl çam, fıstıkçamı, daha yükseklerde karaçam yer almaktadır. Ormanlar 24.690 hektar kapladığı alanla ilçenin %41,99'unu oluşturmaktadır. Ormanlık alan tamamen devlet eliyle işletilmektedir. (Url-5)

İlçede, 1 adet anaokulu, 23 adet (15 tanesi birleştirilmiş sınıflı) ilkokul, 9 tane ilköğretim okulu (8 yıllık), toplamda 7 tane ortaöğretim okulu (3 tane Anadolu, 1 tane Kız teknik, 1 tane Sağlık Meslek, 1 Tane Endüstri Meslek, 1 tane İmam hatip) bulunmaktadır. Mesleki eğitim merkezi, Halk eğitim merkezi, kütüphane, sergi salonu, kültür etkinlik ve kültür sanat merkezi de bulunmaktadır. İlçenin sahip olduğu okullardan da anlaşılabileceği gibi okullaşma oranı yüksektir. İlköğretimde okullaşma oranı % 97 gibi yüksek olmasına rağmen eğitim kademeleri açısından irdelendiğinde eğitim seviyesi daha düşüktür. Okuma-yazma bilmeyen(+15 yaş) oranı %4,77 olarak Türkiye ortalamasından(%5,08) daha yüksek bir okuryazarlık oranı gösterirken, İzmir'den(%2,4) daha düşük bir seviyededir. İlçede yükseköğretim mezun oranı %4,44 ile hem Türkiye hem de İzmir'in oldukça gerisindedir.

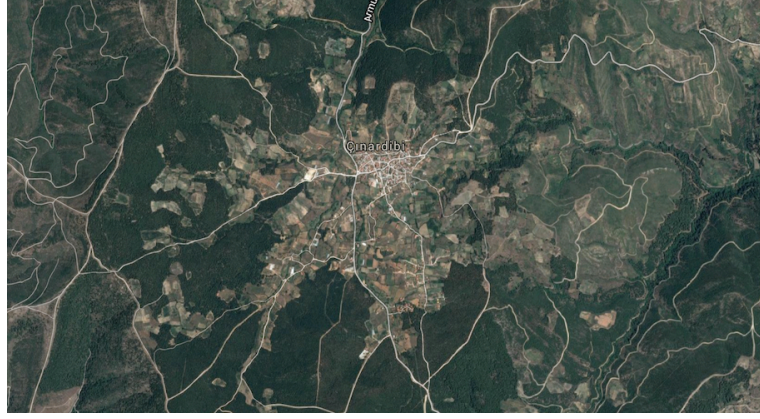
İdari olarak Bayındır İlçesi 6360 Sayılı yasa ile 36 tane köyün katılmasıyla toplamda 59 mahalleden oluşmaktadır. Yerleşmelerin bir kısmı ovada bir kısmı dağların güney yamaçlarında bulunmaktadır.

İlçeye ulaşım karayolundan şehirlerarası terminalden kalkan minibüsler, Basmane Garından kalkan Ödemiş ve Tire demiryoluyla mümkündür.

3.2.2 Köye İlişkin Temel Bilgiler

Bayındır İlçesi'ne bağlı, 710 metre rakımda bulunan Çınardibi Köyü-eski adıyla Osmaniye- Pomak köyüdür. Pomaklar Bulgaristan'da yaşayan Müslüman bir halktır. Çınardibi köyüne Bulgaristan'ın Drenevo ve Dupnisa köylerinden 1878-79 Osmanlı-Rus Savaşı zamanında geldikleri bilinmektedir. Pomaklar ve Bulgarlar arası yaşanan çatışmalar sonucu Osmanlı'ya sığınan Pomaklar muhacir olarak önce Edirne, İstanbul ve sonra da İzmir'e gelmişlerdir. Hükümetin Bayındır merkeze yerleştirmek istediği Pomak halkı üç sene burada ikamet ettikten sonra geldikleri yere oldukça benzeyen çam ormanlarıyla çevrili Kavakalan mevkiine yerleşmişler (Çetin, 2011)

Çınardibi; Torbalı İlçesi'ne bağlı Dağtekke, Karakızlar, Karaot; Kemalpaşa İlçesi'ne bağlı Yeşilköy (Sinekköy), Cumalı, Gökyaka Tekeköy, Dereköy, Bayramlı (Eşen) ve Bayındır İlçesi'ne bağlı Osmanlar, Dernekli Köyleri ile çevrilidir. İlçenin en kalabalık ve gelişmiş köylerinden biri olan Çınardibi Köyü'ne ilişkin fiziksel (doğal

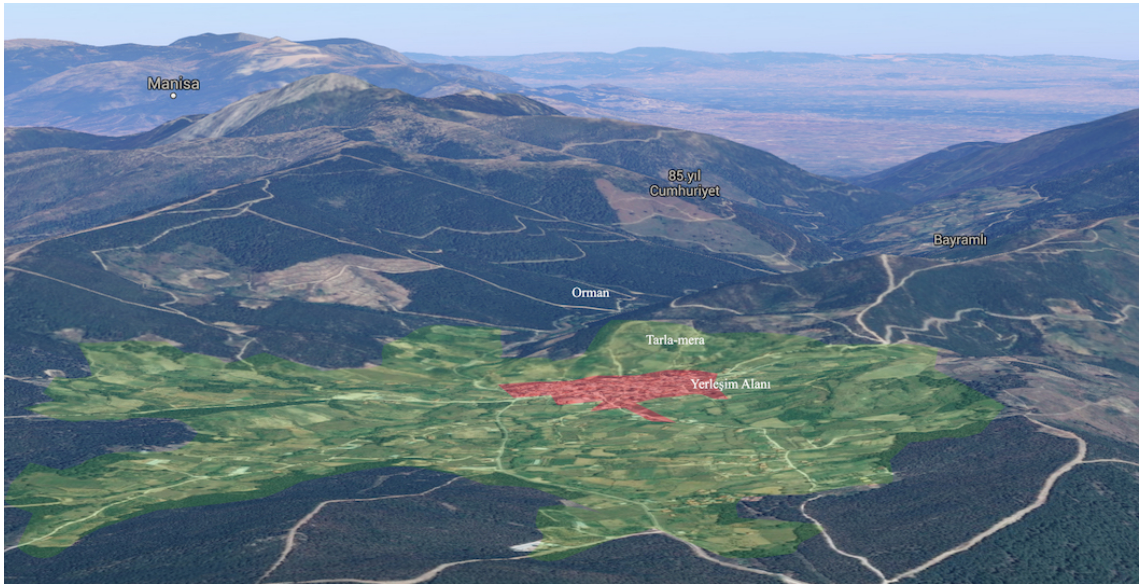

Şekil 3.3: Çınardibi Köyü hava fotoğrafı (maps.google.com, 2015)

ve yapılaşmış çevre), sosyo-kültürel, ekonomik özellikler ortaya konarak yerleşmenin mevcut durumu aktarılacaktır.

3.2.2.1 Doğal Çevre

Çınardibi köyü 710 metre rakımda Akdeniz iklimi bitki örtüsüne sahip, çam ormanlarıyla çevrili bir coğrafyada bulunmaktadır. Orman köyü olarak sınıflandırılacak köyün coğrafi yapısı yerleşim biçimi, sosyal hayat ve ekonomik hayatı belirleyici bir role sahiptir. İklimin ovadakine oranla daha sert, kışların soğuk ve rüzgarlı olması hem tarımsal üretim hem de yapılaşma açısından belirleyicidir. Yayıda kurulu olan köy toplu bir yerleşim yapısına sahiptir.

Şekil 3.4: Çınardibi Köyü yerleşme-doğa ilişkisi (maps.google.com hava görüntüsü kullanılarak üretilmiştir, 2015)

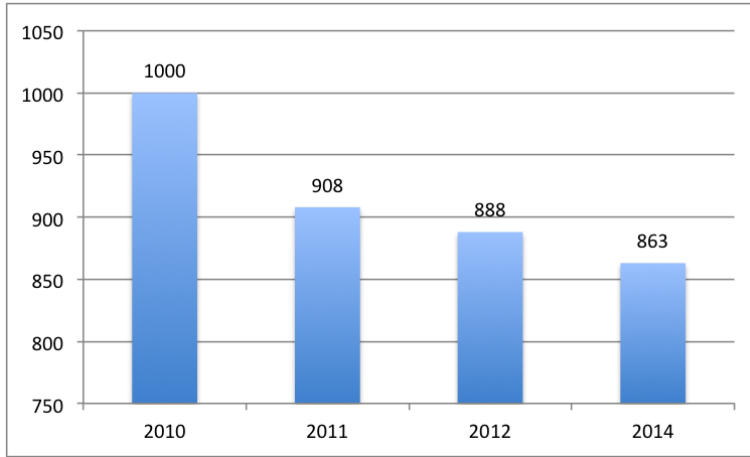
Oldukça engebeli arazi yapısına sahip olan köyde yerleşme düzlük bir alanda gerçekleşmiş olup bu ekonomik yapı için belirleyici olmuştur. Coğrafi ve iklim koşullarının belirlediği ölçüde meyvecilik(kiraz, elma), bağcılık ve hayvancılık yapılmaktadır.

3.2.2.2 Sosyo-kültürel Yapı

Nüfus

Adrese Dayalı Nüfus Sistemine göre 2014 yılı nüfusu 863 kişi olup köy toplam 304 haneden oluşmaktadır. Kadın nüfusu 422, erkek nüfusu 441 kişidir (TÜİK, 2015). Çınardibi Köyü 1870’lerde Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında Bulgaristan’dan gelen Pomak halkı yerleşmeden önce çevredeki yörüklerin yayla olarak kullandığı bir bölgedir. Çetin’in köyün en eski yaşayanlarından Ramazan Türkoğlu’ndan aktardığına göre; Drenova ve Dupnisa köylerinden aileler 3 kfile halinde gelerek yerleşmişler ve her haneye 1 dekar ev yeri, 8 dekar tarla verilmiştir.

1904 yılındaki nüfus sayımına göre köyde 265 kişi yaşadığı belirtilmektedir. 1960’lara kadar artış gösteren nüfusta bu dönemde bir düşüş yaşanmış olup 2000’lere kadar nüfus artmaya devam etmiştir. 2000’lerden itibaren hem ilçe hem de köyün nüfusunda düşüş gözlenmektedir (TÜİK) (Şekil.3.5) .

Şekil 3.5: Çınardibi Köyü Nüfus Değişimi(TÜİK, 2015)

Eğitim

Köyde Orhan Kahraman İlkokul ve Ortaokulu bulunmaktadır ve çevre köylerden Dernekli ve Osmanlar köylerinden çocuklar da bu okula taşınmalı sistemle erişmektedirler. Köydeki öğrencilerin, lise eğitimi için Bayındır İlçesi’nde bulunan

Anadolu, İmam Hatip, Endüstri Meslek veya Kız Meslek Lise'lerine devam ettikleri belirtilmektedir.

Gelenekler

Osmanlı İmparatorluğu zamanında Bulgaristan'dan gelen Pomak halkı halen birtakım geleneklerini (Hıdırellez Şenlikleri gibi) ve en önemlisi de kendi dillerini yaşatmaktadır. Geldikleri coğrafyaya benzer olan Çınardibi köyünde de hayvancılık ve meyvecilik faaliyetlerini küçülerek de olsa sürdürmeye devam etmektedirler.

3.2.2.3 Ekonomik Yapı

İlçenin tarımsal yapısını oluşturan köylerden biri olan Çınardibi Köyü'nde coğrafyasının, iklim koşullarının belirlediği biçimde kiraz ve elma üretimi, bağcılık ve hayvancılık en önemli ekonomik faaliyetlerdendir. Öte yandan Kemalpaşa gibi sanayi kuşağındaki ilçeye yakınlığı sebebiyle Çınardibi köylüsü de toprakta olduğu kadar çevre fabrikalarda da(turşu, kuru meyve) çalışmaktadır.

3.2.2.4 Yapılaşmış Çevre

Çınardibi köyü geleneksel taş mimarisi, organik sokak dokusuna sahip toplu biçimde yerleşme görüntüsü vermektedir. Bölgeye özgü kayrak taşı ile duvarları ve taş çatısı ile özgün mimari niteliklerini koruyan yapılar mevcuttur (Şekil.3.6).

Şekil 3.6: Köydeki kayrak taşı dokusunu koruyan yapı (Kutlar, 2015)

Köydeki taş ustalığını sürdürebilecek ustaların kalmaması, yerelin ve ustaların daha hızlı inşa etme imkanı sağlayan malzemeleri tercih etmesi gibi sebeplerle, köyün dokusu içinde farklı yapı malzemeleri kullanımı da söz konusudur. Yıllar içinde artan

nüfusu ve çeşitli hayvancılık tesislerinin kurulmasıyla birlikte, köyün hem içinde hem de çeperlerinde daha geniş parsellerde tuğla ve betonarme yapılara rastlanmaktadır. Köyde konutlar bahçe içinde tek veya iki katlı olup, konut bahçesi içinde odunluk, kümes, ağıl, dam gibi ek yapılar bulunmaktadır.

Şekil 3.7: Köyün çeperlerinde gelişmiş olan tavuk/ hindi çiftlikleri (Kutlar, 2015)

Merkezden çepere doğru daha geniş bahçeler içinde konutlara, meyve bahçelerine ve küçük ölçekte tavuk, hindi gibi kanatlı hayvan çiftliklerine rastlanmaktadır (Şekil.3.7). Köy içi yollar kilit parke taşıyla kaplanmıştır, köye ulaşan yol stabilize asfaltdır.

3.3 Kırsal Yerleşmelere İlişkin Belirlenen Mekansal Tasarım Kriterleri Çerçevesinde Alanın İrdelenmesi

Çınardibi Köyü'nde yerelle yapılan anket çalışmaları, alanda yapılan gözlemler ve yerel yönetim birimleriyle yapılan görüşmeler ile kırsal yerleşmelere ilişkin belirlenen mekansal tasarım kriterleri irdelenmiştir.

3.3.1 Doğal Çevre ve Gelişme Sınırları

Çam ve ibreli ağaçlarla kaplı ormanlarla çevrelenmiş olan köyün merkezindeki yapılaşmış alan gelişimi doğal yapı karakteriyle uyum göstermektedir. Yerleşmenin çevresine yayılan kanatlı hayvan çiftlikleri ve bir takım yazlık konutlar dışında 2013 yılından bu yana sürmekte olan Rüzgar Enerjisi Santrali projesiyle çeperlere doğru doğal gelişme sınırlarının zorlandığı gözlenmektedir. Köylülerin tarım yaptıkları ve eskiden de "mera" olarak kullandığı alanlarda Bakanlar Kurulu tarafından verilen acele kamulaştırmalar sonucunda toplamda 126 türbinlik projenin 6 türbini (Şekil.3.8)

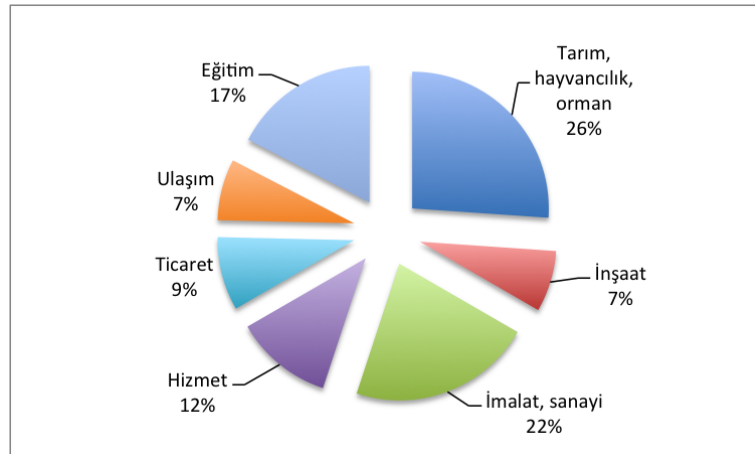
yerleşmiş bulunmaktadır. İzmir Valiliği tarafından verilen "ÇED gerekli değildir" raporu ve ardından gelen acele kamulaştırmalarla ilgili davalar hala sürmektedir. İlçe ve Büyükşehir belediyesinden bağımsız olarak Çınardibi ve çevresindeki 8 köyü kapsayan bu büyük enerji projesi yerleşmenin doğal sınırlarına dayanmakta ve orman alanları üzerinde baskı yaratmaktadır.

Şekil 3.8: Rüzgar Enerjisi Santralini ilk türbinleri (Kutlar, 2015)

3.3.2 Köyde Sosyo-Ekonomik Yaşam ve Mekanlar

Köylüyle yapılan anketler ve kişisel gözlemler sonucunda ekonomik yapının kısmen toprağa dayalı olduğu tespit edilmiştir. Ekonominin yıllar içinde tarımdan diğer sektörlere doğru kayması söz konusudur. Geçmişte hayvancılık ve meyvecilikle geçinen köylüler sigortalı bir işte çalışmayı tercih etmektedirler.

Şekil 3.9: Görüşme yapılan nüfusun işkollarına dağılımı

Kadınların da erkekler gibi köyün dışında fabrikalarda çalışması söz konusudur. Çınardibi köylüleri; Kemalpaşa ve Torbalı gibi gıda sanayinin de gelişmiş olduğu

bölgelerdeki gıda işleme fabrikalarında, öte yandan çevredeki ormanlarda kesim vb. işlerde de çalışmaktadırlar. Bunun yanında köyde inşaat, yeme-içme hizmeti ve ticaret de önemli sektörler olarak öne çıkmaktadır (Şekil.3.9). İnşaat işiyle uğraşanlar, çevre köy ve ovadaki ilçelerde de çalışmakta, genel olarak köyün inşaat işleriyle bizzat kendileri uğraşmaktadırlar. Köyün merkezinde beş adet kahvehane, bir adet fırın, dört adet bakkal(biri kooperatife ait), bir adet tekeli bayii, bir adet kasap, iki adet yemek salonu, bir adet nalbur bulunmaktadır (Şekil.3.10). Bu işlevsel çeşitlilik sayesinde köylü gündelik ihtiyaçlarını köyden temin edebilmektedir. Bu bölgedeki en temel sorunun sağlık ve toplu taşıma hizmetlerinden kısıtlı olarak yararlanılabilmesi olduğu belirtilmektedir. Köyde bir adet sağlık ocağı bulunmasına rağmen sağlık görevlisinin bir gün geliyor olması köyün yaşlı nüfusu ve Bayındır ve diğer ilçe merkezlerine olan uzaklığı sebebiyle yetersiz düzeyde hizmet verebildiği gözlenmiştir. Çınardibi Köyü'nün hem çevre köyler arasında en büyük ve gelişmiş köy olması, stratejik konumu, sağlık ocağı ile çevre köylere hizmet etme potansiyeline sahiptir.

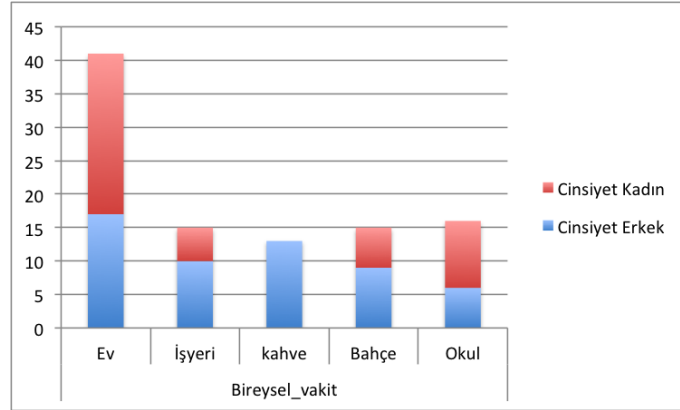

Şekil 3.10: Köy meydanındaki yapılar

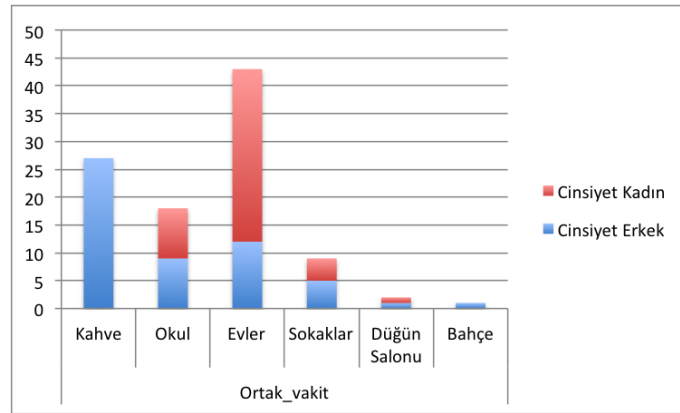
Anketlere göre köyde cinsiyet, eğitim düzeyi ve yaş gruplarına göre farklı mekan kullanımları ve tercihleri bulunmaktadır. Çalışmayan kadınlar vakitlerini daha çok evlerinde geçirirlerken biraraya geldikleri mekanlar da yine evler olmaktadır (Şekil.3.13) Erkekler eğer çalışmıyor ise vakitlerini kahvelerde geçirmekte ve yine buralarda biraraya gelmektedir. Tarım, inşaat, hizmet gibi sektörlerde çalışan erkekler de genelde kahvede biraraya gelmektedirler(Şekil.3.14).

Köyde bireysel ve ortak zamanlarını evlerinde geçiren köylünün %85'i bahçeli evde oturmakta ve bahçeleri genelde kendi ihtiyacı için bahçe yapmak, varsa hayvanlarını barındırmak için kullanmaktadır. Salça yapımı, tarhana kurutma gibi faaliyetler için çoğunluklar her hanenin kendi bahçesini kullandığı, ortak üretim bahçelerde biraraya gelmedikleri belirtilmiştir.

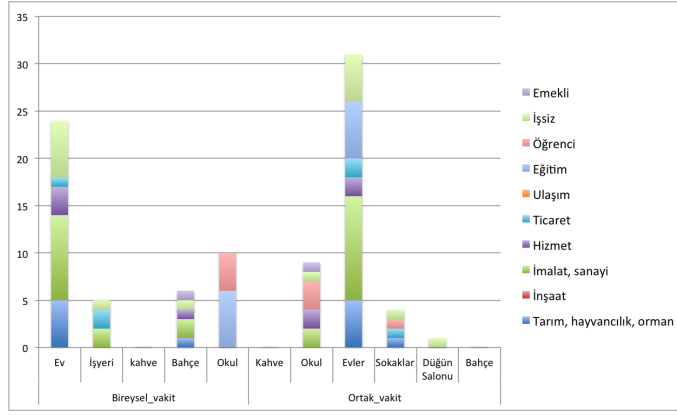
Genel olarak köylünün gündelik yaşamının cinsiyet fark etmeksizin iş-ev arası geçirdiği gözlenmiş olup, ortak mekan eksikliğinin yanısıra ortak üretim yapmadıkları tespit edilmiştir. Köyde geçmişte kadınlara yönelik dokumacılık kursları, üretim tezgahları olduğu ve kadınların üretimde bulunduğu, bölgenin hayvancılık faaliyetiyle paralel olarak kooperatifin aktif bir şekilde işlediği anketler sırasında sıkça bahsedilen konular olmuştur. Kooperatifin köydeki sütü toplayıp satması, kadınların toprakta olduğu kadar elışı üretimi yapma imkanlarının olması köyün ekonomik yapısının geçmiş yıllardaki ekonomik çeşitliliğini ortaya koymaktadır.

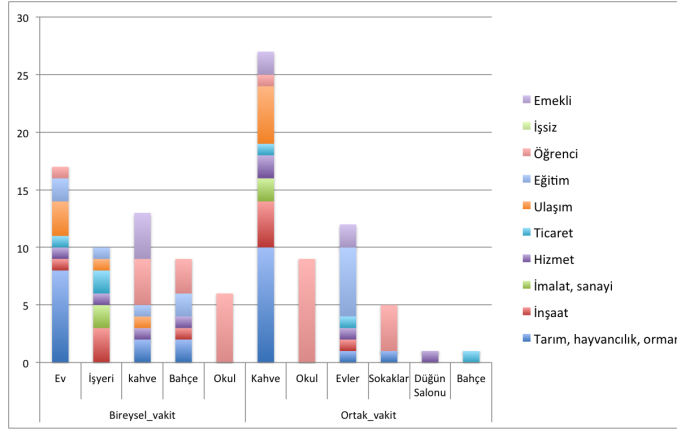
Şekil 3.11: Cinsiyete göre kişilerin köyde bireysel olarak tercih ettiği yerler

Şekil 3.12: Cinsiyete göre kişilerin köyde akraba, arkadaşlarıyla birlikte tercih ettiği yerler

Şekil 3.13: Çalışma durumuna göre kadınların tercih ettiği mekanlar

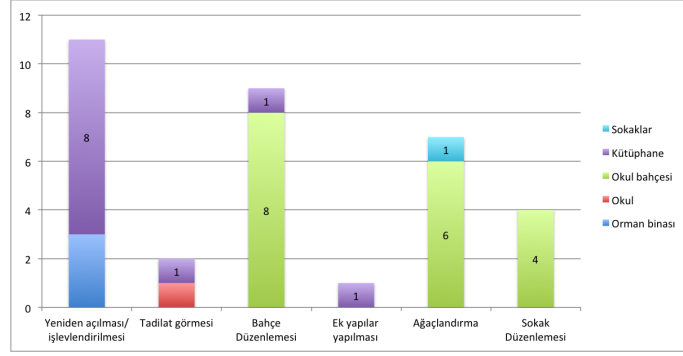

Şekil 3.14: Çalışma durumuna göre erkeklerin tercih ettiği mekanlar

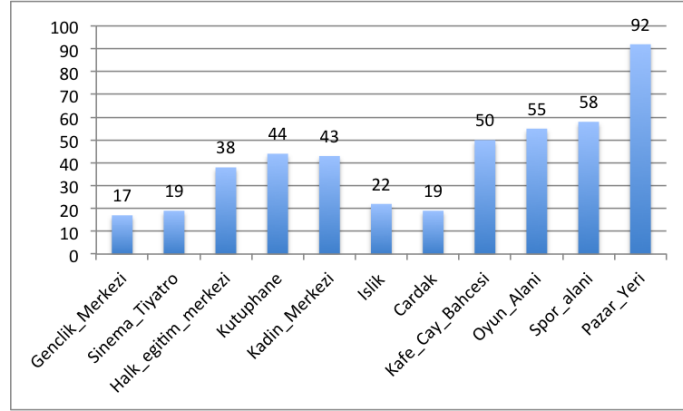
3.3.3 Yapılaşmış Çevre ve Ortak Mekanlara İlişkin Talepler ve Öneriler

Köyde özellikle kadınlar ve okulda çalışan öğretmenler ortak mekanlar konusunda daha sınırlı alanlarda kalmaktadırlar. Genel olarak okulun öğrenciler kadar veliler için de bir toplanma mekanı olduğu ortaya çıkmıştır. Mevcutta kullanılan ya da kullanma potansiyeline sahip mekanlara ilişkin öneriler okul bahçesi, köy meydanında bulunan Kütüphane üzerinde yoğunlaşmaktadır (Şekil 3.15). Okulun pek çok insan için birleştirici bir mekan olması sebebiyle bu mekana ilişkin ağaçlandırma, aydınlatma yapılması, bahçenin düzenlenerek oturma alanları yaratılması ve eğitim dışındaki diğer toplumsal-kamusal amaçlar için de kullanılmasına yönelik öneriler getirilmiştir.

Köyde yeni mekanların yaratılması konusunda en büyük talep Pazar yeri yapılması yönündedir. Çınardibi Köyü'nün komşusu, Torbalı İlçesi'ne bağlı Dağtekköyü'nde Muhtarlık ve Torbalı Belediyesi tarafından yapılan pazar tezgahları ve meydan düzenlemesi özenilen bir örnek oluşturmaktadır(EK.A2). Köyün halen önemli bir kiraz üreticisi olması yanında, yaptığı tarımsal olan ve olmayan diğer ürünlerin

Şekil 3.15: Mevcut yapılara ve açık alanlara ilişkin öneriler

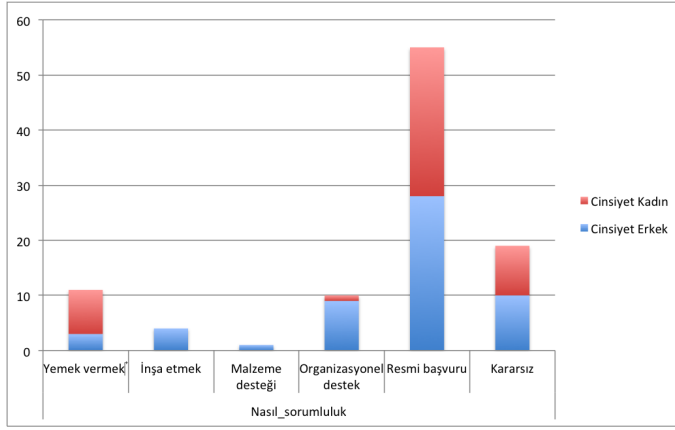
Şekil 3.16: Mekan Önerileri

satılabileceği bir alan önemli bir mekansal ihtiyaç ve ekonomik bir katkı olarak görüldüğü tespit edilmiştir.

Köyde özellikle çocukların talep ettiği Spor alanı, Oyun alanı, Kafe/ Çay bahçesi gibi alanlar da çocuk, genç, öğretmen ve kadınlar için ortak mekanlar olma potansiyeline sahiptir. Kadınların ve köyde görev yapan öğretmenlerin dışarda biraraya gelebildikleri mekanın okul ile sınırlı olması sebebiyle bu tip açık alanlara ihtiyaç olduğu gözlenmiştir.

Bir diğer önemli mekansal ihtiyacı ise kadınların biraraya gelebilecekleri, üretim yapabilecekleri, çeşitli kursların düzenleneceği bir "Üretim Merkezidir". Kadınların da diğer ilçelerde fabrikalarda ya da orman işlerinde çalıştığı tespit edilmiştir. Köyde kadınların biraraya gelmek, köyde tarımsal olmayan bir üretimde bulunabilmek, ekonomiyi canlandırmak açısından talep edilen üretim merkezinin pek çok ihtiyacı karşılayabilecek potansiyelde olduğu saptanmıştır.

Kırsal yerleşmelerde imece usulü, dayanışarak ihtiyaca yönelik yapıların yapılması, onarılması ve tadilat yapılması gelenekselleşmiş bir konudur. Çınardibi Köyü'nde

Şekil 3.17: Köyde ortak kullanıma yönelik mekanların yaratılmasında nasıl bir sorumluluk alabilirsiniz?

de inşaat işlerini köydeki ustaların yaptığı ve tamirat işlerini de haneden bireyler ve ustaların yaptığı gözlenmiştir. Çınardibi Köyü'nde imece bir mekan inşa faaliyetiyle yapılan ve halen kullanılmakta olan lojman yapısı örnek verilebilir. Muhtarlığın girişimiyle köyde görev yapan öğretmenler için, köylünün maddi desteği ve emeğiyle lojman yapısı yapılmıştır. Köyün kullandığı kaynak suyuna bağlı içme suyu hattının teşkil edilmesi, köyde ve okul bahçesinde çocuklar için çeşme yapımı gibi ortak kullanıma yönelik düzenlemelerin köydeki ustalar tarafından yapıldığı yapılan görüşmeler sonucunda kaydedilmiştir. Köyde mekan yaratımı ile ilgili var olan tecrübe önem teşkil etmektedir. Köyde ihtiyaç duyulan ortak mekanlara ilişkin ankete katılan tüm bireyler fikrini belirtmiştir. Öte yandan bu mekanların ihtiyacının karşılanması için nasıl bir sorumluluk alabileceklerine dair daha çekingen oldukları gözlenmiştir. Ortak mekanlara ilişkin eksiklikleri, mevcut alanlarda neler yapılabileceğine dair öneriler ve fikirler sunan köylülerin bu mekanların yapılmasında "Resmi başvuru" yapmak (yetkili kurumlara yazılı başvuru yapmak) konusunda istekli oldukları ortaya çıkmıştır. Öte yandan bu mekanların yaratılması ile ilgili inşaat faaliyetini organize etmek(10 kişi), bu süreçte yemek hizmeti vermek (11 kişi) ya da doğrudan inşaata yardımcı olmak(4 kişi) konusunda da sorumluluk alabileceklerini ifade etmişlerdir (Şekil.3.17). Diğer yandan, bu mekanlarla ilgili nasıl bir sorumluluk alacağını bilmeyen ve bu konuda daha çekingen kalmayı (19 kişi) tercih edenler de mevcuttur. Kırsal yerleşmelerin mekansal düzenlemesi ilgili yetkilerin Muhtarlık ve İl Özel İdarelerinden alınıp İlçe ve Büyükşehir Belediyelerine bağlanmasının, yerel halkın nasıl sorumluluk alacağı konusunda kararsızlığının en temel sebebi olarak tespit edilmiştir.

3.3.4 Yetkili Kurumlarla Görüşmeler ve Kırsal Yerleşmelere İlişkin Görüşler

İzmir Büyükşehir Belediyesi mücavir alan sınırları içinde kalan 18 adet dağ köyü ile birlikte Çınardibi Köyü'nün de imar denetim ve sorumluluğu 2004 yılında Bayındır Belediyesi'ne devredilmiştir. 6360 Sayılı kanun öncesinde bu yetki devri gerçekleşmiş olmasına rağmen, köylere ilişkin imar çalışması yapılması gerekli görülmemiştir. 6360 Sayılı Kanun ile birlikte bu yerleşmelere ilişkin plan yapılması, tip proje üretilmesi sorumluluğu yüklenmiş olmasına rağmen, Bayındır Belediyesi'nde yapılan görüşmelerde Çınardibi Köyü'ne ilişkin bir çalışma olmadığı anlaşılmıştır. Şehir Plancısı Emin Köleli'nin aktardığı üzere; mahalleye dönüşen köyler için imar planı çalışmaları ancak Enerji, Turizm bölgesi olan ya da imar problemi olan bölgelerde söz konusudur. Bayındır Belediyesi sınırları içinde bu anlamdaki çalışmalar henüz başlamamıştır. 6360 sayılı yasanın kırsal mahallelerle ilgili İlçe Belediyesine yüklediği en önemli sorumluluk, tip proje uygulaması olup, bunun vatandaşa maddi bir yük oluşturduğu ve uygulamada da verimli olmadığı vurgulanmıştır. Bir diğer sorun ise, mekansal olarak verilecek kararların İşyeri Açma Çalışma Ruhsatı alınmasını gerektiren durumlarda (kahvehane, kıraathane) belirli fonksiyonların belli bir mesafede konumlanması zorunluluğudur. Örneğin kahvehane gibi fonksiyonlar, okul/ eğitim veya cami alanından belirli bir mesafede konumlanmalıdır. Bu da mevcut kahvehanelerin kapanması durumunda aynı yerde açılmasını mümkün kılmayan, kırsal yerleşmelerdeki geleneksel dokuyla, gündelik alışkanlıklarla uyum göstermeyen bir durum yaratabilecektir.

Büyükşehir Belediyesinde Şehir Plancısı Yağmur Han Şenel ile yapılan görüşmelerde de benzer değerlendirmeler elde edilmiş, ancak turizm ve enerjiyle ilgili projeler söz konusu olduğunda Planlama birimi olarak kırsal mahallelerle ilgili çalışmalar yaptıklarını belirtmiştir. Bu durumların dışında kırsal mahallelere ilişkin taleplerin ilçe belediyesinden geldiği, Bayındır İlçe Belediyesi tarafından kırsal yerleşmelerin mekansal düzenlemesi ile ilgili Büyükşehir'e iletilen herhangi talep olmadığı belirtilmiştir.

Çınardibi köyü Muhtarı Ramazan Satın, son iki senede muhtarlığa ait arazilerin ve muhtarlığa bağışlanan yapının Belediyeye devredilmesi ile mekansal düzenlemelerle ilgili herhangi bir yetkisinin kalmamasının ötesinde bu alanların kontrolünün kaybedildiğini belirtmiştir. İçinde zeytinlik, lojman, kooperatif, okul ve bahçesinin

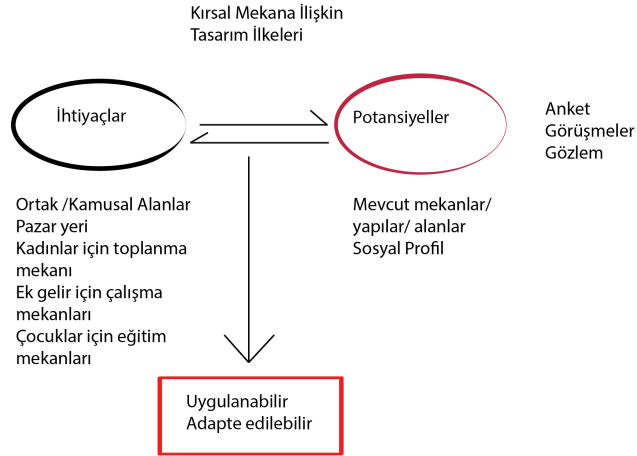
de bulunduğu 34 parselin belediyeye devrinin gerçekleştiği ifade edilmiştir. Örneğin; lojman binası köylünün imkanları ve emeğiyle imece usulü yapılmış olup artık Belediye'nin mülkiyetine geçmiş bir yapı niteliğine dönüşmüş, diğer yandan yeni gelen öğretmenlerin kalmasıyla ilgili karar mekanizması belirsizliğini korumaktadır.

Genel olarak, yerel yönetim birimleri (Büyükşehir ve İlçe Belediyesi) ve yetkilileri arasındaki mesafe giderek artmış olup, yetki karmaşası ortaya çıktığı saptanmıştır. İlçe yönetimi bundan sonra İl zel İdaresinin yaptığı çalışmaların takibini, onarımını yapmakla yükümlüdür. Kırsal mahallerdeki ihtiyaçlarla ilgili Muhtarlıkların herhangi bir yetki ve bütçesi kalmadığı gibi bu ihtiyaçların karşılanması ile ilgili muhattap İlçe ya da Büyükşehir Belediyesidir. Ancak bu konularla ilgili ilçe belediyelerinde bir çalışma başlamadığı ve planlanmadığı görüşmelerde vurgulanmıştır. ınardibi Köyü yerleşmesi örneğinde; yetkili kurumların mevcut durumu nedeniyle kırsal yerleşmelerin bu araştırmanın konusu olan mekansal ihtiyaçlarına yönelik uygulamaların gerçekleşmesinin daha çok içsel dinamiklerle ve yerelden harekete geçilmesine muhtaç olduğu ortaya çıkmaktadır.

3.4 Kırsal Yerleşme Mekansal Tasarım Kriterleri çerçevesinde ınardibi Köyü için Mekansal Tasarım İlkeleri ve Geliştirilen neriler

Literatür araştırması, kırsal yerleşimlerde gerçekleştirilen mekansal tasarım rnekleri (EK.A1) değerlendirilerek, ınardibi Köyü'nde yapılan alan araştırması (şekil 3.18) sonucunda bu yerleşmenin sahip olduğu nitelikler değerlendirilmiş olup (şekil 3.19), mekansal ihtiyaçları doğrultusunda ortak mekanların gelişimi için gelecekteki çalışmalara referans olacak mekansal tasarım ilkeleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Mekansal tasarım kriterleri çerçevesinde alanda yapılan anket çalışması ve gözlemler sonucunda, ortak alanlara ilişkin ihtiyaçların yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda; kırsal yerleşmelerde özellikle ortak mekanlara yönelik temel tasarım ilkeleri ve öneriler geliştirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır. Genel tasarım ilkeleri ve öneriler ınardibi Köyü'ndeki mevcut alanlar, mekanlar, yapılar ve sosyal profilin potansiyelleri değerlendirilerek geliştirilmeye çalışılmıştır.

Şekil 3.18: Alan Çalışması Akış Şeması

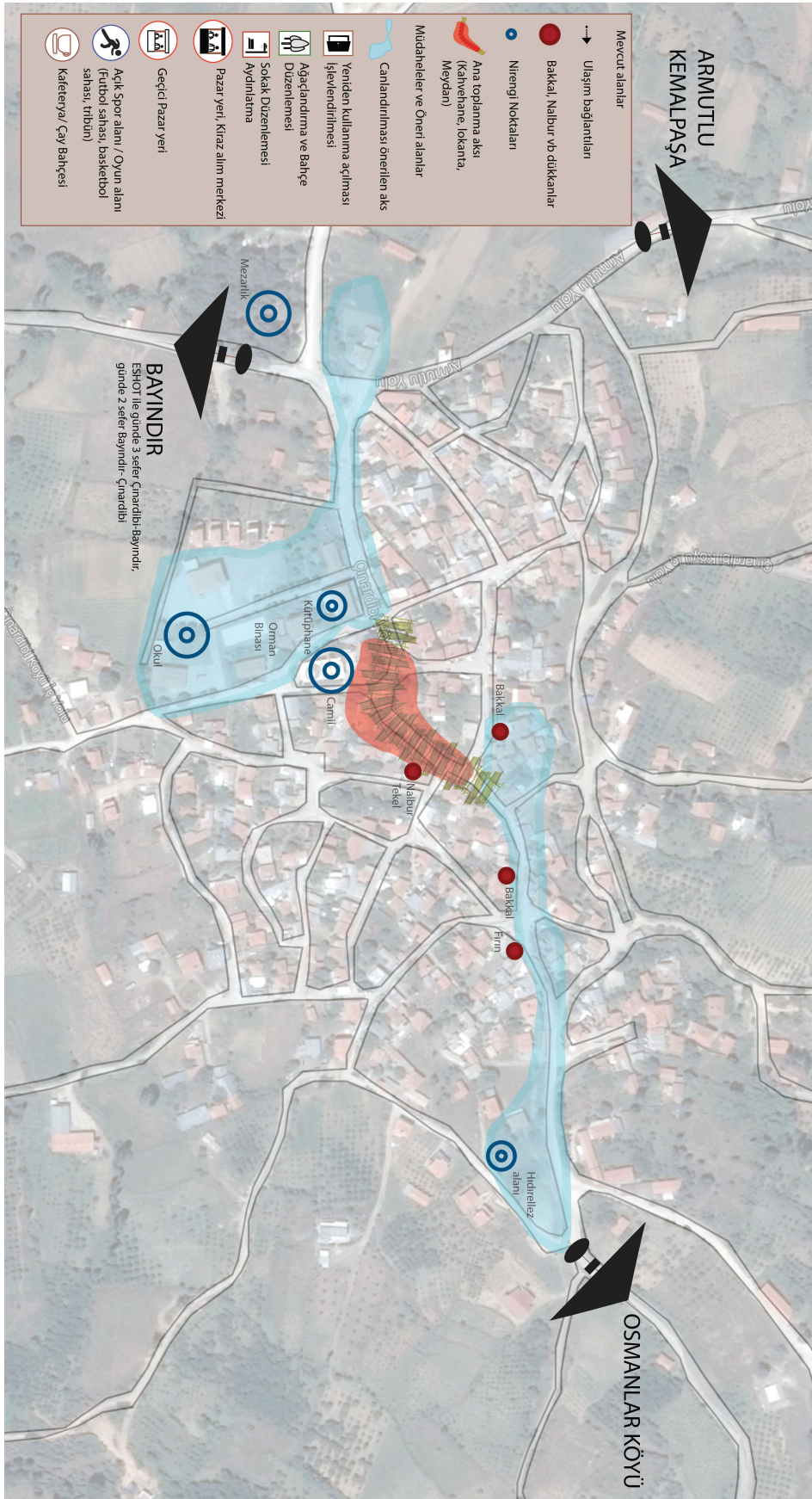
3.4.1 Yerleşme Gelişimi

Kırsal yerleşmelerin mekansal gelişimini etkileyen; sahip olduğu doğal kaynaklar (orman, nehir, kıyı vb.), yerleşme dokusunu oluşturan yollar, sokaklar ve yapılar temel öğelerdir. Kırsal yerleşmeye özgü karakteristiklerin temelini oluşturan bu öğelerin mevcut yaklaşımlar ışığında; yerleşme dokusunu bozmadan, yerelin ihtiyaçları doğrultusunda, yereldeki dinamik ve potansiyellerle birlikte geliştirilmesi önem teşkil etmektedir.

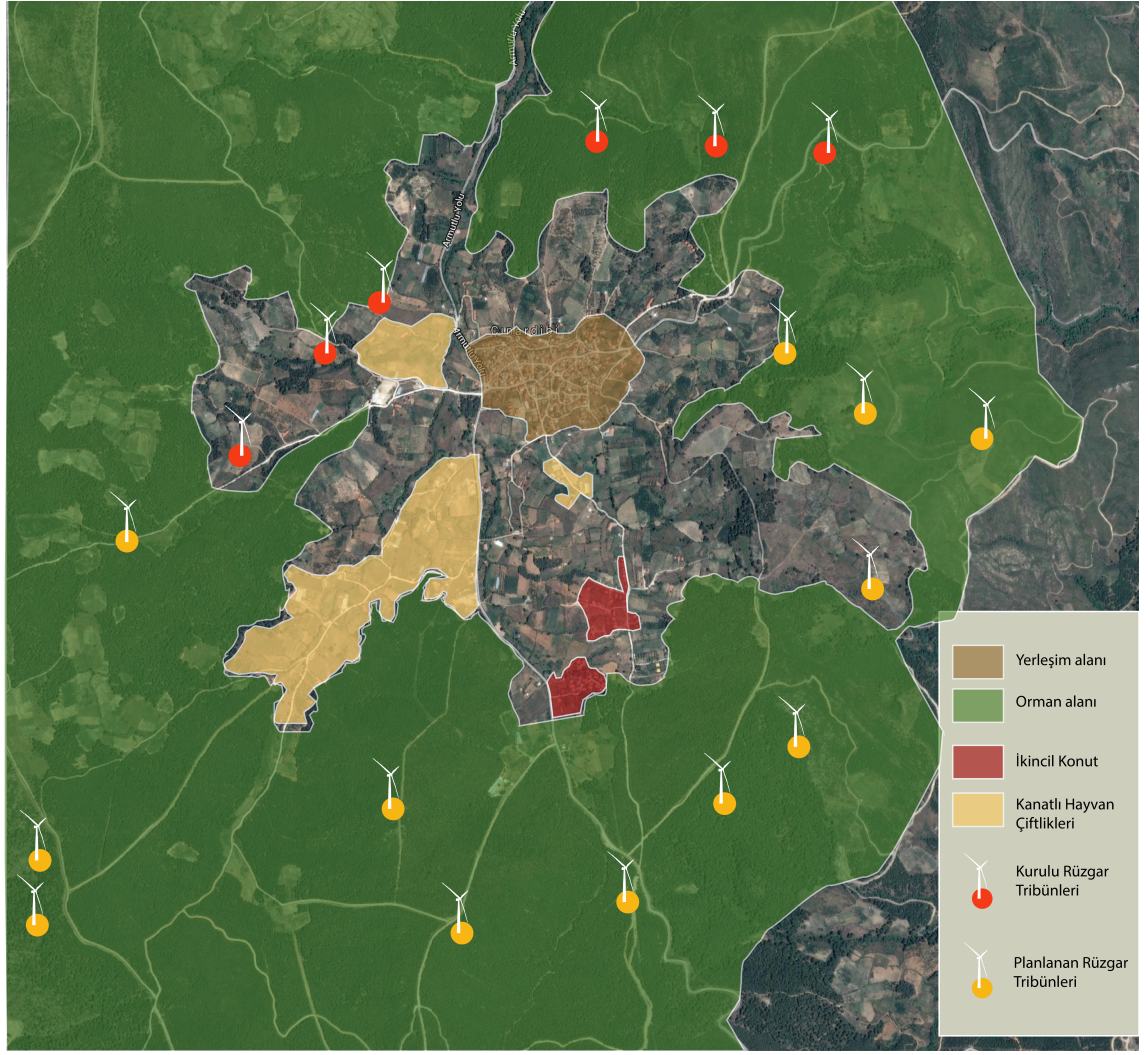
Doğa-yerleşim ilişkisi

Kırsal yerleşmelerin sahip olduğu doğal kaynaklara ilişkin bölge ölçeğinde verilen kararların yerleşme ölçeğine olan etkisi gözetilerek, üst ölçek kararlarının yerele uygun biçimde verilmesi gerektiği FAO'nun Arazi Kullanımı için Rehber çalışması ve Köy Tasarım Rehberi çalışmalarında vurgulanmaktadır (Bölüm. 2.3).

Çınardibi Köyündeki mevcut durumda, yerleşimin doğal sınırlarına dayanan RES projesi, tavuk çiftlikleri gibi büyük ve küçük ölçekli projeler yerleşmenin dokusunu bozmaktadır. Yerleşmenin sahip olduğu iklimsel, morfolojik, topografik koşullar göz önünde bulundurularak, doğal yapısını bozmadan, yerleşim silüetini koruyarak yeni yapılaşmanın ve projelerin yapılması gerekmektedir. Kırsal yerleşmelerin

Şekil 3.19: Çınardibi Köyü Mekansal Nitelikleri ve Öneriler (Kutlar,2015)

Şekil 3.20: Yerleşmenin doğal sınırları (Kutlar,2015)

gelişiminde üst ölçekteki kararları yönlendirecek kırsal peyzaj çalışmaları yapılarak değerlendirilmesi önerilmektedir.

Yollar ve Sokaklar

Yerleşmelerin erişilebilirliği, etkin bir ulaşım sistemine sahip olması ve mekansal olarak sokakların kullanımı kırsal yerleşmeler için önem teşkil ettiği CIRD ve Köy Tasarım Rehberi çalışmalarında vurgulanmaktadır. Genel olarak yerleşme içindeki yollar köy içi ve köyler arası yol olarak temelde ikiye ayrılmaktadır. Köyler arası yol kenarında oluşturulabilecek pazar yeri gibi alanlar için gerekli altyapı hizmetlerinin sağlanması, aydınlatma, oturma elemanları gibi kentsel mobilyalarla mekansal olarak geliştirilmesi önerilmektedir. Köy içi yollarda da genişleyen, iklimsel koşullardan

korunaklı ve farklı işlevlerin birarada bulunabileceği alanlarda köyün dokusuna uygun oturma elemanları ve aydınlatma elemanları ile donatılması bir diğer öneridir.

Yapılar

Yerleşmenin sahip olduğu yapılaşma biçimi (kat sayısı, araziye yerleşme oranı, yapı malzemesi) göz önünde bulundurularak ve mevcut yapı stoğu değerlendirilerek gelişmesi önem teşkil etmektedir. Köy Tasarım Rehberi çalışması ve dünyadaki örnek uygulamalarda (EK.A1); kırsal karakterin korunması ve sürdürülmesi, yapı stoğunun değerlendirilmesi ve ihtiyaca göre işlevlendirilmesi üzerinde durulmaktadır. Çınardibi örneğinde de; mevcut ve aktif kullanılmakta olan yapıların onarılması, atıl durumdaki yapıların işlevlerine göre tadilatlarının yapılması ve bu inşaat işlerinin yereldeki malzeme ve işgücü kullanılarak gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

3.4.2 Ortak Açık Alan ve Yapılar

Yapılan çalışmada kırsal yerleşmelerin doğal, sosyal, ekonomik yapısına bağlı olarak "ortak alan" ın önemi literatür araştırması ve alan araştırmasında öne çıkmaktadır. Dünyada ve Türkiye’de yapılan çalışmaların değerlendirilmesinde vurgu yapılan ortak alanlar, kırsaldaki yaşamın sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliği açısından önem teşkil etmektedir. Buna paralel olarak; Çınardibi Köyü’nde yapılan araştırma ve alan çalışması sonucunda ortaya çıkan en önemli ihtiyaç "ortak/ kamusal alan"lardır. Ortak alanların ihtiyaca ve sosyal profil dikkate alınarak geliştirilmesi incelenen örnek projeler (EK.A1) ve alanda yapılan anket çalışmaları sonucunda tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında bu ortak alanlar ve yapılara ilişkin belirlenen kriterler çerçevesinde tasarım ilkeleri ve önerilere yer verilecektir. Kırsal yerleşmelerde ortak alan ve yapılara ilişkin mekansal tasarım kriterleri kısaca aşağıdaki gibi özetlenebilir;

- Farklı işlevlere uygun,
- Farklı kullanıcı gruplarının kullanabileceği,
- Farklı mevsimlere uygun,
- Mevcut potansiyellerin (alan/ yapı/ işgücü / malzeme) değerlendirildiği alanlar ve yapılar.

Belirlenen bu kriterlere göre, alan çalışması sonucunda ortak alanlara ilişkin mekansal tasarım ilkeleri belirlenmiştir.

Pazar Yeri

Kırsal yerleşmelerdeki ortak alan ihtiyaçlarından biri tarımsal üretimin pazarlanabildiği, doğrudan tüketiciyle buluşabildiği pazar yerleridir. Yerleşmenin ekonomik, sosyal sürdürülebilirliği açısından pazar yerlerinin önem taşıdığı ve Çınardibi Köyü'nde de yapılan anket yapılan 100 kişiden 92 kişinin ihtiyaç olarak belirttiği saptanmıştır. Köylünün kendi tarımsal olan ve olmayan ürünlerini toptan ve perakende satışı açısından köyün merkezinde, ana yola yakın, farklı mevsimlerde kullanılabilecek biçimde üstü kapalı ve yerel malzeme kullanılarak düzenlenmesi önerilmektedir (Şekil. 3.21).

Kafeterya

Kırsal yerleşmelerde kahvehaneler en tipik sosyalleşme mekanıdır. Çınardibi Köyü'nde de mevcutta bulunan kahvehaneler buna örnek oluşturmaktadır. Ancak bu mekanlara ek olarak kadınların, çocukların, gençlerin ve köyde görev alan memurların ve öğretmenlerin biraraya gelebileceği bir mekan ihtiyacı hem alanda yapılan gözlemler hem de anket yapılan 100 kişiden 55 kişinin dile getirdiği bir ihtiyaç olarak tespit edilmiştir. Yerleşmede mevcut kamusal ya da kamuya ait alanların (okul, sağlık ocağı gibi) bahçelerinde; öneri olarak köyün kadınları tarafından işletilebilecek, bulunduğu mekana da hizmet edebilecek kantin işlevli bir kafeteryanın, açık/ yarı kapalı ve yerel malzeme ile inşa edilmesi önerilmektedir.

Şekil 3.21: Pazar yeri önerisi

Şekil 3.22: Bahçe düzenlemesi ve Çay Bahçesi

Bahçe Düzenlemesi

Kırsal yerleşmelerin sahip olduğu doğal peyzaj alanlarının yanı sıra farklı işlevlerde kullanılabilecek bahçe düzenlemesine ihtiyaç duyabileceği alan araştırmasında ortaya çıkmıştır. Yapılan anketler sonucunda Çınardibi Köyü'nde 58 kişi spor alanına, 55 kişi çocuk oyun alanına dair ihtiyaç duyulduğunu dile getirmiştir. Kırsal yerleşmelerde varolan bahçe, ortak açık alanların (okul bahçesi, piknik alanı, hıdırellez alanı vb.) farklı yaş/ cinsiyet gruplarının kullanımına ve ihtiyaçlarına cevap verecek biçimde zemin döşemesi, kentsel mobilya (oturma elemanı, aydınlatma) ve oyun alanlarını içerecek biçimde düzenlenmesi önerilmektedir (Şekil. 3.23).

Atıl Yapılar

Kırsal yerleşmelerde bulunan köy okulu, orman binası (Şekil. 3.24), kütüphane gibi yapıların sahip olduğu ya da ihtiyaca göre yeni bir kullanımla yeniden işlevlendirilmesi önerilmektedir. Yapıların onarılması, ihtiyaca yönelik olarak iç ve dış mekan düzenlemelerinin yapılması önerilmektedir.

3.4.3 Malzeme

Kırsal yerleşmelerin sahip oldukları doğal kaynaklar, hem üretimleri hem de yerleşme dokusu için önemli bir belirleyicidir. Literatürde irdelenen Köy Enstitüleri ve Rural Studio örnekleri, Köy Tasarım Rehberi çalışmasında yerel malzeme ve inşaat bilgisi kırsal yerleşmelerin mekansal gelişiminde önemli bir bileşen olarak ortaya

Şekil 3.23: Okul Bahçe Düzenlemesi

Şekil 3.24: Atıl yapıların dönüşümü-Orman binasının "Ortak üretim" alanına dönüşmesi önerisi

çıkılmaktadır. Taş, toprak, ahşap gibi farklı doğal malzemelerle üretilmiş geleneksel konut ve yerleşme dokusuna sahip olan bu tip yerleşmelerde varolan özgün dokuyu korumanın yanı sıra, yerel yapma bilgisini kullanmak ve sürdürmek önemlidir. Kırsal yerleşmelerin ihtiyaç duyduğu ortak alanların yaratılması için mevcutta sahip olunan kaynaklar ile hem yörenin iklim koşullarına hem de dokusuna uygun biçimde yerel malzeme kullanımı teşvik edilmelidir.

3.4.4 Uygulama Süreci ve Yöntemi

Yerleşmelere ilişkin mekansal tasarımın bütününe ilgilendiren, sürecin bütününe kapsayan bir yaklaşım geliştirilmesi yukarıda sıralanan ilkelerin gerçekleşmesi kadar önemlidir. Tasarıma geçilmeden ihtiyaçların tespit edilmesi, bu ihtiyaçların yerelle birlikte forum, tasarım atölyeleriyle katılımcı süreçler sonucunda şekillendirilmesi

önerilmektedir. Dünyada öne çıkan "katılımcı tasarım süreçleri" bu çalışma kapsamında irdelenen Rural Studio örneği ve EK.A1'de sunulan örnek projelerin bütününde öne çıkmakta ve bu çalışmanın bir diğer önemli odağını oluşturmaktadır. Ortak mekanların yerelin ihtiyaçları gözetilerek, belirlenen ilkeler doğrultusunda tasarımı, yereldeki inşaat, malzeme bilgisi ve imkanlarını kullanarak birlikte inşa etme süreci önerilmektedir.

3.5 Bölüm Değerlendirmesi

Kırsal yerleşmelerin barındırdığı karakteristiklerden yola çıkarak, dünyada ve ülkemizde kırsalda mekansal tasarıma ilişkin düzenleme ve uygulama araçları birarada değerlendirilmiştir. Değerlendirmeler sonucunda, günümüzde kırsal yerleşmelere ilişkin mekansal tasarım alanında Köy Tasarım Rehberleri çalışmasının öne çıktığı gözlenmiştir. Köy Tasarım Rehberleri; özgün karakterini koruyan ve değişim potansiyeli taşıyan yerleşmelere ilişkin farklı bir uygulama aracı denemesi olarak önem teşkil etmektedir. Dünyada ve ülkemizde; kırsalın mekansal tasarımına yönelik uygulama araçlarının eksikliği vurgulanmaktadır. Bu tez çalışmasında; kırsala ilişkin mekansal tasarım kriterleri belirlemek ve yol haritası oluşturmak amaç edinilmiş olup rehberlerden farklı olarak genel olarak kırsal niteliğini koruyan yerleşmeler için örnekler sunmayı hedeflemektedir. Köy Tasarım Rehberleri bütün yerleşmede detaylı analizler ve değerlendirmelerle köy karakterini korumaya yönelik önerilerde bulunurken, bu çalışma özellikle ortak kullanıma yönelik mekanlar çerçevesinde uygulanabilir ve adapte edilebilir tasarım yaklaşımları sunmaktadır. Her iki çalışmada da birbiriyle kesişen ve farklılaşan yanlar bulunmaktadır.

Köy Tasarım Rehberleri;

- Özgün ve karakterini koruyan, değişim potansiyeli olan yerleşmelerde köy karakterinin devamlılığını sağlamak üzere kırsal yerleşmeler için farklı uygulama araçları geliştirmeyi amaçlar.
- Doğayla bütünlük, ekonomik canlılık ve sosyal bütünlük çerçevesinde köy dokusu, ortak alanlar, parsel kullanımları, yapılar ve yapım teknikleri gibi pek çok konuda öneriler sunmaktadır.

- Kırsal yerleşmeler için arazi kullanım planından farklı bir uygulama aracı denemesi olarak özellikle de kırsal karakteri açısından özgün ve korunması gereken yerleşmeler ve yetkili kurumlar için örnek bir rehber olmasıyla öne çıkmaktadır.

Tez çalışması;

- Genel olarak kırsal niteğini koruyan yerleşmelere (6360 Sayılı Yasa ile kırsal mahalle statüsüne düşen yerleşmeler de dahil) kapsayıcı ve adapte edilebilir nitelikte, mekansal tasarım kriterlerinin belirlenmesi ve yerleşmeler için bir yol haritası oluşturmayı amaçlar.
- Doğayla bütünlük, sosyal sürdürülebilirlik ve yerelin katılımı çerçevesinde doğa-yerleşim ilişkisi, sokaklar, ortak açık alan ve yapılara ilişkin yerel malzeme kullanımı ve katılımcı tasarım ve uygulama süreciyle gerçekleşmesi önerilen örnekler sunmaktadır.
- Kırsal yerleşmelere ilişkin genel ve kapsayıcı olarak, ortak mekanlar odağında mekansal tasarım ilkeleri ve örnekleri sunması açısından ve yerel halk ve yetkili kurumlar için örnek bir çalışma olmasıyla öne çıkmaktadır.

Köy tasarım rehberleri bu tez çalışması açısından önemli bir altlık oluşturmaktadır. Bu çalışmanın sunduğu katkı; kırsal yerleşmelerin özellikle ortak alanlarına ilişkin mekansal tasarım ilkeleri ve her yerleşmeye uygulanabilir ve adapte edilebilir öneriler ve katılımcı tasarım ve uygulama süreci olarak özetlenebilir.

Literatür araştırması kapsamında ortaya konan kırsal yerleşmelerin karakteristiklerinden yola çıkarak günümüzde bu alanlara ilişkin tasarım alanından bir yaklaşım geliştirmek için belirlenen mekansal tasarım kriterleri alan çalışması üzerinden irdelenmiştir. Kırsal yerleşmelerin özgün ve örnek teşkil eden mekansal kullanımlarının zamanla değiştiği gözlenmiştir. Doğal çevresi, iklimi, coğrafyası ve bunlara bağlı şekillenen sosyo-ekonomik yapısı ve yapılaşmış çevresi ile kırsal yerleşmelere ilişkin yapılan alan çalışmasında;

- Doğal sınırları gözetmeyen, yerel halkın tarım, hayvancılık ve ormancılık faaliyetlerinde kullandığı alanların enerji projesi gibi büyük yatırımlarla, merkezden alınan kararlarla gelişimi,

- Tarımsal ekonomiye dayalı yerleşmelerde, topraktan olan gelirin düşmesi ile çalışma biçimlerinin değişimi,
- Kırsal yerleşmelerin "imece" usulü kültürünü kaybettiği ve genel olarak ortak üretim ve faaliyetlerden uzaklaştığı,
- Yasal olarak Büyükşehir ve İlçe Belediyelerine bağlanan ve "kırsal mahalle" konumuna düşen yerleşmelerin halen temel hizmetlerden (sağlık, eğitim, ulaşım) yeterince yararlanamadığı,
- 6360 Sayılı yasayla birlikte muhtarlığa ait arazi ve yapıların mülkiyetinin Bayındır Belediyesi'ne, çeşmelerin İZSU'ya devri ile birlikte köyde mekana ilişkin kararlar almak konusunda muhtarın inisiyatifinin kalmadığı ve su hizmetinin paralı olması durumu,
- Ortak üretime ve topraktan geçinmeye imkan sağlayacak mekanların eksikliği,

tespit edilmiştir. Mekansal gelişim için ortaya koyulan kriterlerin sağlanması, yerleşmelerin "iyi tasarlanmış" olmasından öte, kırsal yaşamın devamlılığı açısından da önemlidir. Araştırma kapsamında, kırsal yerleşmelere ilişkin yasal ve düzenleyici araçlar ile belirlenen mekansal tasarım kriterleri arasındaki nasıl bir ilişki olduğunun ortaya konması, tasarım ölçeğinden yaklaşımın eksikliğini göstermektedir.

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Sosyal, ekonomik, mekansal olarak büyük değişimlerin gerçekleşmekte olduğu kırsal yerleşmeler bu araştırma kapsamında ele alınmıştır. Kırsal yerleşmelerin, bugün kentsel yerleşmeler için anlamı her ne kadar eskisine göre değişmiş olsa da hala aralarında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Kırsal yerleşmeler ülkemizde önemli bir yere sahip iken, değişen ve bulanıklaşan tanımlar, değişen politikalar ve düzenlemeler ile ilgisiz kalmış bir alandır. Araştırma kapsamında kent ve sorunlarıyla uğraşan planlama, mimarlık gibi disiplinlerin, göç veren ve güç kaybeden kırsal yerleşmelere dair mekansal tasarım yaklaşımının gerekliliği irdelenmiştir. Kentlerin büyümesi, kırsalın bu baskı altında zayıflaması ve boşalması sorunu kentlere gelen nüfusu yerleştirmekle çözülemeyeceği gibi, kırsalın boşalması kentlerin nasıl besleneceği sorunsalını da beraberinde getirmektedir. Kendine yeterli, doğal biçimde gelişen, özgün bir örgütlenme ve dayanışma biçimi olan kırsal yerleşmelerin bu özelliklerini kaybetmesi ve bu yapının gelecek nesile aktarılamaması bir diğer önemli sorundur.

Araştırmanın kuramsal bölümünde, kırsala ilişkin tanımlar, yerleşmeyi biçimlendiren faktörler ve bu konuda yapılan tipolojik çalışmalar değerlendirilerek kırsal yerleşime ilişkin temel karakteristik özellikler mekansal açıdan irdelenmiştir. Kavramsal olarak kırsal yerleşmeyi mekansal olarak tanımlayan, biçimlenişine dair ipuçları veren çalışmaların bir arada değerlendirilmesi, özgün ve yere özgü çözümleri okumak açısından önem teşkil etmektedir. Yapılan bu okuma ve değerlendirmeler sonucunda; kırsal yerleşme için mekansal çerçevede, genel yerleşme özellikleri ve karakteristikleri ortaya konmuştur. Kırsalın özgün biçimleniş yanında, dünyada ve ülkemizde farklı düzenleyici ve uygulama araçları da bir başka biçimlendirici bileşen olarak değerlendirilmiştir. Kırsal yerleşmelere dair mevcut uygulamalar ve özgün karakteristiklerden yola çıkarak mekansal tasarım yaklaşımı geliştirmek hedeflenmektedir.

Mevcutta kırsal yerleşimlerin planlanması ve tasarımına ilişkin, dünyada ülkemizde kullanılan düzenleyici yasalar, yönetmelikler ve bunların uygulayıcı araçları incelen-

miştir. Kırsal alanlara ilişkin dünyada ve Türkiye’de de hakim olan bölge planlama ve gelişme yaklaşımı; kırsalın yaşadığı sorunlara çözüm üretmekte sınırlı kalmaktadır. 1990’lardan sonra bölge yaklaşımı yanında kırsal yerleşmelerin mekanına dokunan, arazi kullanım ilkeleri ve köy tasarım rehberleri gibi farklı ve kapsayıcı uygulama araçları geliştirilmeye başlamıştır. Kırsalın özgün niteliklerini referans alarak, mekansal gelişim doğrultusunda yapılan çalışmalar dünyada olduğu kadar ülkemizde de son yıllarda tartışılan ve çalışılan bir konu olmuştur.

Literatür araştırması sonucunda kırsal yerleşmelere ilişkin yaklaşımlar sundukları;

- Kırsal yerleşmelere ilişkin yerleşme ölçeğinde düzenlemeye ilişkin ilkeleri ve örnekleri sunması (Köy Kanunu, Mübadele Yerleşimleri, Numune Köy, Köy Enstitüleri gibi)
- Bölgesel ölçekte kırsal yerleşmelerin sosyal ve ekonomik gelişimi için öneriler sunması (Ulusal Kalkınma Planları)
- Kırsal yerleşmelerin mekansal tasarımına yönelik yeni uygulama araçlarının geliştirilmesi (Köy Tasarım Rehberleri)

şeklinde özetlenebilir.

Öte yandan literatürde değerlendirilen çalışmaların eksik kaldığı noktalar;

- Tip proje olarak geliştirilmesi ve "yere özgü" karakteristikleri karşılamaması
- Kalkınma odaklı projelerin bölge ölçeğinde kalması mekansal düzenlemelerle bütünleşememesi
- Köylerin sosyal yaşamının önemli bir parçası olan "ortak mekan"larına ilişkin mekansal yaklaşımların yetersizliği

olarak tespit edilmiştir.

Araştırmanın alan çalışması bölümünde kırsal yerleşmelerin sunduğu karakteristikler ve uygulama araçları değerlendirilerek kırsal yerleşmelere ilişkin mekansal tasarım kriterleri belirlenmiştir. Belirlenen bu kriterler İzmir’in Çınardibi Köyü üzerinde irdelenerek bu kırsal yerleşime dair mekansal öneriler geliştirilmiştir. Kırsal

yerleşmelerin değişen tanımlar, yasal statüleri yanında mekansal olarak ihtiyaçlarının karşılanmasının kırsalın sürdürülebilirliği açısından önemli bir etken olduğu ortaya konarak, kırsal yerleşmelere mekansal açıdan yaklaşım geliştirmek gerekliliği alan çalışmasında da ortaya çıkmıştır. Son dönemde bu alandaki boşluğu dolduran Köy Tasarım Rehberleri; kırsalın kendi içindeki potansiyellerini kullanarak bu alanlar için örnekler ve farklı bir uygulama aracı sunmaktadır. Bu çalışma ise; kapsayıcı ve adapte edilebilir biçimde, kırsal yerleşmelerin bütününe hitaben, özellikle ortak mekanların tasarımına ilişkin tasarım ilkeleri ve genel bir yol haritası sunmaktadır.

Alan çalışmasında kırsal yerleşmelere ilişkin mekansal tasarım kriterlerinin irdelenmesi yanında güncel yasa değişikliklerinin getirdiği yetki değişimiyle birlikte yerel yönetim ve diğer sorumlu kurumların kırsalda mekansal düzenlemelere ilişkin görüşleri de alınmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda; kırsal yerleşmelerin sahip olduğu ortak mekanların ve bununla birlikte ortak faaliyet ve üretimlerin eksikliği ortaya çıkmıştır. Geçmişte bu tip alanların yapılması ile ilgili örgütlenme deneyimi olan toplumun, yetki ve statü kaybı yaşayan muhtarlıkla birlikte motivasyonunu kaybetmeye başladığı gözlenmiştir. Öte yandan 6360 Sayılı Yasa ile kırsaldaki yetkilerin muhtarlardan ilçe belediyelerine devrinin kırsal için maddi bir yük olması(vergiler, su faturaları gibi), arazilerin kentte olduğu gibi kolayca imara açılmasının önünü açması ve vatandaşın ifade ettiği ortak mekan ihtiyacına yönelik bir çalışma ve gelecek planı olmadığı ifade edilmiştir.

Kırsal yerleşmeler üzerine yapılan literatür araştırması ve bu çerçevede gerçekleştirilen alan çalışması sonucunda belirlenen mekansal tasarım kriterleri;

- Doğaya uyumlu biçimde yerleşmenin gelişimi
- Doğal eşik(orman, kıyı, nehir, sulak alan vb)-yerleşme sınırlarının korunması
- Tasarım ve uygulama süreçlerinin katılımcı olması
- Yeni yapılaşmanın yerel malzemeyle ve dokuya uygun gelişmesi
- Kullanılmayan yapıların ihtiyaç doğrultusunda yeniden işlevlendirilmesi
- Farklı ve esnek kullanımlara olanak verecek biçimde açık alanların düzenlenmesi

olarak sıralanmıştır. Bu kriterler çerçevesinde alanda yapılan anket çalışması, görüşmeler ve gözlemler sonucunda kırsal yaşamın değişiminde (sosyal ve ekonomik) etkili olan "ortak alan"ların eksikliği göze çarpmaktadır. Kırsalda hem üretim hem de sosyalleşme için geçmişte var olan atölye, köy odası, kooperatif gibi mekanlar ve değişen şartlara uygun farklı ortak kullanım mekanları önemli bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır.

Kırsal mekana ilişkin, yerleşme özellikleri ve genel karakteristiklerden yola çıkarak belirlenen mekansal tasarım kriterleri alan çalışmasında irdelendiğinde, kırsaldaki sürdürülebilirlik için çok temel olarak ortaya koyulan ortak mekan ihtiyacının, "ne olduğu" kadar "nasıl yapılacağı" da bu araştırmanın açmak istediği bir meseledir. Ortak mekan ihtiyacı, yerleşmede yaşayanların bir araya gelebileceği, ekonomik gelir yaratabilecek, çocukların, gençlerin ve kadınların eğitim, üretim, sosyalleşme gibi ihtiyaçlarını karşılayabilecek, tarımsal ve diğer üretimlerin sunulduğu mekanlar olarak ortaya çıkmıştır. Bu ortak mekanların, farklı kullanımlara da izin vermesi, mevcut açık alan ve atıl yapıların değerlendirilmesi ve bunun katılımcı tasarım süreçleri ile yapılması bu çalışmada öne çıkmaktadır. Mevcuttaki mekansal potansiyeller kadar bir diğer kaynak da kırsaldaki yapma bilgisidir. Kırsalda ortak mekan ihtiyacını dile getirilen yerel halkın geçmişten getirdiği imece usulü geleneği, genel inşaat ve malzeme bilgisi mekansal imkanlar kadar önemli bir potansiyeldir.

Kırsal yerleşmeler tarımsal ekonomisi, geleneksel dokuları, özgün toplumsal ilişkileri ve üretken peyzajları ile tanımlanan alanlar olmakla birlikte mekansal olarak önemli referanslar içermektedir. Kırsal yaşamın getirdiği ortak üretim, imece usulü ve genel olarak sahip olunan yapma bilgisi ile bu yerleşmeler "kendine yeterli" bir örnek sunmaktadır. Kırsalda doğa ile kurulan birebir ilişki kendine yeterli olma halini perçinlemektedir. Bulundukları çevreler açısından ihtiyaçlarını yakın çevrelerinden karşılayan, özgün biçimde şekillenen, pratik çözümler üreten kırsal alanlar geçmişten bugüne "kendi kendine yetme ve varolma" hallerini günümüzde kaybetmektedirler. Sosyal olarak nüfusun göç etmesi ve yaşlanması, ekonomik olarak güç kaybetmesi ve doğal kaynakların ihtiyaçların ötesinde kullanılması ve tahrip edilmesi kırsalın karşı karşıya olduğu sorunlar olarak öne çıkmaktadır. Bu sorunların temelinde kentleşme ve beraberinde getirdiği gelişme stratejileri (enerji yatırımları gibi) olsa da, bir diğer önemli mesele de kırsalın sosyal ve ekonomik olarak yaşadığı güç kaybına ilişkin

stratejiler ötesine geçilememesidir. Kırsal sahip olduğu doğasıyla tanımlarken bir diğer yandan burada yaşayan insanların birlikte yaşama biçimleri ile mekana ilişkin pek çok örnek sunmaktadır. Kırsalın sorunlarıyla baş etmek için bölgesel, ekonomik, kalkınma odaklı yaklaşımların ötesinde, kırsalın mekansal örgütlenmesini kullanarak çözüm üretmek önemli bir ihtiyaçtır.

İyi tasarlanmış, ihtiyaçları karşılayan mekanlar, yaşanabilir ve canlı kırsal yerleşmeler için önem taşır. Kırsal yerleşmelerin genel karakteristikleri irdelendiğinde, sahip oldukları mekanlar, kullanımlar ve gündelik hayata dair verdiği ipuçları "mekansal tasarım" a ilişkin önemli girdiler oluşturmaktadır (Halfacreeeds, 2006). Rudofsky'nin (1965) "mimarsız mimarlık" olarak betimlediği ve örneklerini sunan kırsal yerleşmeler, doğal ve organik gelişmenin, ihtiyaçlar doğrultusunda yapılaşmanın özgün örnekleridir. Kırsal yerleşmelerin sahip olduğu bu özellikler yanında sosyal ve ekonomik olarak yaşadıkları kayıpla birlikte yaşadıkları sorunlara mekansal tasarım ölçeğinden yaklaşım geliştirmek bu araştırmanın amacıdır. Bu amaç doğrultusunda yapılan alan araştırması sonucunda kırsal yerleşmelere ilişkin belirlenen tasarım kriterleri çerçevesinde Çınardibi Köyü için ortak mekanlara ilişkin temel tasarım ilkeleri belirlenerek mekansal önerilerde bulunulmuştur. Alan çalışması özelinde yapılan önerilerin içeriği yere göre değişebilir, uyumlanabilir ve daha çok yol haritası olarak kullanılabilecek niteliktedir.

Araştırmanın özellikle açmak istediği kırsal ve mekansal tasarım çalışmaları ağırlıklı olarak ortak mekanlar çerçevesinden öneriler sunmaktadır. Bu çalışma; köy tasarım rehberleri gibi yerleşme bütününe ilişkin ve detaylı analizler sunmaktan ziyade, daha sınırlı müdahaleler ile mekansal ihtiyaçları karşılamayı irdelemektedir. Tasarım ölçeğinde bir yaklaşım arayışı geliştirmesi sebebiyle bu çalışma kırsal yerleşmelerin sorunlarına her açıdan bir çözüm sunamamaktadır ve bu çerçevede geliştirilmesi gerekmektedir. Öte yandan; bu araştırmada küçük mekansal müdahale ve öneriler doğrultusunda mekansal tasarımın kırsal için nasıl çözüm sunabileceğini ele almaktadır. Mekansal tasarım önerileri diğer yerleşmelere de uygulanabilme, uyumlanabilme niteliğine sahip olup, tasarımdan uygulamaya sürecin katılımcı biçimde yürütülmesi de bu çalışmanın açmak istediği bir diğer noktadır.

Sonuç olarak; kırsal yerleşmelere ilişkin mekanla uğraşan disiplinlerin son zamanlarda artan ilgisi ve bu konuda yapılan çalışmaların önemi bu araştırmada da ortaya çıkmıştır.

Kırsalın mekansal tasarıma referans sunabilecek temel karakteristikleri ve mevcutta barındırdığı potansiyeller (işgücü, yerel malzeme ve inşaat bilgisi, örgütlenme ve dayanışması) değeriendirilerek farklı sosyal profil ve kullanıcı gruplarını kapsayan, genel çerçevede ortak mekan kurgusu üzerinden yaklaşımlar sunulmaya çalışılmıştır. Kırsal mekana ilişkin pratik çalışmaları da beslemek üzere bir kapı aralayan bu çalışmanın; yerel halk, yetkili kurumlar ve diğeri ortaklaşılabilecek aktörler(sivil toplum kuruluşları, yerel dernekler gibi) için temel oluşturabilecek bir yol haritası, tasarım kitapçığı olarak da geliştirilmesi gereklidir.

KAYNAKLAR

- Akış, T., İnceköse, Ü., Tunçoku, Avar, A.A.** (2013). İzmir Kırsal Alan Konutları, *Mimarlık*, Sayı 370.
- Akkaya, D.G., Usman, E.E.** (2012). Ortak Kullanım Mekânlarının Sosyal Sürdürülebilirliğe Etkisinin Eskişehir Kırsalında İncelenmesi, *Green Age Symposium*, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul, 26-27 Nisan.
- Antrop, M.** (2005). Why landscapes of the past are important for the future, *Landscape and Urban Planning*, 70.
- Aru, K. A.** (1998). *Türk Kenti, Türk Kent Dokularının İncelenmesine ve Bugünkü Koşullar İçinde Değerlendirilmesine İlişkin Yöntem Araştırması*, YEM Yayınları, İstanbul.
- Batı, Y.** (2008). *General Kâzım Dirik Ve Trakya Umum Müfettişliği*. (Yüksek Lisans tezi). Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Bektaş, C.** (2001). *Halk Yapı Sanatı*, Literatür Yayınevi, İstanbul.
- Cengizkan, A.** (2004a). *Mücadele Konut ve Yerleşimleri*, Arkadaş Yayınevi, Ankara
- Cengizkan, A.** (2004b). Cumhuriyet Döneminde Kırsal yerleşim Sorunları Ahi Mesud Numune Köyü, *Arredamento Mimarlık*, sayı 100+70, İstanbul
- Çetin, N.** (2011), Rumeli Pomak Muhacirlerinin Kurduğu (İskan Edildiği) Osmaniye (Kavakalan) Köyü (İzmir-Bayındır-Çınardibi) Ve 1904 Yılı Osmanlı Nüfus Sayımı
- Çalışkan, O.** (2002). Mekandaki Kemalizm-I Kurucu Kadronun ‘Modernist İkilemi’: Kentsel ve Kırsal, *Aydınlanma* 1923, s.49-56
- ÇEKÜL.** (2012). *Anadolu’da Geleneksel Kırsal Yerleşimler*, Tarihi Kentler Birliği İstanbul
- Çetiner, A.** (1980). *Kırsal Yerleşmeler ve Fiziki Düzenleme İlkeleri*, İTÜ Matbaası
- Çınar, K.** (1990). *Konya Ovası Kırsal Yerleşmelerinde Planlamaya İlişkin Bir Yöntem Araştırması* (Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya
- Çolakoğlu, E.** (2007). Kırsal Kalkınma problemine bir çözüm olarak köy-kent projesi, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 6
- Çorak, F.K., Sümertaş, F.M.** (2014). Çifteler Köy Enstitüsü Yerleşkelerinin Mekânsal Süreklilik ve Dönüşümleri, *Mimarlık Dergisi*, Sayı 380
- Eminağaoğlu, Z.** (2004). *Kırsal Yerleşmelerde Dış Mekan Organizasyonu-İlgili Politikalar ve Değerlendirmeler* (Doktora Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü

- Eminağaoğlu, Z., Çevik, S.** (2007). Kırsal Yerleşmelere İlişkin Tasarım Politikaları Ve Araçlar, *Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi*, Cilt 22, No 1, s.157- 162
- Eminağaoğlu, Z., Çevik, S.** (2005). Kırsal Yerleşmelere İlişkin Tasarım ve Planlama Politikalarının Bölgesel Ölçek İçinde Değerlendirilmesi, *Planlama Dergisi*, Sayı.2
- Erdem, M.** (2012). *Kırsal Yerleşim Peyzaj Kimlik Özelliklerinin Tespiti, Korunması ve Geliştirilmesine Yönelik Değerlendirme Matrisi Önerisi* (Doktora Tezi), İstanbul teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü
- Erdönmez, C.** (2005) Köykent: Olumlu Ve Olumsuz Yönleriyle Bir Kırsal Kalkınma Projesinin Çözümlemesi, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Seri:2, Sayı:2, s.35-51.
- Eres, Z.** (2008). *Türkiye’de Planlı Kırsal Yerleşmelerin Tarihsel Gelişimi ve Erken Cumhuriyet Dönemi Planlı Kırsal Mimarisinin Korunması Sorunu* (Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Eres, Z.** (2014). Erken Cumhuriyet Döneminde Çağdaş Kırsal Kimliğin Örneklenmesi: Planlı Göçmen Köyleri, *Mimarlık*, Sayı 375
- European Commision.** (1999). ESDP European Spatial Development Perspective - Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union
- Gedikoğlu, Ş.** (1971). *Evreleri, Getirdikleri ve Yankıları ile Köy Enstitüleri*, İş Matbaacılık ve Ticaret, Ankara
- Geray, C.** (1966). Köy Yerleşmeleri ve Toplum Kalkınması, *Mimarlık*, Sayı. 11, s. 69-74
- Geray, C.** (1974). *Planlı dönemde köye yönelik çalışmalar : sorunlar, yaklaşımlar, örgütlenmeler*, Türkiye Ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Ankara
- Geray, C.** (1975). Türkiye’de Kırsal Yerleşme Düzeni ve Köy kent Yaklaşımı, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Ankara
- Günaydın, G.** (2001). *Türkiye’de Kırsal Yerleşme Düzenine Yönelik Planlama Yaklaşımları*, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Tarım Politikaları Yayın Dizisi:1, Ankara
- İpek,N.** (1996). Göçmen köylerine dair, *Tarih ve Toplum*, s:150, sy.15-21
- Kantar, Z.** (1998). *Kırsal Yerleşmelerde Dış Mekan Organizasyonu-Artvin İli Köyleri* (Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü
- Keyder, Ç., Yenal, Z.** (2013). *Bildiğimiz Tarımın Sonu Küresel İktidar ve Köylülük*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Köroğlu, T. N.** (2003). Kent Kır Ayrımında Kırın Planlama Sorunsalı, *Planlama Dergisi*, Sayı. 4
- Köymen, O.(Ed)** (1999). *75 yılda köylerden şehirlere*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı

- Öğdül, H.** (2002). Kırsal Alanda Yeni Yaklaşımlar, *Planlama*, Sayı:1, Ankara
- Öğdül, H.** (1999, February 16). In forecasting their emotions, most people flunk out. *The New York Times*. Retrieved from <http://www.nytimes.com>
- Öğdül, H.** (2013). Kırsal Mekân Politikalarında Yeni Dönem, *Mimarlık*, Sayı 377, İstanbul
- Öğdül, H., Erbaş, E., Kap, D., Tekkökoğlu T.** (2010). Köy Kanunu Tasarı Taslağı Hakkında Görüş(<http://www.planlama.org/>)
- Öğdül, H., Olgun, İ., Çalışkan, Ç.** (2015). *Küre Köy Tasarım Rehberi*, Kuzey Kalkınma Ajansı, Ankara
- Özaydın, G., Erbey, D., Mamunlu, H., Öğdül, H., Üstündağ, K., Ünver, Ö., Kotas, P., Söğüt, S.** (2010). *Kırsal Alanda Yöresel Doku ve Mimari Özelliklere Ugun Yapılaşmanın Yaygınlaştırılması*, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü, İstanbul
- Sharp, T.** (1946). *The Anatomy Of An Village*, Penguin Books, Middlesex
- Thorbeck, D.** (2012). *Rural Design A New Design Discipline*, Routledge, New York.
- TMMOB Şehir Plancıları Odası** (2012). Büyükşehir Belediyesi Kanunu Değişikliği Değerlendirme Raporu
- Tuna, C.** (2008). *Orta Karadeniz Bölgesi Sahil Kesiminde Geleneksel Mimari*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul
- Tunçoku, S.S., Avar, A.A., İnceköse, Ü, Akış, T.** (2012). *İzmir Kırsal Alanda Yerleşim ve Konut Envanteri, Kırsal Yerleşimler-1, c.1*, İzmir
- Tümertekin, E. , Özgüç N.** (1997) *Beşeri Coğrafya İnsan-Kültür-Mekan*, Cantay Kitabevi, İstanbul
- Türkoğlu, P.** (2000) *Tonguç ve Enstitüleri*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul
- Yakut, K. (Ed)** (2014). *Çifteler Köy Enstitüsü, Anılar İzlenimler*, Ülkü Ofset, Eskişehir
- Zorlu, T., Faiz, S** (2012). Ekolojik Mimarlık: Doğu Karadeniz Kırsal Konutu”, *Mimarlık*, Sayı 367, İstanbul
- Url-1** < <http://www.cadc.auburn.edu> >, erişim tarihi 20.10.2015.
- Url-2** < www.ruralstudio.org > erişim tarihi 20.10.2015.
- Url-3** < <http://www.toki.gov.tr/> >, erişim tarihi 11.03.2015.
- Url-4** < www.rural-design.org >, erişim tarihi 22.10.2015.
- Url-5** <<http://www.bayindir.bel.tr>>, erişim tarihi: 12.11.2015

EKLER

EK A.1 : Çizelge A.1

EK A.2 : Çizelge A.2

EK A.3 : Haritalar

EK A.4 : Anket

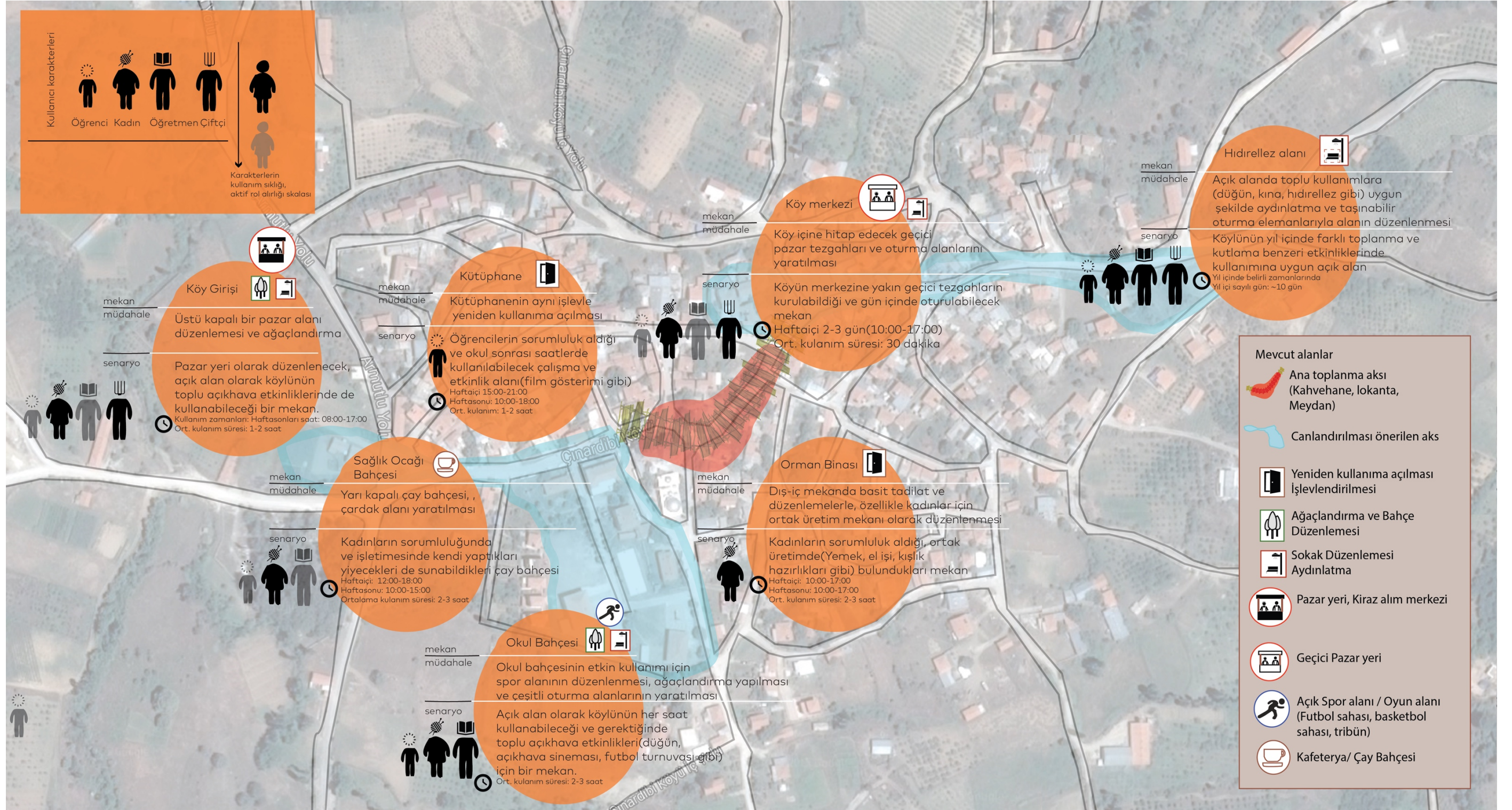
Çizelge A.1: Mekansal Tasarım Örnekleri Karşılaştırması

	BARIŞ İÇİN KIRSAL TOPLUM MERKEZİ(RURAL COMMUNITY CENTRE FOR PEACE)	GENÇLİK EĞİTİM MERKEZİ(YOUTH TRAINING CENTRE)	KADIN MERKEZİ (CBF WOMEN'S CENTRE)	OVAKENT ZİHİNSEL ENGELLİ İŞ OKULU
YER	Vallecito köyü/ San Pablo,Kolombiya	Sassara/ Afrika	Ouagadougou /Burkina Faso	Ovakent, Ödemiş / İzmir
İŞ VEREN		FAO	AIDOS (Associazione Italiana Donne per lo Sviluppo)	İzmir Milli Eğitim Bakanlığı
PROJE SAHİBİ	Survivienda Vakfı	FARE Studio	FARE Studio, Riccardo Vanucci	Herkes İçin Mimarlık
YIL	2011-...	2012-2013	2005-2007	2013-2015
AMAÇ	Kırsal yerleşmelerin dönüşümü katılımcı, sürdürülebilir bir uygulamaya modeli	Sosyal ve kültürel açıdan problemli gençlerin ve çocukların tarım ve toprakla ilgili faaliyetler ile topluma sosyal olarak entegre edilmesini amaçlayan eğitim mekanını inşaatı	Fakir bir bölgede yaşayan kadınlara yönelik eğitim ve sağlık hizmetlerini sağlayan ve başka yerlerde de uygulanabilecek bir merkez prototipi	Atıl durumdaki ilkokulun bölge ihtiyaçlarını karşılamak üzere "Zihinsel Engelli İş okulu" olarak yeniden işlevlendirilmesi
MEKANSAL MÜDAHALELER	39 konut için altyapı Sağlık Merkezi Köy okulu Oyun alanı İletişim Merkezi	Eğitim Merkezi Yurt Yönetim Binası Derslikler Yürüyüş Yolları	Kompleks sağlık ve eğitim merkezi Su toplama yapıları Toplanma alanı	Peyzaj düzenlemesi Tarım Atölyesi Yemekhane İnşaatı İç-dış mekan tadilat
ÇEVRESEL BELİRLEYİCİLER	Kaynakların verimli kullanımı ve yerel halkın bu kaynakların yönetimi konusunda kapasite geliştirme, yaşayanlar için sağlıklı çevreler yaratmak	Sel durumuna karşı yükseltilmiş platformlar üzerinde yerleştirilen yapılar ve su kirliliğine çözüm olarak su hasadı, suyun yeniden kullanımına yönelik altyapıların inşası	Enerji etkin tasarımı ve kaynakların etkin kullanımı ve iklime göre çözümler (pasif havalandırma, su hasadı vb.)	Yerelden bulunabilen doğal ve atık malzemelerle, killi toprağı yapı malzemesi olarak kullanarak çözümler
UYGULAMA SÜRECİ	Forum tartışmaları ve yerelin katılımı İmece usulü inşaat	Yerelin sınırlı inşaat bilgisine ve imkanların zorluğuna rağmen birlikte inşa etme	Yerelin inşaat bilgisi ve emeğiyle Uygulama sürecindeki hatalardan öğrenerek ve geliştirerek çözüm üretmek İlerde büyüye bilme potansiyeli gözetilen esnek tasarım	Çevredeki benzer okullara ziyaretler ve ilk tasarım atölyeleri Lise ve üniversite öğrencileri ile düzenlenen tasarım ve uygulama süreçleri Yereldeki inşaat bilgisi ve tecrübesiyle tasarım önerilerinin birlikte şekillenmesi
SOSYAL KATKI	Katılımcı ve tasarım ve uygulama süreçleri aktif vatandaş olma bilinci Yerel ve özel kurumlara yerel halk kanalıyla ulaşmak İnşaat teknikleri konusunda eğitim	Politik dengesizlikler sebebiyle proje durmak zorunda kalmıştır	Sağlık hizmetlerinin ulaşılabilir olması İnsanlar için bir araya gelme ve sosyalleşme mekanı İklime uygun çözümleriyle geleneksel ve yerel inşaat pratiklerinin birleşimi	Atıl bir mekanın yeniden canlandırılması fikrinin yerel için yarattığı motivasyon Okulun aynı zamanda ortak kullanımlara imkan verecek biçimde düzenlenmiş olması Yerel bilgisiyle ve katılımıyla mekan yaratımı ve aidiyet duygusunun gelişimi

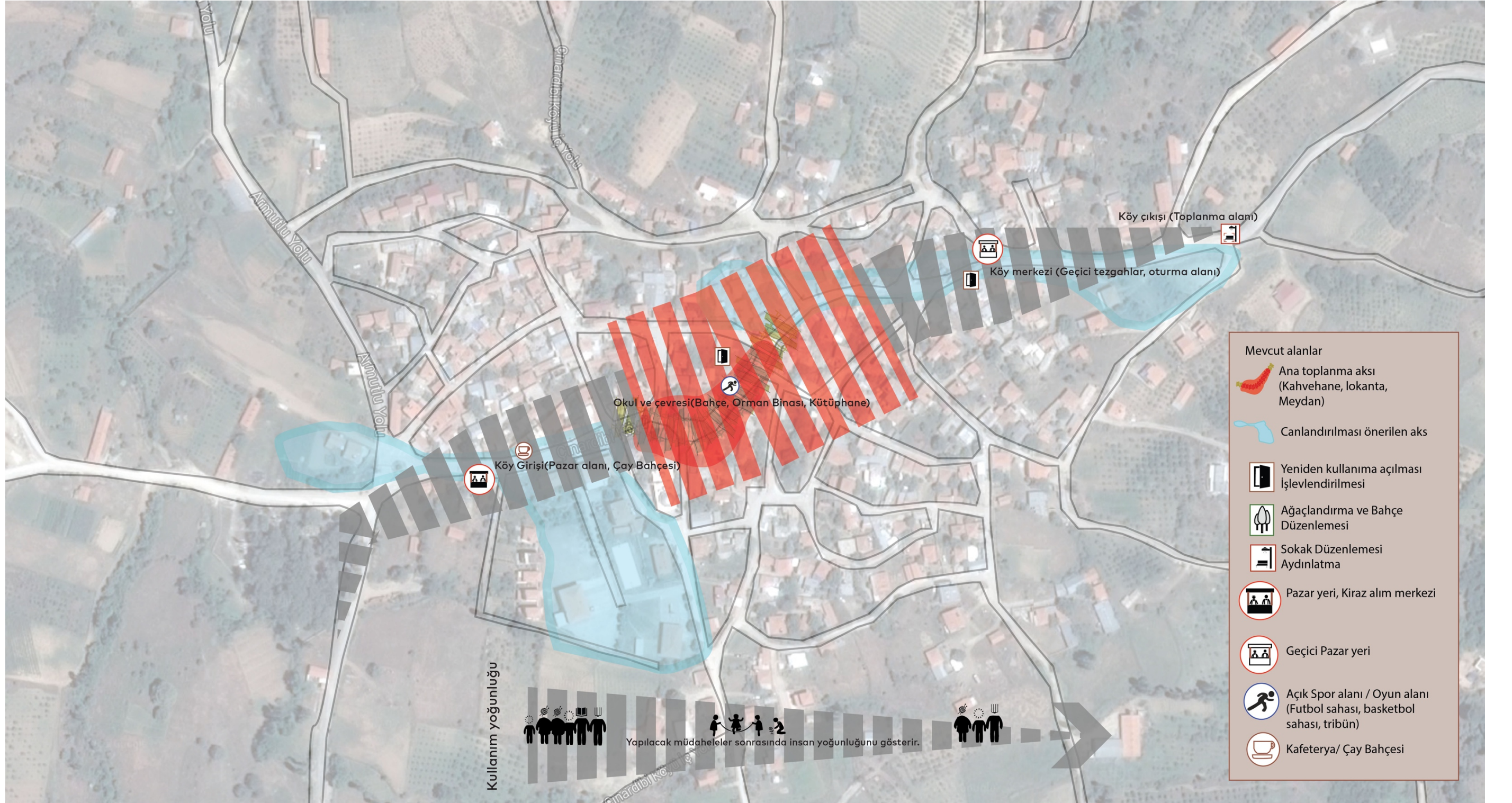
Çizelge A.2: Çınardibi Köyüne ilişkin Mekansal Tasarım Önerileri ve Uygulama Süreci

Müdahaleler ve Öneri alanlar	Talep (Anket sonuçları)	Öneriler	Örnek	Mülkiyet / Yetki		Aktörler
	Soruya 34 kişi cevap vermiştir					
 Yeniden kullanıma açılması İşlevlendirilmesi	Kütüphane: 8 kişi (%23) Orman Binası: 3 kişi (%8)	Kütüphanenin yeniden açılması Orman Binasının yeniden işlevlendirilmesi	Bilecik Gölpazarı ilçesi, Kurşunlu Köyü Kadın Platformu, Tire Süt Kooperatifi benzeri üretime(Kadın Merkezi, İşlik) dair oluşumlar için mevcut yapıların dönüştürülmesi.	Kütüphane-Belediye Orman Binası- Orman Müdürlüğü	 Kurşunlu Köyü Kadın Platformu salça ve ekmek yapımı/ 2014	Belediye ve Orman Müdürlüğü AÇEV gibi kadın ve çocuklarla çalışan bir STK
 Ağaçlandırma ve Bahçe Düzenlemesi	Okul Bahçesi: 9 kişi (%26)	Okulun bahçesinde rüzgar perdelemesi için ağaçlandırma ve açık alanların ortak kullanımlara uygun biçimde düzenlenmesi	Çınardibi Okulu Bahçe Yapılandırma Çalışmaları kapsamında, rüzgar perdelemesi, öğretmenler çardağı yapımı.	Milli Eğitim Bakanlığı ve Bayındır Belediyesi	 Çınardibi Okulu Bahçe Yapılandırma Çalışmaları / 2013/ Orman Bölge Müdürlüğü desteğiyle Marmariç Ekolojik Yaşam Derneği, Türkiye Permakültür Araştırma Enstitüsü	Belediye, Milli Eğitim Müdürlüğü Orman Müdürlüğü, Çınardibi Köyü Yardımlaşma ve Güzelleştirme Derneği
 Sokak Düzenlemesi Aydınlatma	Okul Bahçesi: 4 kişi (%11)	Okulun bahçesine ve köy içindeki otobüs durağının olduğu yerde aydınlatma ve oturma elemanları yerleştirilmesi	2014 yılında kurulan Çınardibi Köyü Güzelleştirme Derneği ile birlikte okul bahçesinde aydınlatma ve çeşitli oturma elemanları yapımı	Bayındır Belediyesi		
Öneriler	Soruya 100 kişi, birden fazla cevap vermiştir					
 Pazar yeri, Kiraz alım merkezi	Pazar yeri: 92 kişi	Perakende satışlar için, toptancılara satışlar için pazar yeri/ tezgah alanı yapılması	Dağtekke Köyünde muhtarlık önderliğinde Torbalı belediyesi desteğiyle ahşap tezgahlar ve meydan düzenlemesi.		 Dağtekke Köyü Pazar alanları/2013 /Dağtekke Muhtarlığı ve Torbalı Belediyesi	Belediye, Çınardibi Köyü Yardımlaşma ve Güzelleştirme Derneği
 Açık Spor alanı / Oyun alanı (Futbol sahası, basketbol sahası, tribün)	Spor alanı: 58 kişi Oyun alanı:55 kişi	Okul bahçesine çok amaçlı spor sahası yapılması Hıdırellez alanının çocuklar için daha kullanışlı bir alan haline getirilmesi	Çınardibi Okulu Bahçe Yapılandırma Çalışmaları kapsamında, okul bahçesine spor sahası yapılması	Milli Eğitim Bakanlığı ve Bayındır Belediyesi	 Çınardibi Okulu Bahçe Yapılandırma Çalışmaları / 2013-.../ Marmariç Ekolojik Yaşam Derneği, Türkiye Permakültür Araştırma Enstitüsü	Belediye, Çınardibi Köyü Yardımlaşma ve Güzelleştirme Derneği, Marmariç Ekolojik Yaşam Derneği, Okul Aile Birliği
 Kafeterya/ Çay Bahçesi	Kafe/ Çay bahçesi: 50 kişi	Sağlık Ocağının yanındaki açık alanda üstü kapalı bir kafeterya/çay bahçesi/ çardak yapılması	Çınardibi Okulu Bahçe Yapılandırma Çalışmaları kapsamında, Okul Aile Birliği'nin işletmesinde bir kafeterya yapılması	Milli Eğitim Bakanlığı ve Bayındır Belediyesi		

Şekil A.1: Çınardibi Köyü Mekan Önerileri ve Kullanıcı Grupları

Şekil A.2: Çınardibi Köyü Ortak Mekan Önerileri Kullanım Yoğunluğu

EK. A4

Anket çalışması İTÜ Mimarlık Fakültesi, Kentsel Tasarım Programı Yüksek Lisans Tezi kapsamında kullanılacaktır. Anket yapılan kişilere ait kişisel bilgiler ya da kişisel görüşler, kimlik belirtici ya da kişinin bireysel haklarını tehdit edici yönde hiçbir kişi ya da kurum ile paylaşılmayacaktır.

Kişisel bilgiler

K1. Yaş:

K2. Cinsiyet:

K3. Eğitim Durumu:

Okur yazar değilim	Okur-yazarım, okul bitirmedim	İlkokul	Ortaokul Lise	Meslek Lisesi	Üniversite	Lisansüstü
--------------------	-------------------------------	---------	---------------	---------------	------------	------------

K4. Çalışma Durumu:

Çalışıyor musunuz? Nerde çalışıyorsunuz?

Evet:

Köyde İlçede Şehirde Diğer:

Hayır, çünkü....

K4a. Ne iş yapıyorsunuz?

Tarım, ormancılık, arıcılık	imalat	inşaat	konaklama veya yeme/içme hizmeti	Ulaşım veya depolama	Ticaret veya pazarlama
-----------------------------	--------	--------	----------------------------------	----------------------	------------------------

Diğer:

K5a. Tarım yapıyorsanız araziniz var mı?

K5b. Ne işliyorsunuz?

K5c. Üretiminizi kimlere satıyorsunuz?

K6. Hayvancılık yapıyor musunuz? Hayvanınızı nerede barındırıyor musunuz?

Hayır:

Evet:

Büyükbaş: Bahçe içinde Köy içinde:....

Küçükbaş: Bahçe içinde Köy içinde:....

Kümes: Bahçe içinde Köy içinde:....

K7. Ormandan faydalıyor musunuz? Nasıl?

Hayır:

Evet:

Yakacak	İşletme	Mantar, şifalı bitki toplama
Dinlenme, piknik vb.	Avcılık	

Diğer:

K8. Arıcılık yapıyor musunuz?

Hayır:

Evet:

Kovan sayısı:

Kovanların yeri:

SE7. Tarım, hayvancılık, ormancılık, arıcılık faaliyetleriyle geçiminizi sağlıyor musunuz?

Evet

Hayır: (nerden geçiminizi sağlıyorsunuz?)

K9. Köyün yerlisi misiniz?

Evet Hayır ise: Ne zaman/ nereden ve neden geldiniz?

K10. Hanenizden göç eden birey var mı?

Hayır: Evet ise: Ne zaman/ nereye ve neden?

K11. Göç etmeyi düşünüyor musunuz?

Hayır: Evet ise: Ne zaman/ nereye ve neden?

K12. Hanenizden göç etmiş olup da köye dönmeyi düşünen birey var mı?

Hayır Evet ise; Neden?

Ulaşım ve Hizmetler

U1. Diğer köy-ilçe-şehir merkezine gidiyor musunuz?

Evet: Ne sıklıkta, ne amaçla

Hayır

U2. Günlük ihtiyaçlarınızı nereden karşılıyorsunuz?

Köy	Komşu köyler:
Bayındır	Diğer ilçeler:....
İzmir	Diğer iller:....

U3. Diğer yerleşimlere ulaşımı nasıl sağlıyorsunuz?

Özel araç	Toplu taşıma	Ortak araç	Otostop
-----------	--------------	------------	---------

Diğer:

U4. Köyde eksikliğini hissettiğiniz hizmetler var mı? Nelerdir?

Altyapı	Toplu taşıma	Sağlık	İş edindirme kursları	PTT-Kargo
---------	--------------	--------	-----------------------	-----------

Diğer:

Hane/ Konut

HK1. Nasıl bir evde yaşıyorsunuz?

HK1a. Yapı malzemesi

Betonarme	Kerpiç	Taş	Yığma
-----------	--------	-----	-------

Diğer:

HK1b. Yapımı:

Kendim yaptım	Ailemden kaldı, onlar yapmıştı	İmece usulü
Köyden bir usta/lar	Bilmiyorum	

Diğer:

HK1c. Evinizde tamirat-tadilat işlerini kim yapar?

Kendim yaparım	Aile bireyleri yapar:	Köyden usta/ lar yapar:	
Komşu köyden usta/lar yapar:		İlçeden usta/ lar yapar:	

HK2. Yapı türü:

Bahçeli	Apartman	Müştemilat
---------	----------	------------

Diğer:

HK2a. Bahçedeki yapılar(Bahçe yoksa HK3'e geçiniz)

Ahır	Müştemilat	İşlik
Odunluk	Sera	Kümes

Diğer:

HK2b. Bahçenin kullanım amacı:

Sebze yetiştirme(bireysel)	Salça-turşu vs yapımı(bireysel)	ortak faaliyet(turşu- salça-ekmek yapımı)	dinlenme
-------------------------------	------------------------------------	--	----------

Diğer:

HK3. Yeni bir ev inşa etmeyi düşünür müsünüz? Neden, nerede, nasıl?

Evet; çünkü.....

Hayır

Şurada:

Şu şekilde:

Ortak alan

OA1. Köyde en çok nerelerde vakit geçiriyorsunuz? Ne amaçla? (Haritada işaretleyiniz)

OA2. Köyde komşu-akraba-arkadaşlarınızla en çok nerelerde biraraya geliyorsunuz? (Haritada işaretleyiniz?) Ne amaçla?

OA2a. Köyde mevcut ortak alanların/ yapılarla ilgili yapılması gerekenler nelerdir? Hangi alan /yapılar?

Yapılar:	Açık alanlar:
Yeniden kullanıma açılması	Sokak düzenlemesi(aydınlatma, parke döşeme)
Tadilat-tamirat yapılması	Meydan düzenlemesi
Bahçe düzenlenmesi	Bahçe düzenlenmesi
Ek yapılar yapılması	Ağaçlandırma çalışması

Diğer:

OA3. Köyde eksikliğini hissettiğiniz mekanla ilgili herhangi bir şeyle ilgili bir girişimde bulunuldu mu? Nedir ve nasıl? (Örneğin; lojman yapımı, çeşme yapımı, ağaçlandırma gibi)

Evet:

Resmi kurumlara başvurmak	Maddi destek olmak
Malzeme desteğinde bulunmak	İnşa faaliyetinde bulunmak
İnşa faaliyetini organize etmek	

Diğer:

Hayır

OA4. Köyde ortak alan olarak nelerin eksikliğini hissediyorsunuz?

Ortak kullanım	Eğitim, kültür ve sağlık		Açık alan
Kooperatif	Sosyal merkez	Halk eğitim merkezi	Köy Meydanı
Üretim mekanı/işlik	Gençlik Merkezi	Sağlık Ocağı	Pazar yeri
Köy Odası	Sinema-Tiyatro salonu(Açık/ Kapalı)	Kütüphane	Çocuk parkı
Çamaşırhane			Spor alanı

Diğer:

OA4a. Sizce bu yapı/lar nerede olmalı? (Haritada işaretleyiniz)

OA4b. Sizce bu yapı/ları kim yapmalı?

OA4c. Hangisinin / Hangilerinin yapımında sorumluluk almak istersiniz? Nasıl bir sorumluluk alabilirsiniz?

Resmi kurumlara başvurmak	Maddi destek olmak
Malzeme desteğinde bulunmak	İnşa faaliyetinde bulunmak
İnşa faaliyetini organize etmek	

OA5:.....olsaydı, için kullanılırdı.

Ekleme istedikleriniz:

Teşekkürler...

Yerel yönetimle görüşmeler

Kırsal yerleşmelerde geçmişte plan ya da düzenleme çalışması yapılmış mı?

Geçmişte Çınardibi köyünde yapılmış mekansal uygulamalar var mı? (Meydan düzenlemesi gibi)

6360 sayılı kanunla değişen yetkiler, sorumluluklar, mülkiyet durumları

6360 sayılı kanunla büyükşehir /ilçe /kaymakamlık kurumlarında kırsal mahallelere yönelik yetkilerinde nasıl bir değişiklik oldu? Bu kanunu genel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz?

6360 Sayılı Kanun sonrasında İzmir’de kırsal mahalleler ile ilgili bir çalışma başlattınız mı? (İmar planı, uygulama planları hazırlanması ya da düzenleme çalışması yapmak gibi)

Kanun değişikliği özellikle kırsal mahallelerdeki arazi varlıkları(mülkiyet durumları, vergiler) üzerinde ne gibi bir değişikliğe sebep olmakta?

Kamusal hizmetlerin kırsal mahallelere götürülmesi ile ilgili yetki değişimi nasıl bir değişiklik yarattı? Ortak alan kullanımları ve sahipliği konusunda bir değişiklik yarattı mı? Nasıl?

Kırsal mahalle durumuna düşen yerleşmelerle ilgili mekana ilişkin fikirleriniz var mı? (Ortak kullanıma yönelik yapılar inşa etmek, açık alan düzenlemeleri, çocuk parkı vb.) Çınardibi köyüyle ilgili ileriye dönük projeleriniz var mı? Nelerdir?

Kırsal mekana yönelik planlama ve tasarım süreçleri nasıl işleyecek?

Kırsal mahallelerde plan ve tasarım konusunda özel çalışmalar yapmayı düşünüyor musunuz? (köy tasarım rehberleri, çalıştay- tasarım toplantısı gibi)

Kırsal mahallelerin planlanması ve tasarımında sahip olduğu doğal kaynakların gözetilmesi ile ilgili 6360 Sayılı yasanın olumlu ya da olumsuz ne gibi getirileri olabilir?

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad:Yağmur Kutlar

Doğum Yeri ve Tarihi: Şişli, 18.06.1987

E-Posta: yagmurkutlar@gmail.com

Lisans: 2009, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama